

LESE- OG SKRIVEGLEDE

Metodisk opplegg for de eldste i
barnehagen

Vedlegg til handlingsplan "Fra barnehage til skole"

**ASK
ØY**

KOMMUNE

Bønn

Å mektige feer!
Gi mitt barn i faddergave,
ikke bare helse og skjønnhet og rikdom.
Og alt det som dere pleier å komme
snikende med.
Gi mitt barn leselyst.
Det ber jeg om med brennende hjerte.
For jeg ville så gjerne at mitt barn
skulle få i sin hånd
nøkkelen til eventyrlandet,
hvor det kan hente ut
de skjønneste av alle gleder

Astrid Lindgren

1. INNLEDNING	s. 3
2. MÅL FOR ARBEIDET	s. 4
2.1 Mål	s. 4
2.2 De ansatte skal	s. 4
3. TEORIDEL	s. 5
3.1 Språklig bevissthet	s. 5
3.2 Ordforråd/begreper	s. 7
3.3 Motorisk aktivitet	s. 7
4. DET METODISKE OPPLEGGET	s. 8
4.1 Kommunikasjon	s. 8
4.2 Lek med språket	s. 9
4.3 Auditiv og visuell evne	s. 10
4.3.1 Auditiv evne- Oppmerksomhet for lyd	s. 10
4.3.2 Den visuelle diskriminasjonsevne	s. 12
4.3.3 Lekeskiving og lekelesing	s. 12
4.5 Rim, regler og ellinger	s. 14
4.6 Rytme og stavelser	s. 16
4.7 Framlyd og siste-lyd i ord	s. 17
4.7.1 Framlyd	s. 17
4.7.2 Siste lyd	s. 19
4.8 Ord og setninger	s. 20
4.9 Ordforråd/Begreper	s. 23
4.10 Høytlesing	s. 26
4.11 Motorikk	s. 26
4.10.1 Grovmotoriske aktiviteter	s. 26
4.10.2 Finmotorikk og skriveforberdende aktiviteter	s. 28
4.12 Rollelek/drama	s. 31
5. KARTLEGGING	s. 32
6. ORGANISERING	s. 33
6.1 5 årsklubben/skolegruppen	s. 33
6.2 Gjennomføring av foreldremøte i barnehagen	s. 35
7. ÅRSHJUL MED TEMAOMRÅDER SOM SKAL VEKTLLEGES	s. 37
7.1- 7.11 Månedsopplegg fra august-juni	s. 37- s. 48
8. VEDLEGGSDEL Skjema oppgaver og kartlegging	s. 49
8.1 Skjema - Oppgaver og kartlegging	s. 50
8.2 Litteratur	s. 62
8.3 Flere tips leker og aktiviteter	s. 64- s.116

1. INNLEDNING

De svake resultater på internasjonale leseundersøkelser har satt fokus på leseferdighetene i landet. I Askøyskolen er det utarbeidet en handlingsplan for kvalitetssikring i leseopplæringen i Askøy. Som kommune er vi opptatt av å skape sammenheng og utvikling i arbeidet fra barnehage og over i skole, og ønsker å legge til rette for et systematisk og forpliktende arbeid rettet mot språk og lese- og skriveforberedende aktiviteter i alle våre barnehager. Vi ønsker et felles fokus både i barnehage og skole for å kvalitetssikre barns lese og skriveferdigheter.

Vi har utarbeidet et metodisk opplegg for siste barnehageår med noen utvalgte områder, som vi ønsker at barnehagene skal bruke. Opplegget må ikke følges slik det er satt opp, og barnehagene selv har mange flotte tiltak og aktiviteter som er viktig at de forsetter med og utvikler videre. **Men det forventes** at de utvalgte fokusområder jobbes med, og at stoppunktene med kartlegging brukes, for å fange opp barn som trenger videre oppfølging. Og der man ser at barn trenger ekstra oppfølging, skal barnehagen sette inn støtte og tiltak for å optimalisere barnets utvikling og mestring. Informasjon fra observasjonene under kartleggingen, skal tas med i våre overføringsrutiner når barna begynner på skolen i referat fra sluttsamtale med foreldre. Kartleggingseskjemaene skal ikke sendes med til skolen..

Det har vært nedsatt en arbeidsgruppe som har utarbeidet dette heftet "Lese glede og skrive glede". Den har bestått av følgende:

- Gro Berg, styrer Træet barnehage
- Grete Fotland, spesialpedagog Fagavdeling barnehage
- Lisbeth Vabø, lærer Fauskanger barneskole
- Nina Jarlind, logoped PPT
- Marit Fjeldsbø Lundberg, rådgiver Fagavdeling barnehage

Heftet er ført i pennen av Marit F. lundberg

Det finnes også mange gode ferdig materiell som gir et godt grunnlag for lese og skriveinnlæring. Vi anbefaler følgende materiell som alle følger en god progresjon m.h.t språkinnlæring og trening før lese- og skriveinnlæring;

- Språksprell, Elsbakk og Valle - som anbefales fra 4 år, men er flott å gjenta for 5 åringene i 1-2 runder pr. år.
- Språklek 2, Morsomme språkøvelser i barnehagen, C. Rydja, og E. H. Strand- et metodisk hefte med ferdige samlinger med fokus på språklig bevissthet og ord/begreper. Anbefales for 5 åringene. De har også boken Språklek som kan brukes fra 3 år. Sammen gir disse en veldig god progresjon
- Språkleke, J. Frost, og A. Lønnegaard,

Vi ønsker lykke til med det viktige arbeidet i barnehagen. Dere legger grunnlaget for barnas utvikling videre i skolen.

2. MÅL FOR ARBEIDET MED 5 ÅRINGEN

2.1 Mål:

- Skal gi gode vilkår for bruk av språket i samspill mellom barn og voksne
- Skal gi de beste vilkår for utvikling av språk, og forberedende lese- og skriveferdigheter.
- Skal gi barn glede og interesse for bøker og la barna få ta del i bøkens og fantasiens verden
- Skal gi barn mange sansemotoriske øvelser, slik at de mestrer kroppen og opplever mestringsglede og trygghet i sosiale og pedagogiske læringssituasjoner

2.2 De ansatte skal:

- Sikre at barna får varierte og positive erfaringer med å bruke språket som kommunikasjonsmiddel, som redskap for tenking, og som uttrykk for egne tanker og følelser
- Gi rom for lek med språket
- Være seg bevisst sin voksenrolle i arbeidet med språklig utvikling
- Ha god kunnskap om hvordan man tilrettelegger for barns språk- og motorisk utvikling, og lese/ skriveforberedende aktiviteter.
- Gi foreldre hjelp til å være bevisst sin egen rolle i arbeidet med språkstimulering
- Kjenne godt til opplegget med 5 åringene

Ord

Ord, ord, ord
Kling i kor-
Med ord
kan du laga
himmel og jord,
fuglar og dyr
og alt som kryr,
kom skal med laga
eit eventyr

Olav H. Hauge

3. TEORIDEL

3.1 Språklig bevissthet

For å lære å lese må barna ha et variert ordforråd. De bør også ha et nyansert meningsinnhold for ordene, være oppmerksom på ordene sin form og lydside, kunne innrette seg mot lytter/tilhører og kunne ta imot informasjon i en gruppesammenheng (Løge 1995). Språket har en innholdsside og en formside. Innholdssiden er det budskapet som formidles, og formsiden er det lydmønsteret som blir benyttet ved formidlingen. Språklig bevissthet handler om å skifte oppmerksomhet fra innholdssiden til formsiden, at en kan tenke på og reflektere over språket uavhengig av innholdet, og at en kan skille det som blir sagt i fra det som blir gjort i en situasjon. Et av de viktigste forberedelsestiltakene for leseopplæringen er at en hjelper barna å bli bevisste det talte språket. Ikke bare at de kan språket bedre, men at de kan legge merke til hva det er de gjør med ordene (Donaldsen, 1980). Våre øvingsopplegg og lek med språk må inneholde oppgaver som gir utvikling i å mestre å kunne ta et "utenfor"-perspektiv på språket. Barna må kunne se bort fra språkets innhold og fokusere på og reflektere over språkets form og funksjon. Barna må kunne lytte til hvordan ordene høres ut i stedet for å tenke hva de betyr.

Forskning viser at barna fra ca 4-5 års alder begynner å mestre det å kunne skifte fokus fra innhold til form (Lundberg, 1982)

Noe forskning viser også at mindre barn begynner slik mestring. Barnas totale språkmestring og da særlig kjennskap til barnerim og regler, synes å være en viktig forutsetning for denne begynnende mestringen. (Chaney, 1992, 1994, Clarck, 1980, Mc Lean, Bryant & Bradley, 1987)

En-to-tre-fire,
ingen her må stå å flire.
Fem-seks-syv-åtte,
for nå blir han til en rotte.
Ni, ti, elleve, tolv,
ut med deg ditt stygge troll.

1-2-3-4-5-6-7
Reven var en hønsetyv
7-6-5-4-3-2-1
Reven stjal et hønseben

10-9-8-7-6-5-4-3-2-1-0
Det var tull

Klokken ett er jeg mett
Klokken to er jeg på do
Klokken tre må jeg le
Klokken fire spiller jeg på lire
Klokken fem er jeg slem
Klokken seks kommer en heks
Klokken syv kommer en tyv
Klokken åtte sitter jeg på potte
Klokken ni går jeg på ski
Klokken ti har jeg fri
Klokken elleve begynner jeg å skjelve
Klokken tolv kommer et troll

Senere års erfaring tyder på at det er mulig å forbedre mestring av språklig bevissthet gjennom forskjellige trenings- og øvelsesopplegg. Bornholmprosjektet (Ingvar Lundberg) viste at strukturert og systematisk trening av fonologisk bevissthet i barnehagen på sikt gir en positiv effekt på barnas lese- og skriveferdigheter i skolen. Han skriver også at små barn som rimer og har glede av rim og regler, viser tegn på språklig og lingvistisk bevissthet. For å kunne sette pris på rim, må man kunne se bort fra hva ordene betyr, og bare lytte etter hvordan de høres ut.

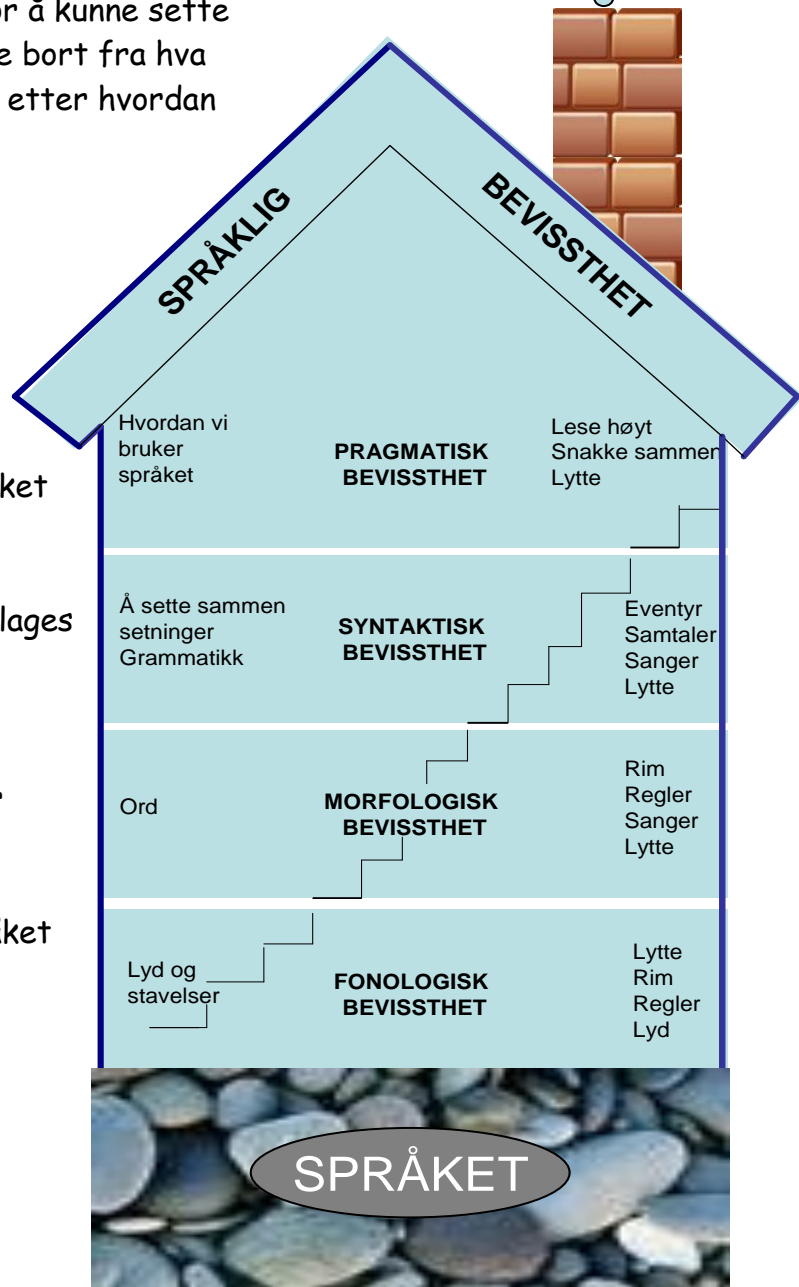
Språklig bevissthet kan deles inn i:

Fonologisk bevissthet:
Bevissthet om lydene i språket

Morfologisk bevissthet
Bevissthet om hvordan ord lages

Syntaktisk bevissthet:
Bevissthet om hvordan ord settes sammen til setninger

Pragmatisk bevissthet:
Bevissthet om hvordan språket brukes

«Språkhuset»

3.2 Ordforråd/Begreper

Ordforråd hos førskolebarn korrelerer signifikant med forståelse i ungdomsskolen, Ordforråd hos 3 åringer korrelerer signifikant med leseferdighet ved 16 år. Ordforråd påvirker hukommelsen. Det er her store forskjeller mellom førskolebarn, opptil 5 x 1-5000 pr. år. Skal en bli en god leser bør barna kunne 15- 20.000 ord når de begynner med lese- og skriveopplæring. Utvikling av ordforråd og begreper er derfor helt sentralt gjennom hele barnehagetiden. Her må man jobbe systematisk med over- og underbegreper gjerne utfra tema som f.eks «Meg selv», «Familien», «Mat», «barnehagen», «dyr», «møbler» «preposisjoner», «skole», «venner» og «følelser» m.m .

3.3 Motorisk aktivitet (Sansemotorisk aktivitet)

Å begynne på skolen er en stor overgang både for barn og foreldre. Forventningene er mange. Kanskje forbindes det med å begynne på skolen først og fremst med å lese og skrive, men det er ofte de små enkle tingene som kan bli utfordrende for mange barn; å ta imot beskjeder, vente på tur, gå på do alene, sitte stille over lengre tid, pakke sekken, hoppe tau, og sparke ball, ta av og på klær/sko uten hjelp.

Bevegelse spiller en viktig rolle i barnets totale utvikling. For førskolebarnet er en godt utviklet motorikk en forutsetning for å mestre sosiale, psykiske og praktiske utfordringer i hverdagen. Det er også et faktum at når grunnleggende motoriske bevegelser er automatisert, kan barna lettere konsentrere seg om annen læring. Dette gir økt mestringsglede og større selvtillit. Når barnet mestrer kropp og språk, kan det tilegne seg mer avanserte intellektuelle ferdigheter, Derfor skal motorisk trening være en viktig del av 5 åringenes opplegg i barnehagen.

Et 5-6 år gammelt barn som har normal basisutvikling, er lærevillig og har stor evne til å tilegne seg ny kunnskap og nye ferdigheter. Barnet har nådd et modenhetsnivå som skiller seg vesentlig fra tidligere alder. Barnas utvikling følger et mønster og skjer i samspill mellom fysiske, psykiske, sosiale og kognitive prosesser. Det er imidlertid viktig å huske at alle barn

utvikler seg i sitt eget tempo, og at variasjonene mellom barna kan være stor og likevel innenfor normalen. Det synlige resultatet av motorisk utvikling, er at barn gradvis tilegner seg nye bevegelser. Ved syv års alder er barnas grunnleggende bevegelser automatisert. De grunnleggende bevegelsene er å rulle, gripe, krabbe, sitte, reise seg, stå, gå, løpe og hoppe. Når en bevegelse er automatisert vil det si at den går av seg selv. Fra å være viljestyrte bevegelser mens vi lærer, har de med trening og erfaring blitt automatiserte bevegelser lagret i hjernen. Mange automatiserte enkeltbevegelser settes i mønstre slik at aktiviteter blir automatisert. Kompliserte aktiviteter som svømming og sykling er eksempåler på det.

Forskning fra flere land viser at det er en klar sammenheng mellom barns evne til å motta kunnskap og deres sansemotoriske funksjon. Det hevdes at mange barn ikke er modne til å begynne på skolen, der mange kan være ukonsentrerte, aggressive og trøtte, og at dette i mange tilfeller skyldes at deres snasemotorikk er mangelfullt utviklet. Dagens passive tilværelse gir heller ikke barn nok muligheter til å utfolde seg. Det er derfor særs viktig at vi legger ekstra vekt på øvelser som stimulerer motorikken og sansearbeidet. (Jørgen Haug i boken " Sansemotorisk funksjon, en forutsetning for læring".

4. DET METODISKE OPPLAGGET

4.1 Kommunikasjon

En viktig del av det språklige samspillet i barnehagen er knyttet til den uformelle læringen. I den daglige omsorgen og i hverdagsaktiviteter kan den voksne nytte mange situasjoner til å ha samtaler med hvert enkelt barn. Gjennom hverdagsaktiviteter kan en styrke barnas språk og begrepsapparat. De voksne må nytte alle anledninger for samtale, forklaring, assosiering, klassifisering, kategorisering, rim, spontansang og lek.

Eksempler på dette kan være;

- På og avkledning/stellesituasjoner; Lære navn på klær, skotøy, farger, hvordan de brukes og sortering etter hvor de hører til. Samtale om kroppen, kroppsdeler og sanser
- Å dekke bord, der vi kan sortere, klassifisere og øve på tall/begrep
- I ryddesituasjoner inne og ute, klassifisere, lære begreper som først, sist, foran, bak, ved siden av o.s.v.

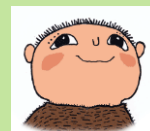
I tillegg til hverdagssituasjonene vil det være temaopplegg spesielt for 5-åringene, ett for hver måned. I dette arbeidet er **kommunikasjon** særs viktig. Barna skal leke, oppleve og ta del i arbeidet. De skal kommunisere med de voksne og med hverandre slik at de opplever et felleskap. Hele sanseapparatet skal tas i bruk; syn, hørsel, lukt, smak, og følelser. Det er helt avgjørende at den voksne er aktiv og tar initiativ til samtale med barna.

Ideer kan her være;

- Lese bok og samtale om tittel, om emnet, ord og begreper m.m.
- Fortellerpose/eventyrposer med konkrete e.l med bilder for gjenfortelling på flanellograf. Smart-Board er flott å bruke for de som har det
- Hånddukker til å gjenfortelle innhold, figurer i modellør-kitt kan også brukes
- Føleposer (fortelle og beskrive hva en kjenner i posen)
- Barns lek,: Dialog, sosiale regler, turtaking, ord og begrep, ha det gøy
- Med dokker: ord og begrep, (stor, liten, størst, minst....) preposisjoner (bak, foran, i midten, over, under...), rom, form, farger.
- Vanlige spill: Lytte, vente på tur, hvem gjør hva, over og underkategorier, fortelle om bilder, hvilken kategori, hva det er?
- Rim og regler: Sangposer, rimposer, bilder, ord og begrep

Akka bakka
Bonka rakka
Etna metla
Sjong dong
Fili fong
Issa bissa
Topp stopp

Ole dol doff
Kinkeliane koff
Koffeliane
birkebane
Ole dole doff

4.2 Lek med språket

Vi må gi rom for den skapende språklige fantasien til barna. De voksne må ha så mye kunnskap om barns språk at de får en felles forståelse av hvordan de kan stimulere barna til å bruke språket. Det må legges vekt på den muntlige fortelling i barnehagen. Det oppstår et felleskap mellom den som

forteller og de som lytter. Det stimulerer til fantasi og kreativitet, og barna lærer seg å lytte. Øyekontakt og bruk av språket er viktig. Når barna har hørt en fortelling, kan de gjenfortelle, der de øver seg på å huske som er avgjørende for læreevnen. Det er og greit å ta i bruk flanellograf, dukker og eventyrposer, smartboardtavle.

Eksempler på muntlig fremstilling:

- Eventyr og historier
- Fortellinger hentet fra bøker, aviser, fjernsyn, eller barn og voksnes egne opplevelser
- Fortellinger fra gamle dager
- Vitser og gåter
- Rim og regler
- Ellinger

A B C D - ROTTEN KOKER TE
E F G H - BARNA KIKKER PÅ
I J K L - FÅR VI OST I KVELD?
M N O P - DET TAR PAPPA MED
Q R S T - PAPPA KOMMER, SE!
U V W - MAMMA HUN MÅ LE
X Y Z - NÅ ER ROTTEN METT
Æ Ø Å - DET VAR MAT Å FÅ
FOR KATTEN DØD
DEN DEN LÅ !!!

4.3 Auditiv og visuell evne

God auditiv og visuell evne er viktig i forbindelse med begynneropplæringen i lesing. Flere forskere fremhever dette som kritiske faktorer i forbindelse med leseinnlæringen (Odd Haugstad). En del barn har problemer med å skille mellom ulike typer auditiv informasjon. Barna må lære å skille mellom auditive nyanser, og å huske lydene de har hørt. Vi må arbeide med å gjøre barna oppmerksom på lyd. Vi skal også fokusere på barnas visuelle diskriminasjonsevne og øve på det visuelle minnespennet.

4.3.1 Auditiv evne- Oppmerksomhet for lyd- Forslag til Lytting

- Kunne ha fokus mot bestemte lydkilder som vi arbeider med - fokusert oppmerksomhet
- Kunne si hvilken retning lyden kommer fra
- Kunne identifisere kjente lyder (inne og ute)
- Kunne skille lyder, også de som er ganske like (for å kunne skille lydlike ord)
- Kunne lytte til sanger og til bøker når noen leser.
- Kunne ta imot beskjeder / instruksjoner med flere ledd. (Må tilpasse innholdet til barnets språkforståelse)

For å øve på å skille mellom ulike lyder:

- Rive papir
- Krølle matpapir, cellofan
- Klippe med saks
- Rasle med nøkler
- Banke med hammer
- Stiftemaskin
- Slå skjær mot en annen
- Lydlotto

En liten mus, kom ut av sitt hus.
Den så etter mat i kopp og i fat.
Kanskje hvis jeg leter,
finner jeg en liten bete.
En liten bete her,
en liten bete der, sa musa

- Mystisk boks. Ha ulike gjenstander i, og riste boksen og barna gjetter hva som kan være oppi. Forslag til gjenstander man kan bruke; penger, steiner, nøkler, lego, sand, vann, ingenting
- Motta verbale beskjeder som Kongen befaler
 - Rekk opp den ene hånden din
 - Stå på en fot
 - Spisse en blyant
 - Stå opp
 - Sett deg ned.
 - pass på å gi toleddede instruksjoner, stå på en fot mens du....
- Identifisere stemmer. Barnet kan sitte med bind for øynene. En annen banker på stolen og sier BIP, og barnet med bind skal gjette hvem det er
- Huske og gjenta rekkefølge på lyder. Den voksne lager lyder, som barna skal gjenta i rett rekkefølge
- Lydgjemsel - Barna sitter i ring. Et barn får bind for øynene og et annet barn gjemmer seg og lager lyd. Den som har bind for øynene skal gjette hvor lyden kommer fra
- Min hemmelige lyd - Du trenger rekvisitter som barna har med. Denne kan med stor hell gis som hjemmelekse, at barn skal ta med seg noe hjemmefra som lager lyd. Barna sitter i en halvsirkel og skal gjette på de ulike lydene som blir presentert
- Urmakeren - Du trenger en vekkerklokke eller annet ur som tikker litt høyt. Et barn blir pekt ut til å være urmaker. Urmakeren forlater rommet, mens en voksen eller et av barna gjemmer uret. Når urmakeren hører de andre barna si «*Tikk-takk-tikk-takk, prøv å finne klokkellyden din !*», så kommer han/hun inn for å lete etter klokken. Det er viktig at de andre barna er stille, slik at urmakeren greier å lytte seg frem.

Flere lytteleker bak i heftet☺

4.3.2 Den visuelle diskriminasjonsevnen

Den visuelle diskriminasjonsevnen og det visuelle minnespennet kan også øves opp. Og ved øvelser vil en også trene opp konsentrasjonen til barna. Eks:

- Barna kan sortere etter form, størrelse, farge
- Kopiere ulike figurer, bilder, mønstre
- Bygge lego, klosser, andre konstruksjonsleker, perle etter oppskrift
- Barna kan finne 4 feil på to "like" bilder der man på det ene har endret eller fjernet 4 ting.
- Smartboard eller bruk av projektor gir flotte muligheter på det visuelle området, men også kombinert med lyd og auditiv trening ved å bruke bilder, bøker, sanger, og ha oppgaver som kategorisering, finne likheter og ulikheter, figurer, tegne o.s.v.
- Barna kan finne bildet av f.eks en ball som er litt ulik 4 andre baller på en bilderekke med 5 baller. Og bilderekker av f.eks biler, spader, dukker m.m. der en er ulik, to er like o.s.v.
- Et barn/voksen kan gå ut på gangen og endre noe på seg selv, for deretter å komme inn igjen og lar de andre barna gjette hva som er endret.
- To-tre barn kan stå foran gruppen- alle på ulike måter. Etterpå skal de andre barna fortelle eller vise hvordan de sto
- Kims lek- Den voksne har en del gjenstander som barna får se. Den voksne fjerner en av gjenstandene uten at barna ser, f.eks under et teppe. Barna skal så finne ut hva som er fjernet. (Øke antall gjenstander etter hvert som barna mestrer)
- Tegne mennesketegninger sammen med voksne, bevisstgjøre hva er nederst, øverst, høyre, venstre, midten
- Kopierer bevegelser etter hverandre / være hverandres speil

4.4 Lekeskriving og lekelesing

Lekeskriving og lekelesing er viktig for skriftspråkstimulering. Når vi arbeider med dette i barnehagen, gir vi barna erfaringer med og synliggjør skriftlig kommunikasjon. Barna skal møte skriftspråket på en lekpreget måte, der barna blir nysgjerrige og de oppfordres til å bruke skriftspråket. Vi må lese sammen med barnet. Barnet skal få se leseretning, skriften, setningene, ordene og bokstavene. Les bøkene flere ganger. På den måten lærer de fraser og hele fortellinger utenat og ved repetisjonen er det lettere for barn og se sammenheng mellom skrift og tale.

Eksempler på hvordan vi skal stimulere til lekeskriving og lekelesing:

- Oppmuntre barna til å skrive bokstaver og tall
- Oppfordre alltid barna til å skrive navnet sitt, eller de bokstavene de kan i navnet på det de lager, tegner o.s.v
- Hjelpe de å skrive på det de har tegnet, historien om det de har tegnet
- Skrive oppskrifter når en skal bake, handlelister
- Skrive oppskrifter, plansjer når vi planlegger aktiviteter, prosjekter, lager planer
- Skrive ord som de etter hvert kan skrive og lese
- Knytte tale til skriftspråk
- Oppfordre barna til å skrive korte meldinger
- Oppfordre barna til å bruke skrift i lek/rollelek (butikk, doktor, flyplass)
- Skrive lapper på ting i rommet, skuffer og skap, garderobeplasser
- Oppfordre til lekelesing
- Samtale om bøker vi leser, lange og korte ord, vanskelige ord, nye ord vi aldri har hørt om, bokstaver de kjenner igjen. Hva heter boken, hva tror vi den handler om m.m, (dialog rundt det vi leser)

Hva skal vi gjøre?

Bite i kongens(øre)

Sitte å lese -

På kongens.....(nese)

Lage en hage -

På kongens.....(mage)

Knekke nøtter -

På kongens.....(føtter)

Spise trøfler -

På kongens.....(tøfler)

Ha det godt -

I kongens.....(slott)

Musepakk , sa katta

Dere skal jeg ta!

For jeg har vært hos Kongen,

og Kongen han sa, ja!

Fillekatt, sa musa

Du lurer ikke meg!

for jeg har vært hos dronningen

og dronninga sa Nei!"

4.5. Rim, regler og ellinger

Rim og regler/ellinger, og rytmisk lek med språket har lang tradisjon og er en del av vår kulturarv. Å leke med regler skaper bevissthet om språket som er en avgjørende betydning for at barnet kommer i gang med lesing. Å leke med regler og rim er med på å gjøre barna bevisst på lydforskjeller i språket vårt, og er med på å øke lydoppmerksomhet og evnen til å skille mellom ulike lyder (fonemer). For å oppfatte rim, må man lytte til hvordan ordene høres ut i stedet for å tenke på hva de betyr. Forskning viser at evne til riming allerede i tre-årsalder har nær sammenheng med senere leseferdighet. (Bradley, Bryant og medarbeidere 1989). Barna er også veldig glad i rim og regler, samtidig som det formidler aktivitetene lydstruktur, rytme og tonelag i språket. Vi skal jobbe med rim, regler og ellinger, stavinger, lytte ut lyder, hvordan danne lyder, Rim og regler må brukes gjennom hele barnehagehverdagen, men vi skal ha en ekstra innsats på dette det siste året. Barnehagen velger ut sine vers, rim, regler og ellinger de ønsker å bruke. Barna kan også lage sin egen rimbok. Man bør ha rim/ regler/ellinger i en «magisk eske» eller «hemmelige pose», som er med i alle samlinger. Her har man små kort med rim og regler som trekkes opp av esken/posen og leses/sies høyt. Gjentakelser er viktig.

Rime med barna:

Den voksne kan fortelle barna at rim er når ord ligner på hverandre, eller høres like ut, og gi eksempler på ord som rimer. Viktig med tydelig uttale og rytme. Når man arbeider med rim kan en også variere stemmen (hviske, si det høyt, stige/falle i styrke) Hatt - katt, mus -hus, vegg- legg, og så tas barna med. Den voksne sier et ord og barna finner et rimord.

- Rim om dyr. En katt i en hatt, en loppe som kan ..., en mus i et O.s.v Den voksne kan lage en ufullstendig setning som barnet skal fullføre med et rimord: f.eks i et hus bor det en

Forslag til ord som rimer på dyr:

Flue-stue	Katt-hatt	Mus-hus	Bjørn-ørn	Loppe-hoppe
And-sand	Ape-gape	Gås-lås	Fisk-disk	Høne-kløne
Ål-snål	Hai-pai	Lam-kam	Mygg-stygg	Rotte-potte
Gris-is	Hund-rund	Lus-brus	Hest-vest	Maur-staur
Hval-sal	Kanin-fin	Meis-heis	Tiger-diger	Panda-veranda
Sau-tau	Måke-tåke	Svane-krane	Snegl-negl	Svane-gane

Her kan man ha bilder av dyrene som man kan dele ut til barna, et til hver, og så sier den voksne at nå må dyrene hjem, og ber etter tur om å få dyrene som rimer på stue, sand, hus, kløne, diger o.s.v.....

- Gjemsel med bilder av dyr som gjemmes i rommet på et gjemmested som rimer. Barna skal finne dem, og har fått beskjed om at de har gjemt seg på et gjemmested som rimer. Forslag: F.eks gjemmes en gris i en haug med ris el. under en avis, en mus i et hus, en katt i en hatt, en hest under en vest o.s.v
- Rimpose med billedkort i som vi kan rime på. Memory med rimord
- Tegneoppgaver på rim - Finne de som rimer. (Finnes i ulike aktivitetsbøker, ev. å lage selv)
- Rimhjul, et eks i vedlegget
- Mitt skip er lastet med rimord- Man sitter i ring. Bruk en ertepose eller ball som en kaster til barna. Den voksne er i føringen og sier. «Mitt skip er lastet med BIL», og kaster ballen til et barn som så skal finne et ord som rimer på BIL, sier ordet (f.eks PIL) og kaster ballen/erteposen tilbake til den voksne. Den voksne finner et nytt ord og kaster ballen/erteposen til et annet barn med et nytt ord som den skal finne rim på. Når alle barna har funnet rimord, er leken slutt. Hvis barna har problemer med å finne rimord, så hjelper man dem. Man kan også se om man kan finne flere rimord på samme ord som den voksne velger (f.eks. bil, pil, sil, fil)
- Rimestafett- Bruk tavle, flippover, Smartboard. Barna sitter i ring. Hvor mange rimord klarer barna å finne ut fra ordene som blir presentert. Den voksne tar et ord om gangen og synliggjør ordene ved å skrive de på tavlen/flippoveren/smartboard. Da synliggjør vi og skriftspråket, og vi får et fint utgangspunkt for å telle antall ord. Så blir det spennende å se hvilket ord som får flest rimord.
- Rimtre: Man har noen bildkort med gjenstander som rimer (rimkort). Så tegner man et stort tre på et ark eller rull med papir, med mange grener. På grenene tegnes sirkler, og i sirklene henger man opp halvparten av rimkortene. (Bruk heftemasse) Resten av rimkortene deles ut til barna. Man forteller at det bor en apekatt i treet som smaler på RIM. Bruk et bilde av en apekatt./ håndukke /apefigur. Og så er det Apekatten som snakker til barna. « Se her er treet mitt, og se hva jeg har funnet i det - En gris, og hvem av dere har noe som rimer på gris. Oi- har du en is, ja det rimer jammen på gris» Barnet som svarer og har bilde av is limer det oppved siden av grisen. Bruk heftemasse. Forsett å leke videre med apekatten som samler på rim

Flere rimeleker bak i heftet☺

Disse tre små menn som heter Ditt og Datt og Dummetter
Skli på sklien. Den er glatt! En må dette, er det Petter?
Eller er det Datt som detter? Eller var det Ditt som datt

Andre Bjerke

4.6 Rytme og stavelser

Å ha en god språkrytme er viktig både for talespråket og skriftspråket. Øvelser her bidrar til god uttale, evne til rettskriving ved at alle bokstaver og stavelser blir med, samt god setningsstruktur. Eks. å klappe ord, stavelser i ord, setninger, sanger, vers o.s.v. (Språksprell har slike øvelser og anbefales fra 4 år)

Staving er med på å oppøve barnas fonologiske bevissthet, det vil si evne til å oppfatte og utnytte informasjon om språkets lydmessige struktur eller oppbygging. Det er viktig at barna tilegner seg forståelsen av at ord er bygget opp av flere språklyder. Denne ferdigheten bør være godt utviklet når barnet skal begynne med skriftspråket uten å møte vansker.

Staveleker

- Klappe stavelser i navnene våre, foreldres navn, etternavn, navn på kroppsdeler, favorittmat, pålegg, favorittleke, ting de ser. Telle hvor mange stavelser det er i ordene. Dette kan gjøres ute og inne
- Ting eller bilder i eske eller pose som et og et barn trekker opp og staver, og sier hvor mange stavelser som er
- Bruke rytmeinstrument
- "Kle på leken"- Samle sammen ulike klær i en sekk. Vi leker at vi skal ut i et fryktelig vær og hvilke klær må vi da ha på?: La barna komme med forslag. Eks « vi må ha på regnjakke», så stavelsesdeler vi ordet og klapper regn-ja -kke. Snakk om klærnes funksjon. Etterhvert som barna nevner klesplagg, tas de frem fra sekken og vi staver og klapper ordene
- Klappelek ute- Be barna finne ulike ting i naturen. Samle dem i ring og en etter en viser de det har funnet, og så klappes stavelsene i disse ordene som koraktivitet
- "Sangkoret"- Vi tenker oss at munnen er limt igjen. Så «nynner» vi sammen på en kjent sang som har tydelig stavingsdeling f.eks. En elefant kom marsjerende..... el. Fader Jacob..... Kan senere bygges ut ved å markere stavelsene ved å klappe, og videre dele inn i lydgrupper der noen nynner, noen klapper og noen synger teksten

Flere leker med stavelser bak i heftet☺

Dumme Nikken, satt på trikken, spiste appelsin.
Så kom konduktøren, kastet han på døren.
Dumme Nikken satt på trikken, spiste appelsin

4.7 Framlyd og siste-lyd i ord

4.7.1 Framlyd

Her fortsetter leken med enda mindre enheter i språket, og vi utforsker første lyd i ulike ord (lyd og ikke bokstav). Det er viktig å starte med lyder som man hører godt. Vi kan ha enkle ordleker med lyder som f.eks å lytte ut ord som begynner på lyden S. Hvilken lyd starter barnas navn med, første lyd på ting i rommet o.s.v. Speiløvelser er veldig lærerikt i denne sammenhengen, og er med på å bevisstgjøre barna på hvordan de bruker og former tunge og munn. Vi snakker om det var kort eller lang lyd. Her kan man også bruke enkle munnleker, der munnen er et hus og tunga brukes til å vaske husets tak, gulv og vegger, (Eks. bak i boken) Her kan også brukes sugerør for å blåse en liten ball, blåse bobler og lage ulike ansiktsuttrykk (sint, sur, glad, lei seg m.m).

Fokusering på det artikulatoriske lagrer hver lyd bedre i barnas bevissthet, og er til stor nytte når de senere skal lære og lese og skrive

I-lyden: Den voksne starter f.eks med å si iiiiiiiii og dette er noen som har fjær på hode og kan skyte med pil og bue. Husk å overdrive førstelyden. Og så skal barna finne ut hvilket ord hun tenker på (indianer) Når barna har funnet ut til ordet indianer, så sier man det sammen iiiiiiiindianer. Be barna se på munnen til hverandre, ev bruk speil mens de sier iiiiii Snakk om hvordan vi holder tungen, er tungen borti tennene, hvordan ser leppene ut, be barna legge hånden på strupen for å kjenne om det dirrer, (om lyden er stemt) når de lager i-lyden. Forsett med nye ord som begynner på I.

På samme måte kan man ta for seg **O-lyden**, **S-lyden**, **A-lyden**.

Mannen sa til kjerringen sin - Vil du lappe buksen min?
Så had` ho ikkje nål, så had` ho ikkje tråd
Så had` ho ikkje lapp til å sette på !!

Eksempler på leker:

- **Hvem tenker jeg på?**- Denne leken tar utgangspunkt i barnas egne navn. Den voksne begynner med å si den første lyden i et navn, og barna prøver å gjette hvem jeg tenker på. Eks. Lllll... "Llll....ine". Det kan være lurt å starte med lyder man hører godt f.eks de som starter med en vokal (a, e, i, o, u, y..). Men alle må jo få høre sitt navn. Når man kommer til navn med konsonant som første lyd (b,d,f,g,h,k,l,m,n,p...) så brukes repetisjonsmetoden (Ppppp....Per)

- **Hva tenker jeg på?**- Lekes som leken overfor, men her varierer man ved å fortelle barna på forhånd hva man vil frem til. Eks. matrett, dyr, sport, farge ol.
- **Skoleken**- Samle en sko fra hvert barn i en pose/sekk. Man leker at noen har vært og rotet i skoene, og man må finne ut hvem som eier de. Den voksne sier første lyden i barnas navn og så skal barna finne ut hvem sin sko det er. (f.eks den voksne sier Aaaaa (nne). Begynn med de som har vokaler i første lyd og gå så til de med konsonant. Når man kommer til navn med konsonant som første lyd (b, d,f,g,h,k,l,m,n,p...) så brukes repetisjonsmetoden (P P P P P....Per)
- **Den magiske esken/posen.** Du trenger bildekort eller gjenstander i esken. Den magiske esken er et flott å jobbe med også i forhold til framlyder - lytte ut første lyd. Her kan man bruke samme bildekort som tidligere, eller man kan lage nye for aktivitetens skyld. Hvis man velger å lage kort kan man med fordel ta utgangspunkt i bestemte lyder, f.eks S og noen på L. Vanskelighetsgraden kan økes ved å velge lyder som er vanskeligere å høre, eller som lett kan forveksles med andre. Den magiske esken kan også brukes i sammen med ulike gjenstander. Barna kan ha med disse hjemmefra eller man kan bruke noe man finner i klasserommet. Dette er et fint utgangspunkt for gjetteleker, der man bare avslører første lyd i ordet. Begge aktivitetene med magisk eske, kan også lekes i forhold til siste lyd i ord
- **Finn to ting med samme framlyd».** Du trenger ulike gjenstander som man har tilgjengelig - evt. gjenstander som barna har hatt i lekse å ta med seg. Gjenstandene legges frem på gulvet (antallet kan varieres ut fra vanskelighetsgrad). Barna får på tur i oppgave å finne to gjenstander med samme framlyd. Man kan også variere leken med å se om det er flere enn to gjenstander på samme framlyd
- **Ordlydspill:** Bruk kort med bilder av ord som er brukt i lydlekene ovenfor. Bildene legges med bildesiden ned og barna trekker så et kort etter tur. Barna skal prøve å finne forlyden og si den. De voksne kan spørre hvilke lyd hører vi først i dette ordet, oooooost? Barna beholder de kortene de greier å gjette forlyden til. Etterpå kan man sortere kortene etter de med samme forlyd. Ute kan barna samle ting og så gjetter man på samme måte som ovenfor på forlyden, og etterpå sortere etter samme forlyd
- **Tegnekonkurransen**- m/ tavle/flippover og kritt eller tusj. Barna får i oppgave å tenke på en ting med en bestemt framlyd og tegne den på tavlen. De andre barna er med på å gjette på hva som blir tegnet. Hvis man ønsker det kan man dele inn i grupper/lag, og føre poeng for hvert

riktige svar. Dette er motiverende og spennende når man har jobbet med framlyder en stund.

- **Mitt skip er lastet med.** Bruk ord som begynner på en lyd, kast ball/ertepose til barna som skal svare, og de må finne ord som begynner på den lyden den voksne sa. Bytter lyd etter en stund
- **Lydfletten-** Når et barn er blitt flettet inn, skal han/hun si et ord som begynner på den samme lyden som navnet sitt. Barna står i ring og holder hverandre i hendene. Alle sier i kor « Nå skal vi flette en ordentlig flette, hvem skal vi flette i fletten her inn. Den voksne sier et navn, f.eks Maja. Alle sier så i kor «Vi skal flette Maja inn». Maja slipper så sine hender hun holder i de barna ved sin side, og hun krysser så sine hender og tar tak i hendene til barna ved sin side igjen. Når hun har gjort det, skal hun si et ord som begynner på samme lyd som navnet sitt, f.eks mus. Så sier alle i kor « Nå har vi flettet Maja inn. Så forsetter man til alle barna har krysset sine hender i ringen og er flettet inn. Og når alle er flettet inn, så sier vi i kor « Nå har vi flettet en ordentlig flette». Så avsluttes leken ved at alle snur seg ved å gå under den amen som er øverst, slik at man ikke løser opp fletten uten å slippe taket i hendene til de ved sin side. Når man så har greid det, så står vi fremdeles i en ring, men da med ryggen inn mot ringen. Denne kan brukes som rimfletten, der barna skal rime, og den kan brukes til siste lyd, kategorisering der man sier en frukt, en grønnsak, møbler, klær, farger, noe som har med vinter å gjøre. Her er det bare å bruke fantasien.

Ein gummi gummi mann,
klatret i et gummi gummi tre,
Så åt han gummi gummi brød,
til han ble gummi gummi død.

4.7.2 Siste lyd

Siste lyd kan man introdusere og jobbe med når man har jobbet en stund med første lyden i ordet. Men vær oppmerksom på at den siste lyden er vanskeligere å høre enn første lyden i et ord. Så her er det viktig å vurdere om barna er klar for å jobbe med siste lyden. Om ikke, så jobber man mer med første lyden eller repeterer andre leker og aktiviteter. Skal man ha aktiviteter med siste lyd, så er det veldig viktig med mye hjelp og støtte.

Her kan man bruke tilsvarende leker/aktiviteter som står under framlyd, og tilpasse det slik at vi jobber med siste lyd. Sangen «Tre små kinesere» er veldig fin å bruke når man jobber med siste lyd, da den kan synges med at man slutter alle ord på samme vokal, f.eks «Tri, smi kinisiri pi...» , og «Trø, smø, kønøsørø põ...»»

4.8 Ord og setninger

Talespråket vårt består av ord og setninger, men de fleste barn har ikke et bevisst forhold til hva et ord eller en setning er. De oppfatter prating som en eneste lang strøm av lyd, og ikke enkeltstående ord som sammen bygger en setning. Det er viktig at barna får et forhold til hva en setning og et ord er. Erfaring viser at det er forholdsvis lett for barna å bli fortrolige med begge disse skriftspråktermene (ord og setning), dersom en knytter bevisstgjøringen til en skriftlig tekst (Bente E. Hagtvedt 1992). Man kan da vise at lange ord har mange bokstaver, mens korte ord har få bokstaver. En lang setning har mange ord o.s.v. Når bokstaver, ord og setninger får et fysisk visuelt uttrykk, samtidig som det leses av den voksne, blir det lettere for barna å forstå at lydstrømmen som kommer ut av munnen, kan inndeles i mindre enheter som setninger, ord, stavelser og enkeltlyder. Barna kan se at setningsgrenser markeres med punktum, ordgrenser med mellomrom, at lange ord består av mange bokstaver og korte ord av få bokstaver. Her kan man også jobbe med sammensatte ord.

- Vi lager små historier el. beskrivelser som den voksne skriver på tavle, flippover, smartboard underveis. Barna lager hver sin setning eller beskrivelse f.eks av et troll, som skrives ned. Når vi er ferdig, leser den voksne og barna i kor det som er skrevet ned. Viktig at den voksne peker på teksten samtidig som den leser rolig og tydelig. Vis barna mellomrommene. Så kan man gå på ordjakt i teksten; Hvor mange setninger har vi, har vi noen veldig lange/korte setninger? Hvor mange ord er det i Per og Karis setning o.s.v. Og så ser vi på ordene. Kan dere se et ord som er langt/kort?
- Skriv ned en et rim eller regle barna kjenner godt og gjør det samme som ovenfor
- Den voksne lager en setning som inneholder like mange ord som det er barn. Barna stiller seg opp i en «setningsrekke», og får sitt ord på et ark, og etter tur sier barna sitt ord slik at man får frem setningen. Man kan her også gjøre det slik at barna etter tur setter seg i huk når de har sagt sitt ord i setningen

- En lek med en nissedukke, bamse e.l. som jobber på en lekefabrikk, og denne elsker å dele ut gaver og snakke med barna.» Men han snakket litt annerledes enn oss selv, fordi den lager lange mellomrom mellom hvert ord (2 sekunder). Og da må alle barna høre godt etter når den snakker, slik at alle forstår;
Her.....er.....en.....gave..... Liker.....du.....lekebiler?
Liker.... du....dukker? Jeg.... har.... enskummel.... figur
Forsett med flere setninger som du lager. Så lar du barna snakke med Nissedukken el. Bamsen på samme måte
- Lage lapper med barnas navn og noe de gjør/skal, og heng opp på tavle/flippover. Fortell barna at dette er en setning, og at den forteller noe om noen. Og spør så barna, hvem forteller den om, og etterpå hva forteller den om barnet, f.eks

MAJA

LØPER

Så øker man antall ord i setningen med tre og så fire, og her er det viktig at vi teller orden i alle setningene.

SIMEN

KAN

SYKLE

ANNA

VIL

SPILLE

FLØYTE

- La barna lage setninger utfra ord de har fått av den voksne som de må huske, Begynn med to-ords-setninger og del ut f.eks Reven sover med hvert sitt av ordene til to barn. Barna stiller seg ved siden av hverandre. Vi peker på barna når vi sammen sier setningen...,...Reven sover. Når man har gjort dette med to-ords-setninger noen ganger, kan en øke til 3 og 4 ord i setningene. Husk alltid å telle ordene i setningene
- La barna fullføre setninger: Den voksne forteller at hun har mistet siste ord i setningene sine, og så må barna prøve om de kan finne ordet for henne, f.eks Buksen min er Barna bes om å rekke opp hånden sin når de vet et ord som passer. Eks;
Dagen i dag heter..... Den beste maten jeg vet er.....
Mannen har en hatt på..... I morgen skal vi....
Det er gøy å leke med..... Det beste jeg vet å spise, er.....
- Sammensatte ord: Bruk hender og armer når man jobber med sammensatte ord. Løft og knytt høyre hånd og si «her har jeg ordet bade», og så løfter og knytter en venstre hånd mens en sier «her er

- ordet ball». «Nå skal jeg sette sammen begge ordene», mens en tar hendene mot en annen. Forteller barna så «Nå får vi et nytt ord» og så spør man barna om de vet hvilket ord det blir. Gjenta om nødvendig. Bruk gjerne bilder fra Memoryspill el. annet bildemateriell for å illustrere hvordan to ulike ord blir til et nytt ord, når de settes sammen. Her er noen forslag til ord som kan settes sammen: Skole-sekk, skole-plass, leke-plass, tann-børste, eple-saft, arm-bånd, leke-bil, brann-bil, blyant-spisser, snø-mann
- Dele opp ord sammensatte ord: Gjør som ovenfor, bare motsatt. Man sier ordet hele ordet med samlede knyttede hender og deler ordet opp ved å ta hendene fra hverandre. Dette kan være vanskelig for barna. Så kan man utvide dette ved at man tar bort et av ordene, mens en tar den ene hånden bak på ryggen og gjemmer ordet, for å se om vi kan finne ut hvilket ord vi får da?
 - Bildekort med ord som settes sammen til et sammensatt ord, f.eks Fugle-bur, rygg-sekk, politi-bil, motor-sykkel, motor-båt. Så kan man leke litt med ordene og lage morsomme ord ved å la bildene bytte plass, f.eks bur-fugle, sekk-rygg o.s.v
Man kan også ta vekk et av bildene i det opprinnelige sammensatte ordet og be barna si hvilket ord som er tatt vekk, og hva er ordet nå. Vi kan også jobbe med dette muntlig ved at to barn får hver sin del av et sammensatt ord, f.eks eple og saft. La de stå sammen, hva er ordet da, og hva er ordet når eple tas vekk og setter seg ned, og hva er ordet når saft tas vekk og barnet setter seg ned.
 - Lange og korte ord. Finn frem til lange og korte ord som man kan jobbe med. Si f.eks et langt og et kort ord til barna, og be dem finne ut hvilket ord som var kortest. Kom så med nye korte og lange ord som barna finner ut hva som er kortest. I neste runde kan du be de finne det ordet som er lengst.
Det er også viktig å synliggjøre at lange ord gjerne er små ting i virkeligheten, mens korte ord kan være store ting. Lag bildekort med bilde på en side og skriv ordet på den andre siden. La barna trekke hver sine kort der bildekortene ligger med bildesiden ned. La de si ordet, snakk om det er et langt ord, men kanskje er en liten ting. Etterpå henger barna sitt ord på en tavle/vegg, der ene siden skal ha lange ord og andre siden korte ord. (Bruk heftemasse)
Eks korte ord- store ting og lange ord - små ting;
 - Ku, båt, bil, fly, buss, sky, by, vei, tårn, tak, tog, hus,
 - Jordbær, popkorn, tegnestift, mobiltelefon, løvetann, makaroni, tusenbein, lommebok, billett, epleskrott, fyrstikkeske

Alle bokstaver er lure som rever,
kloke som paver og rike som grever.
Kommer de sammen og synger i kor,
danner bokstavene levende ord.
Ord som er ville og ord som er snille,
ord som kan more og ord som kan slå,
ord for de store og ord for de små.

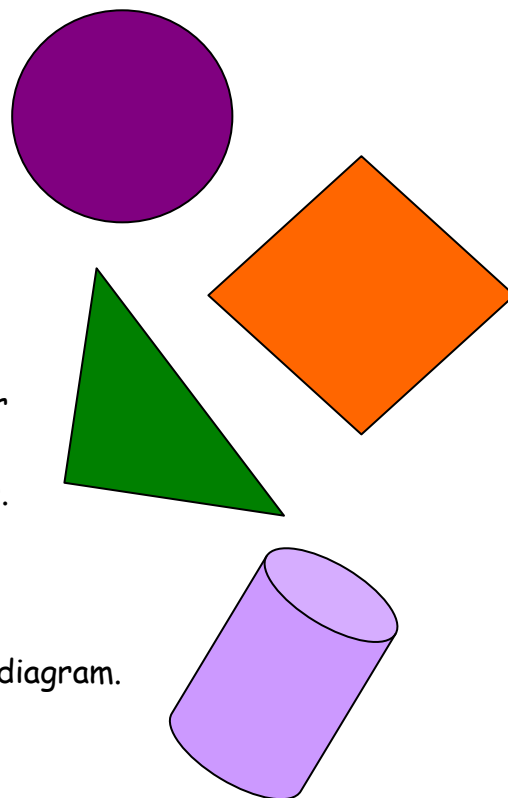

4.9 Begreper

Som nevnt innledningsvis, korrelerer ordforråd hos førskolebarn signifikant med forståelse i ungdomsskolen med leseferdighet ved 16 år. Utvikling av ordforråd og begreper er derfor helt sentralt gjennom hele barnehagetiden. Å kunne sammenligne, se likheter og forskjeller og å kunne sortere og dele ord inn i grupper etter egenskaper og bruksområder, er viktig. Siste året har vi følgende fokus;

- Begreper om skole
- Begreper om venner
- Begreper om følelser
- Tall- form- farge- og størrelses begreper
- Plasseringsbegreper som over, under foran, bak, gjennom, først, sist
- Måned, ukedager, årstider

I denne forbindelse setter vi opp en ordbank innenfor hvert tema som er målet at barna kan. Ordbanken sorteres som overordnede og underordnede begreper. Begrepene må brukes bevisst av de voksne i mange sammenhenger, og barna må bli kjent med begrepene ved bruk av bilder, bøker, tekster, egne erfaringer, oppgaver og gjennom verktøy som f.eks tankekart, Y-diagram.

Skole

Overordnede begrep	Underordnede begrep	
Skole	skoleplass, skolebygg, friminutt, lekser, lærer, rektor, vaktmester, kontor, personalrom, toalett, gymsal, klasserom, skolekjøkken, sløyd, bibliotek, svømmehall, lese, skrive, regne	
Klasserom	Tavle, smartboard, kritt, svamp, pult, stol, kateter, datamaskin, hyller	
Skolesaker	Skolesekk, ransel, penal viskelær, penn, blyant farger, fargeblyant, linjal skrivebok, skolemat matboks, bøker, blyantspisser.....	
Klasse - trinn	Første klasse, andre klasse, tredje....	
SFO	Lek, fritidsaktiviteter, måltid, smørelunch, leksehjelp, venner, innetid, utetid, regler, ballplass, dissestativ, rutsjebane, klatrestativ....	

Venner

Overordnede begrep	Underordnede begrep
Venner/ vennskap	Bestevenn, uvenn, kjæreste, kamerat, kompis, venninne, en god venn, utestenging, mobbing
Regler:	Først/sist, vente på tur, min tur/din tur, vår tur, lag, tape og vinne, tap og vinn med samme sinn

Følelser

Overordnede begrep	Underordnede begrep
Følelser	Glad, lykkelig, sint, sur, lei seg blid, trist, redd, skremt.....

Tall, form, størrelse, plassering og fargebegreper

Overordnede begrep	Underordnede begrep
Tall	0-12, først, sist, andre, tredje, fjerde.....
Størrelse	Stor, liten, størst, minst, lang, kort...
Plassering	Over, under, bak, foran, i midten, mellom, ved siden av, først, sist, gjennom
Former	Trekant, sirkel, kvadrat (firkant), sylinder
Farger	Hvit, svart, rød, grønn, gul, blå, rosa, lilla, turkis, brun, oransje, beige, lyseblå, mørkeblå, lysebrun, mørkebrun...

Måned og år

Overordnede begrep	Underordnede begrep
År/Årstid	Vinter, sommer, vår, høst, vær, sol, snø, regn, lyn, torden, vind, kaldt, varm, høytider (jul, påske, pinse, ramadan, ID, m.m)
Måned	Januar, februar.....(Navn på alle månedene)
Uke	Mandag, tirsdag, onsdag....(Navn på alle dagene) ferieuke, ukelutt, ukedag, helg, skoledag, morgen, formiddag, ettermiddag, lunch, kveld, natt, dag, fødselsdag, feriedag, høstdag, vårdag, bryllupsdag, navnedag, sommerdag, juledag, turdag o.s.v

4.10 Høytlesing

Høytlesing kan skape et godt grunnlag for samtale med voksne og barn og gir grunnlag for gode opplevelser. Det gir grunnlag for dialog om tittel, forventninger til hva som skjer, begreper m.m. Bøker vi velger skal gi rom for drama og lek, og her er den voksne viktig for å sette i gang,

- Høytlesing skal være fast innslag i 5 årsgruppen
- Les gjerne en forsettelsebok der det er mulig å repetere innhold
- Vær kritisk til valg av bok med hensyn til alder
- Boken skal gi handling som skaper identitet og opplevelser, gjerne med spenning, humor
- Høytlesing med bøker på nett med smartboard, bruk av projektor fra f.eks www.bokhylla.no

Vi ønsker å skape gode holdninger og erfaring med barne-
bøker, og barnehagene skal ha fokus på dette også overfor
foreldre. Dette skal være tema på foreldremøter. Målet
er at foreldre er bevisst på bruk av bøker i barnas liv og
språkutvikling. Vi skal skape blest om barneboken og
veilede foreldre i god litteratur på de ulike alderstrinn.

Man kan følge med på Bibliotekets side over de mest utlånte barnebøker,
som gir en god indikasjon på hva som faller i smak og skaper interesse hos
barna. Man kan også nytte seg av den kompetanse som finnes på biblioteket.

4.11 Motorikk

Gjennom kroppslig aktivitet lærer barn verden og seg selv og kjenne. Ved
sanseinntrykk og bevegelse skaffer barn seg erfaringer, ferdigheter og
kunnskaper på mange måter. I sin aktivitet mottar de en rekke sanseinntrykk
fra omgivelsene. Bevegelsene sender impulser tilbake til hjernen. Samtidig
utvikles språkområdene. Sansemotorikk har derfor sammenheng med
utvikling av språk og språklig kompetanse og er viktig for lese- og
skriveopplæringen.

4.11.1 Grovmotoriske aktiviteter

Grovmotorikk er de store bevegelsene der vi har fokus på øvelser som krype,
åle, hoppe, hinke, balansere, henge, klatre, løpe, sykle, krysse midtlinje og
håndtere ball. En viktig motorisk ferdighet er å kunne krysse kroppens
midtlinje. Kroppen består av to halvdel, en høyre og en venstre side.

Kroppens midtlinje er en tenkt linje der halvdelene møtes. Kroppen må så øves opp gjennom bevegelse til å fungere som en helhet.

Det vil si at høyre arm skal kunne utføre aktiviteter på venstre side av kroppen og venstre på høyre side. Slik også med bena.

- Vi lager til hinderløyper inne og ute, stasjonstrening, og aktiviteter i naturen som inkluderer og sikrer barn viktig allsidig bevegelse og god kontroll og kroppsbevissthet.
- Lek med sand, vann, is og snø
- Gå på ski, ake, bruke slengtau og disse
- Klatre opp skrenter, i tre eller klatrestativ
- Løpe, hoppe, hinke, krype, rulle, stupe kråke, sykle, gå i trapper
- Flytte, bevege seg etter rytme,
- Hoppe paradig, hoppe tau, hoppe mellom og over ulike ting
- Balleker
- Balansere, gå på planke fremover og bakover, også på malte/tapede linjer
- Barna kopierer den voksne sine bevegelser
- Krypeøvelser fremover, bakover, sidelengs, krabbe ved å skyve gjenstander foran seg
- Samarbeidsøvelser, to og to eller flere
- Ringleker, dans
- Sanger med store bevegelser

Balanse/Likevektsans/Vestibulærsans

- Gå på fargede tapestrimler eller malte linjer på gulvet i barnehagen
- Gå på stokker i naturen, gymsal og på lekeplassen
- Gå fra stol til stol, fra kasse til kasse, fra rute til rute
- Balansebrett, balansebøtter
- Røre ved tærne og rette opp uten å miste balansen
- 3-4 barn holder i en rokkering og beveger seg rundt i rommet på f.eks lydsignal. Bytte hånd og gå andre veien
- Stumpe kompen, Rulle hverandre over gulvet, to og to sammen
- Bevege seg i rommet etter gitte oppgaver, fugl, fisk, frosk, hare og lignende På signal skal de fryse bevegelsen

Mestre kroppen

- Barna får muntlig beskjed om å plassere seg i forhold til gjenstander i rommet (Stå på stolen, gå bak kassen, ved siden av, mellom....)
- Barna inntar flere stillinger etter beskjed fra den voksne (legg hånden på kneet, bak ryggen, foran..., ved siden av, under....., og så kan man

øke vanskelighetsgrad ved at de skal gjøre noe annet samtidig som de går, løper, hopper). Dette er også god begrepstrening.

Samordning av de to kroppshalvdeler/Krysse midtlinje (Bilaterale integresjon):

- Bevege seg som en larve- ligge på magen med støtte på underarmene. Trekke kroppen helt frem til armene og skubbe fra med bena til du igjen ligger på magen
- Lage en sprellemann liggende/stående
- Bryst og ryggsvømming hen over gulvet
- Sitte med fotsålene mot hverandre to og to, og vippe bena opp og ned, og tegne sirkler. Og videre samtidig tegne sirkler i luften med armene
- Tegne sirkler med begge hender på hver side av et stort ark eller med kritt på gulvet, mens en ser på et kryss som er tegnet i midten av arket, eller på gulvet
- Følge en pinne med øynene mens hodet er i ro, mens pinnen bevegges frem og tilbake foran barnet, ev. frem og tilbake langs en tegnet linje. Se og om barnet følger leseretning ved bare å bevege øynene
- Stå overfor hverandre og klappe rytme og klappe høyre hånd mot partners høyre hånd, venstre håndflate mot partners venstre håndflate. (Min far han er barber, fallera...)
- Gå kryssgange over et utlagt tau, forlengs og baklengs
- 4 sitter med ryggen mot en annen og så triller man en ball med en hånd den ene veien rundt langs gulvet og så den andre veien
- Ta høyre albu på venstre kne og motsatt (Bøy kne opp mot albu og albu ned mot kneet)

Min far han er barber, fallera
Han går i hvite klær, fallera
Han bruker sin forstand, fallera
Til såpe kost og vann, fallera

Hvert trappetrinn han går, fallera
Tre, fire kyss han får, fallera
Når konen kommer hjem, fallera
Så får han nok en klem, fallera

Hvert trappetrinn han går, fallera
Tre, fire kyss han får, fallera
Men (og) når han kommer hjem, fallera
Så får han bare skjenn fallera

4.11.2 Finmotorikk og skriveforberedende aktivitet

Finmotorikk er de små bevegelsene som gjør hånden og fingrene til et meget nøyaktig instrument. Disse bevegelsene innlæres på samme måte som de grovmotoriske bevegelsene. Motorikken som styrer øye, munn og ansiktsmusklene defineres også som finmotorikk. For å få kontroll med de finmotoriske bevegelser, må barna gjøre bruk av ulike redskaper, utstyr og

materialer. Det er også knyttet nært opp til språk- og kommunikasjonsområdet. Ved å arbeide med finmotoriske aktiviteter trenes barna til å legge merke til hvor ting er i forhold til hverandre, på lese- og skriveretning, rett blyantgrep og øye-håndkoordinering. Her er bl.a. øvelser med fingerbevegelser, taktil og kinetisk persepsjon viktig, og vi må styrke stabilitet og kraft i hendene. Barna må få rike erfaring i øye-håndkoordinering og et tosidig samarbeid mellom hendene. Vi skal også bruke mye sanger med bevegelser/klapping, rim og rytme. Det er viktig før skolestart at barnet har utviklet en klar hånddominans. Det er bl.a. enklere for hjernen å oppfatte og kopiere former når man holder skriveredskap i samme hånd hver gang. Noen barn utvikler denne dominansen tidlig, og de fleste har en klar hånddominans ved 4 års-alder. De som ikke har det må hjelpes. Det må også være et mål at barna har lært seg blyantgrep før de begynner på skolen, da det viser seg at det blir veldig vanskelig å endre grep etter de har begynt der.

Ulike aktiviteter:

- Male, tegne, perle, klippe
- Skru på mutre, skruer
- Leire, modellerkitt og sand
- Puslespill
- Ta opp småting med pinsett fra bordet, fra hånden sin Oppgaver der en gir barna beskjed om å ta noe på venstre side av bordet med høyre hånd, ev med en pinsett - og så venstre hånd på høyre side av bordet
- Føleposer: kjenne form og rom på gjenstander i posen, og bokstaver og tall. Hva kjenner du? Kan du finne to like? Når du har kjent på den, kan du da tegne den?
- Skrive bokstaver
- Tegne etter en mal med ulike border, figurer, former bokstaver m.m
- Kopiere mønster og figurer med klosser, perler, fyrstikker m.m.
- Komplettering (gjøre de andre tegningene lik den første)
- Tegne linjer mellom to gitte streker (sporingsoppgaver)
- Klippe mellom streker, klippe ut figurer, bilder, tegninger m.m
- Lage geometriske figurer
- Sette kryss på tegningene der figurene er samme vei som den første figuren
- Tegne korteste vei fra start til mål i labyrint
- Finne hva som er likt og ulikt i bilderekker, og ev. fargelegge

Hvem banker, sa Per Anker
 Det er min kone, sa Per Lone
 Hva vil hun, sa Per Lund
 Kjøpe løk, sa Per Høk
 Hvor mange, sa Per Lange
 En, to, tre, fire, sa Per Lire
 Ikke fler, sa Per Ler
 Det er nok, sa Per Kokk!

1,
 2,
 3,
 4

- Følge en strek, linje, leseretning med øynene uten å bevege hodet, ev en pinn, blyant som beveges foran barnet
- Trille en ball innvendig langs rokkeringens kant (Begge veier)
- Kaste ball/ertepose og gripe ball/ertepose
- Munnmotorikk - leker med munnbevegelser bak i heftet
- Blåseleker: Blåse i tomme flasker- fylles med ulik mengde vann som gir ulik lyd, blåse fjær, blåse på lette ting som ligger i en skål med vann, f.eks. eggeskall, korker, ping- ping baller. To barn på hver side av skålen kan prøve å blåse til det andre barnets side av skålen.

Finmotorisk trening med klinkekuler

- la barna rydde opp ved hjelp av pølse-/grillklyper - en morsom måte å trene på!

Finmotorikken må være på plass før vi kan forvente at barna kan lære seg å skrive bokstaver. Her er to eksempler på hvordan vi kan bruke klinkekuler for å trene finmotorikk. Alt utstyret man trenger er noen gamle golfpegs, ei skje, ei flaske og noen klinkekuler

Hentet fra Ringen i vann

- Fingerbevegelser/øvelser
 - Bøye og strekke fingre. Alle samtidig og en for en. Gjør det samme uten å se på fingrene, f.eks med armene over hodet eller ut til siden
 - Sprike og samle fingrene
 - Tommeltott besøker lillefinger. Vær obs på at barna kan det, da det er en viktig fingerfunksjon.
 - Tommeltotten føres til hver enkelt fingertupp
 - Lag en runding mellom tommel og pekefinger- gjenta flere ganger. Strekk fingrene slik at hullet forandrer til en lang, smal åpning

- Prøv å banke med den ene pekefingeren på bordet, samtidig som pekefingeren på den andre hånden glir frem og tilbake
- Tegn og fargelegg egne hender, dekorer, klipp de ut og lag bilde av hendene
- Tegn egne hender og dekorer de med ringer, klipp ut og sett sammen hender til et bilde
- Tegn ansikt på egne fingre og lek rollelek
- Finger/sangleker som "Tommelfinger, tommelfinger, hvor er du?" "En liten mus, kom ut av sitt hus"
- Skrive på PC

4.12 Rollelek/drama

Rollelek er en naturlig og viktig uttryksform for små barn. Når barn møter eller opplever konkrete ting, hendelser og situasjoner, vil de ofte gjenta det, kopiere eller spille disse opplevelsene i rolleleken. I leken er barnet både dramatiker, iscenesetter, forteller, skuespiller og sitt eget publikum i en og samme lek.

Leken er grunnleggende læring i barnas liv og skoleforberedende aktivitet. Vi må sikre at barna får oppleve rollelek og mestre dette. Vi skal gjennom hele barnehagetiden gi tid og rom for rollelek, der vi voksne er aktive som tilretteleggere av utstyr, som observatører og deltagere. Dette for å se at alle tar del i rollelek og mestrer dette. Men vi skal også gi rolleleken en sentral plass i 5 års gruppen. Her skal vi tilrettelegge for "storlek/rammelek" der vi tilrettelegger og planlegger utstyr og materiell sammen med barna, til lek utfra gitte tema, f.eks butikk, trimstudio, kontor, helsestasjon, flyplass, legesenter. Barna lager prislapper, pass, tilbudslapper, plakater o.s.v. og så finner man frem utstyr man trenger og kan bruke. Her er det fint å bruke tankekart e.l. der barna er med å finne hva som må være med på f.eks et treningssenter.

REGLE OM NØDNUMMER

1 1 0 det brenn i eit hull.

1 1 2 tyven må på do

1 1 3 jeg har vondt i eit kne.

5. KARTLEGGING

5. Kartlegging

Vi vil kartlegge barnas modenhet innenfor de områdene som er viktig for språk og motorisk utvikling (de områdene vi har valgt som grunnleggende områder forut for lese og skriveinnlæring). Kartlegging er viktig for å fange opp barn som mestrer oppgavene og hvem som trenger mer trening og erfaring. Når vi får oversikt, er det viktig med en bevisst tilrettelegging for å trene og stimulerer barna slik at de kommer lengst mulig i sin utvikling. Det er selvsagt viktig å bygge videre på barnas sterke sider. Etter hvert som barna mestrer de ulike oppgavene i kartleggingen, så skrives det inn på skjemaene. Skjemaene skal ikke overføres til skolen, men viktig informasjon om mestring og det de ev. strever med overføres i kort barnerapport (skjema fra siste foreldresamtalen i barnehagen) som sendes skolen, med foreldres tillatelse.

Dersom det er barn vi er usikre på og vurderer ev. videre kartlegging av, tas dette opp i foreldresamtale. I videre kartlegging kan man velge å bruke TRAS, Alle med, Askeladden, Portage Guide, ulike observasjonsmetoder, alt etter hva man ønsker kartlagt.

Kartlegging i september:

Tegneoppgave

Kartlegging i oktober:

Rytme, skjema

Grovmotorikk, skjema.....

Kartlegging i februar:

Finmotorikk, skjema.....

Papir og blyantoppgave, skjema...

Riming, skjema

Dette kan jeg..., skjema.....

Kartlegging mai

Tegneoppgave tas på nytt

6. ORGANISERING

6.1 5 års klubben/skolegruppen

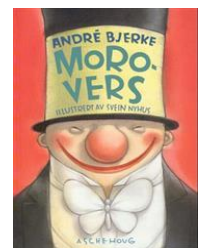
Det skal settes av en dag der førskolebarna samles, slik at man kan legge opp til allsidige aktiviteter for denne gruppen, både i forhold til lek, tur, motorikk, språk og skoleforberedende aktiviteter.

5 års klubben/skolegruppen

- Fast rom/plass og fast tid pr uke
- Fast oppstart med en navnesang/goddagsang
- Fast avslutning med en ha-det bra sang, takk for i dag sang e.l
- Hver sin perm, fargeskrin og blyanter (kan være lurt å gi de en A4 tegnebok som de kan tegne i, gjøre oppgaver i, men også klippe ut oppgaver og lime inn i boken, for da får de stadig trening på klipping og bruk av lim)
- Fast samlingssignal/være stille og høresignal (signal/lyd som betyr at nå skal alle samles rundt den voksne, og ev et eget signal for «nå skal vi være stille og høre hva den voksne skal si/fortelle»). Denne lyden/signalet er veldig effektivt både inne og ute på tur, samtidig som det skjerper oppmerksomhet for lyd. Signalet/ene kan barna finne frem til og bli enige om.
- Tegne noe hver gang, både fritt og etter en oppgave, og alltid skrive navnet sitt
- Forteller og lytteoppgaver. Bruk gjerne en ertepose som kastes til den som skal fortelle. Den som forteller kan gjerne reise seg og stå foran de andre når den forteller. La det bli fast å bruke ertepose her og også under ulike leker der barna skal gjette, svare o.l
- Fast med rim, regler og ellinger. Velg ut et knippe som barna skal kunne
- Velg ut noen sanger som alle barna skal lære, som går igjen
- Hver gang ha ulike oppgaver både muntlig og med blyant utfra temaene vi har fokus på; (her kan man bruke oppgaver som finnes i mange arbeidsbøker som er laget for denne gruppen, eller lage selv:
 - Rim - finne ord som rimer (to ord, flere ord), hva skal bort som ikke rimer
 - Setninger og ord- Sette sammen ord (f.eks brann og bil blir brannbil), dele opp ord (bokhylle blir bok og hylle), hvilket ord er kortest, hvilket ord er lengst o.l

- Jobbe med setninger, dele opp ordene og lage setninger på ulike måter
 - Stavelser- hvor mange stavelser hører vi - tegne en strek pr. stavelse
 - Lyd- hvilken lyd er den første i ordene, hvilke lyd høres like ut i begynnelsen, den siste lyden, finne ting som begynner på L, T, P,M...tegn ting som har samme lyd som første lyd i navnet, legg til en forlyd hva blir det da?, ta bort en forlyd, fargelegg det som begynner på S
 - Språk og begreper. - Hva skal bort som ikke passer sammen, sortering i kategorier, hva hører til hva i forhold til vennskap, skole, følelser, farger m.m. Bilder der noe mangler,- finn det som mangler? hvilke bilder er like, størst, minst, større enn, mindre enn, like mange, bak, foran i midten, ved siden av o.s.v. ,
 - Sporings/labyrintoppgaver Følg veiene
 - Føleposer med ting som lukter, smaker, som man skal kjenne på og finne ut hva er (for eksempel ulike gjenstander, bokstaver, tall vi skal kjenne på)
 - 3-4 bilder som skal bli en sammenhengende historie der barna skal finne gangen i historien (hva hender nå?)
- Fast med en sanglek og regellek som f.eks «Slå på ringen», «Fløy en liten blåfugl», «Haien kommer», «Alle mine barn kom hjem», «Rødt lys». (Barna bør lære minst 3 sangleker og 3 regelleker Musikkeventyr med elementer rytme, dynamikk, rytmeinstrumenter, liten mellom, stor både i lyd og bilde
 - Fast med å øve på friminutt- Påkledning, avkledning, selvstendighetstrening)
 - Bøker: Minst en forsettingsbok pr. år og en del billedbøker/kortere bøker
 - Dramatisering av eventyr og bøker vi har lest, både inne og ute
 - Rollelek / Storlek
 - Sansemotorisk lek/ grovmotorikk/ finmotorikk
 - Tur - pakke sekken sin og det som skal med på tur. Heng gjerne opp en plansje med bilder over det de skal pakke, så kan de sjekke ut at de har med alt de trenger
 - Gymsal, allrom eller andre store rom

Runde rare Rulle Rusk
 Raspet rips på Ibsens busk.
 Ibsen kom og skulle plukke
 Rips til rørte rips på krukke.
 Ned i krukken raspet Ibsen
 Rulle som en rips blant ripsen.
 Rund og rød som ripsen selv
 ble han syltet samme kveld.

(André Bjerke)

6.2 Gjennomføring av foreldremøte i barnehagen

Det skal være to møter for foreldre til de barna som begynner på skolen. Et i høsthalvåret og et i vårhalvåret. Det på våren har vi sammen med skole og står beskrevet i rutiner overgang barnehage-skole.

Det første møtet har tema språkstimulering og lese- og skriveforberedende aktiviteter, og fokusområdene vi vektlegger i barnehagen. Hva og hvordan kan foreldre gjøre dette, hvilke forventninger har vi til de som foreldre.

Deres viktige rolle som foreldre i barnas læring, skal vektlegges.

Vi har bokkafe der vi viser frem gode bøker for barn i forhold til aldersgruppen. Vi skal også ha fokus på litteraturformidling, hvordan vi leser for barna, bruker stemmen, spenningsmomenter, har dialog rundt overskrift, begreper m.m. Det er viktig å formidle ny litteratur, der barn i dag kjenner seg igjen i barnebøkene. Når det gjelder ny litteratur kan det være greit å følge bokhandlernes 10 på topp lister. Fagfolk på biblioteket kan også her være en god ressurs.

Organisering av foreldremøte

1. Praktiske opplysninger
2. Kort om hva rammeplanen sier om språkutvikling/språkstimulering
3. Hvorfor arbeider vi systematisk med språk i hele barnehagetiden
4. Hvordan arbeider vi med språk i hverdagen, og i 5 års gruppen/skolegruppen. Konkretisere og vise eksempler:
 - Samtale (ved f.eks rutinesituasjoner)
 - Forklaring (når barn spør.....)
 - Assosiering (Når jeg sier.... Tenker jeg på.....)
 - Rim (Lek med ord)
 - Ord og begreper
 - Lytting
 - Rytme og stavelser, del opp setninger
 - Lek (Rollelek/Storlek) og leker som Haien kommer
 - Sanger
 - Sansemotorikk (grovmotorikk, finmotorikk)
 - Bøker
 - Observasjon og kartleggingsområder
5. Voksenrollen i barnehagen og i hjemmet. Klare forventninger til foreldre
6. Konkrete tips til hva foreldre kan gjøre innenfor område pkt.4
7. Den voksne som litteraturformidler, hvordan ?
8. Plan overgang bhg-skole i Askøy kommune
9. Organisering av 5 årsgruppen/skolegruppen

10. Kartlegging

11. Ev. overføringsrutiner.

8-10 tas også inn i møtet om våren, så i høstmøtet kan det være en kort informasjon.

Bruk verktøy som også aktiviserer foreldre, som f.eks dialogspillet, dialogkafe, Y diagram, tankekart, gallerirunde e.t.c

BUKKENE BRUSE VAR LEI AV OG TRIPPE!

Bukkene Bruse var lei av og trippe og trampe på broen: "Å la oss få slippe!"

"Til seters, til seters å gjøre oss fete, se hvordan vi eser, for mye å ete!"

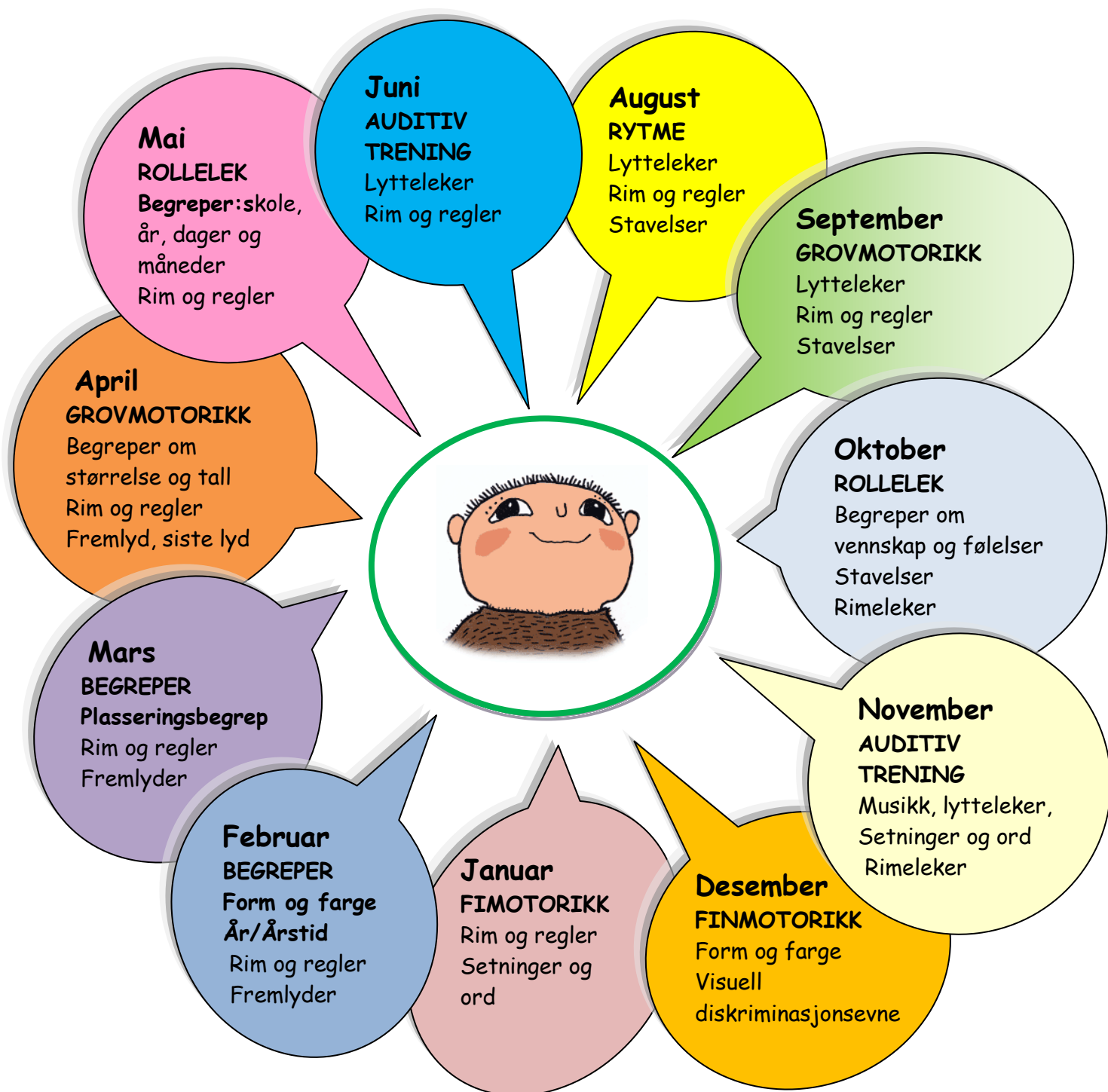
Og trollet sa: "Flott, det passer meg godt, her ute i fossen er det så vått!"

Så søndag dro trollet til seters i fossen, mens Bukkene Bruse tok skumbad i fossen

Ja slik kan et eventyr bli snudd på hodet, og snipp, snapp, og snute-hvis ingen vil tro det!

7. ÅRSHJUL MED TEMA/OMRÅDER SOM SKAL VEKTLEGGES

7.1 Månedsopplegg

Månedsopplegg: August

Tema: Rytme (Rim og regler og lytteleker)

5 årsklubb/Skolegruppe	Gymrom/Allrom/Tur	Ulike aktiviteter
<ul style="list-style-type: none"> • Innføre goddag-sang som skal brukes hele året • Innføre avslutningsang for året • Hver sin perm, fargeskrin og blyanter • Finne frem til et fast samlingssignal/være stille og høresignal • Tegneoppgave hver gang og alltid skrive navnet sitt • Fargelegge • Klippeoppgave hver gang • Pose/eske med rim og regler • Følepose • Oppgave utfra månedens tema Rim- Hva rimer ? • Navneleker • Lytteleker • Forsettelsesbok • Øve på friminutt • Rytmiikk 	<p>Lek med matter og utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoppe • Hinke • Rulle • Krype • Klatre • Stupe kråke • Balansere • Kaste , gripe ball • Krysse midtlinje • Haien kommer, Alle mine barn kom hjem <p>Stasjonsleker der man observerer hva barna kan/ mestrer</p> <p>TUR</p> <ul style="list-style-type: none"> • Videreføre hovedområde for mnd. og videreføre aktiviteter fra 5 årsklubb /skolegruppen og gym/allrom • Synge, rim og regler • Gå i rytme (f.eks Napoleon med sin hær). • Gå fort med raske skritt, seint med lange skritt, gå lett på tå, tunge skritt • Hente og finne ting, sorteringsleker • Gjemsel • Rollelek • Dramatisering av eventyr • Balansetrening, klatre i trær • Leker med tau 	<ul style="list-style-type: none"> • Klappe navn, etternavn, kroppsdel, ting i rommet, i lekekasser m.m i hender og på lår • Hoppe, hinke navn og etternavn • Danse, ringleker f.eks Per Sjuspring • Fløy en liten blåfugl e.l. • Bruke rytme med kroppen som instrument • Bruke musikkinstrument • Musikkeventyr med rytme • Lytteleker – se vedlegg • Lydlotto • Tegne strek for rytmestavelser i navnene • Alle med to klapp i navnet tegner to sirkler, de med tre tegner tre sirkler. Her kan man og trekke inn farger og fargelegge • Tegne første bokstav til alle i gruppen, sette sammen på stor plansje • Øve på å skrive navnet sitt.

Månedsopplegg: September

Tema : Grovmotorikk (Lytteleker, stavelser, rim og regler)

5 årsklubb/Skolegruppe	Gymrom/Allrom/Tur	Ulike aktiviteter
<ul style="list-style-type: none"> • Rim og regler • Navneleker • Tante Floke • Miming av dyr- bevege seg som dyrene • Stasjonsleker der barna må prøve ulike aktiviteter som <ul style="list-style-type: none"> • Hoppe • Hinke • Rulle • Krype • Klatre • Stupe kråke • Balansere • Kaste , gripe ball • Krysse midtlinje • Hermegås der den voksne viser øvelsen og barna hermer • Erteposer, ball, tau • Tegneoppgave hver gang og alltid skrive navnet sitt • Fargelegge • Klippeoppgave hver gang. • Oppgave utfra tema Rim Hva rimer ? Tegn to ting som rimer....e.l • Lytteleker • Følepose • Forsettelsesbok • Øve på friminutt • Kartlegging Tegneoppgave (Se vedlegg 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosiale leker som Tante Floke • Samarbeidsleker • Fallskjerm • Hoppe over hverandre • Haien kommer • Alle mine barn kom hjem • Reaksjon til musikk: Barna beveger seg fritt i rommet, eller etter beskjed om bevegelse f.eks hoppe, krype, og så skal barna dumpe i bakken når musikken stopper, bli en statue når den stopper o.l • 4 madrasser eller hjørner fungerer som hus og barna beveger seg i rommet etter beskjed om f.eks å rulle, krype, hinke, danse og så må de skynde seg hjem når musikk stopper. • Her kan man og bruke det signalet man er blitt enige om å bruke som stoppsignal/stillesignal 	<ul style="list-style-type: none"> • Musikkeventyr med rytme • Lytteleker • Lydlotto • Rimeleker <p>Forming:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fargelegging • Felles malearbeid for 5 åringene • Musikk og maling • Tegne helfigur, fargelegge og klippe • Måling av lengde og vekt • Trykk av hender og føtter • Male hender og lage fellesbilde • Øve på å skrive navnet sitt. • Hnderløype med føleposer ute og inne
	<p>TUR</p> <ul style="list-style-type: none"> • Videreføre hovedområde for mnd og videreføre aktiviteter fra 5 årsklubb og gym/allrom • Synge, rim og regler • Gå i rytme (f.eks Napoleon med sin hær. • Går fort med raske skritt, seint med lange skritt, gå lett på tå, tunge skritt • Hente og finne ting, sorteringsleker • Gjemsel - Rollelek • Balansetrening, klatre i trær 	

Månedsopplegg : Oktober

Tema: Rollelek, Vennskap, Stavelser

5 årsklubb/Skolegruppe	Gymrom/Allrom/Tur	Ulike aktiviteter
<ul style="list-style-type: none"> • Rim og regler • Navneleker • Dukketeater eller dramatisering av eventyr, en sang etc <p>Storlek/Rammelek Der vi først forbereder og lager utstyr og i etterkant leker for eksempel butikk, post, sykehus, bank, treningssenter, flyplass. La barna prøve seg i ulike roller.</p> <p>Jobbe med begreper vennskap og følelser</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tegneoppgave hver gang og alltid skrive navnet sitt • Fargelegge • Klippeoppgave hver gang. • Oppgave utfra tema Vennskap og følelser. Tankekart / Y-diagram Hva passer sammen med hva? • Lytteleker • Klappe/stavelserleker <p>• Øve på friminutt</p> <p>Kartlegging:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rytme, skjema • Grovmotorikk, skjema 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosiale leker som tante Floke • Samarbeidsleker • Fallskjerm • Hoppe over hverandre • Haien kommer • Alle mine barn kom hjem <ul style="list-style-type: none"> • Dramatisering, miming, hermegåsa • Videreføring av det en jobber med i 5 årsgruppen <p>TUR</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hovedområde for mnd og videreføre grovmotoriske aktiviteter • Sang, rim og regler • Ringleker: <ul style="list-style-type: none"> -Fløy en liten blåfugl -Så på ringen -Tyven, tyven skal du hete • Vi tar med dukker og bamser med på tur og lager eventyr og dramatiserer • Rollelek • Gjemsel • Balansetrening, klatre i trær • Leker med tau 	<ul style="list-style-type: none"> • Jobbe med begreper vennskap og følelser Lydlotto • Tegne, male, klippe, lage utstyr til leken • Lytteleker. Se vedlegg • Klappe/stavelserleker <p>Øve på å skrive navnet sitt.</p>

Månedsopplegg : November

Tema: Auditiv trening

Musikk- Lytteleker- Setninger og ord

5 årsklubb/Skolegruppe	Gymrom/Allrom/Tur	Ulike aktiviteter
<ul style="list-style-type: none">• Rim og regler• Navneleker• Musikkeventyr med trening i rytme, dynamikk, tempo og lytting• Bruk av kroppen som instrument• Musikkinstrumenter• Sanger med bevegelser og lyd med kroppen• Lytte til ulike typer musikk• Lytteleker• Klappe/stavelserleker <p>Ord blir til setninger. Øve på</p> <ul style="list-style-type: none">• å dele opp setninger• Å lage egne setninger• Å avslutte setninger• Sammensatte ord• Å oppfatte lengden på ord <ul style="list-style-type: none">• Tegne, klippe og lime-oppgaver hver gang og alltid skrive navnet sitt• Oppgave utfra tema ord og setninger <ul style="list-style-type: none">• Øve på friminutt	<ul style="list-style-type: none">• Sosiale leker som tante Floke• Samarbeidsleker• Fallskjerm• Hoppe over hverandre• Haien kommer• Alle mine barn kom hjem• Stasjonslek med motoriske øvelser• Miming, hermegås <p>TUR</p> <ul style="list-style-type: none">• Videreføre hovedområde for mnd og videreføre grovmotoriske aktiviteter• Hoppe setninger, gå setninger• Lytteleker i skogen; En gjemmer seg og lager lyd, de andre løper etter lyden• Sitte stille i 1-2 min. lytte etter lyder ute• Bomgjemsel• Ringleker:<ul style="list-style-type: none">-Fløy en liten blåfugl-Slå på ringen-Tyven, tyven skal du hete• Rollelek	<ul style="list-style-type: none">• Lydlotto• Storlek/Rammelek• Lage instrumenter• Tegne trapper og synliggjøre skalaen med høye og lave toner• Tegne etter musikk, store ark, store bevegelser, på vegg, husvegg etc• Tegne sanger• Tegne og fargelegge instrumenter

Månedsopplegg : Desember

Tema: Finmotorikk

Form og farge - Visuell diskriminasjonsevne

5 årsklubb/Skolegruppe	Gymrom/Allrom/Tur	Ulike aktiviteter
<ul style="list-style-type: none"> • Øye håndkordinering Øvelser: <ul style="list-style-type: none"> - Blyantgrep - Lese/skriveretning - Bruke pinsett, krysse midtlinje • Fingerregler • Munnmotoriske aktiviteter, blåseøvelser; • Blåse såpebobler med sugerør • Blåse vattkuler • Blåse ballonger • Munnregle med tunga som vasker i huset • Følepose med ulike gjensander i der de skal gjete hva det er, finne make, om de kan tegne det de kjenner o.s.v. • Begreper om farge og form • Ulike oppgaver med farger og form,- kategorisering, spill med farger, rim med farger • Oppgaver i forhold til visuell diskriminering • Tegne, klippeoppgaver hver gang og alltid skrive navnet sitt • Lytteleker. Se vedlegg • Klappe/stavelsesleker • Øve på friminutt 	<ul style="list-style-type: none"> • Mimeleker, hermegås • Gå på tå, hel • Smygeleker • Øvelser Krysse midtlinje • Bruke erteposer og baller – kaste og gripe • Blunkeleker • Sprette ballonger ulike farger • Danselek med krepp-papir <p>TUR</p> <ul style="list-style-type: none"> • Videreføre hovedområde for mnd og videreføre grovmotoriske aktiviteter • Skattejakt på leting etter skatter som er lagt ut i terrenget (Laminerte pappbiter i former og med ulike farger, der man kan variere utfra form og /eller farger hvert lag skal finne. Antall hvert lag skal finne, vet barna • Hoppe setninger, gå setninger • Gå i takt ut på tur • Lytteleker i skogen; En gjemmer seg og lager lyd, de andre løper etter lyden • Sitte stille i 1-2 min. -lytte etter lyder ute • Bomgjemsel • Ringleker: <ul style="list-style-type: none"> - Fløy en liten blåfugl -Slå på ringen -Tyven, tyven skal du hete • Kims lek ute med naturmateriale 	<ul style="list-style-type: none"> • Klipp, lime og sy. Formingsaktiviteter til jul • Prøve ut ulike farger, maling og teknikker • Lage fargefest • Lage en julefortelling/historie <div data-bbox="1093 1077 1406 1249" style="text-align: center;"> </div> <div data-bbox="1062 1509 1422 1742" style="text-align: center;"> </div>

Månedsopplegg : Januar

Tema: Finmotorikk

Setninger og ord

<i>5 årsklubb/Skolegruppe</i>	<i>Gymrom/Allrom/Tur</i>	<i>Ulike aktiviteter</i>
<p>Ord blir til setninger. Øve på</p> <ul style="list-style-type: none">• å dele opp setninger• Å lage egne setninger• Å avslutte setninger• Sammensatte ord• Å oppfatte lengden på ord <p>• Øye håndkoordinering Øvelser:</p> <ul style="list-style-type: none">- Blyantgrep- Lese/skriveretning- Bruke pinsett, krysse midtlinje <p>• Fingerregler</p> <p>• Munnmotoriske aktiviteter, blåse:</p> <ul style="list-style-type: none">- Blåse såpebobler med sugerør- Blåse vattkuler- Blåse ballonger- Munnregle med tunga som vasker i huset <p>• Følepose med ulike gjenstander i der de skal gjette hva det er, finne make, om de kan tegne det de kjenner</p> <p>• Rim og regler</p> <p>• Navneleker</p> <p>• Lytteleker</p> <p>• Klappe/stavelsesleker</p> <p>• Tegne, klippe, lime-oppgaver hver gang og alltid skrive navnet sitt</p> <p>• Forsettelsesbok</p> <p>• Øve på friminutt</p>	<ul style="list-style-type: none">• Mimeleker, hermegås• Gå på tå, hel• Smygeleker• Øvelser Krysse midtlinje• Bruke erteposer og baller – kaste og gripe• Blunkeleker• Sprette ballonger <p>TUR</p> <ul style="list-style-type: none">• Videreføre hovedområde for mnd og videreføre grovmotoriske aktiviteter <ul style="list-style-type: none">• Hoppe setninger, gå setninger• Gå i takt ut på tur• Lytteleker i skogen; En gjemmer seg og lager lyd, de andre løper etter lyden• Sitte stille i 1-2 min. lytte etter lyder ute• Bomgjemsel• Ringleker:<ul style="list-style-type: none">- Fløy en liten blåfugl-Slå på ringen-Tyven, tyven skal du hete• Kims lek ute med naturmateriale• Sporleker. Vi følger noen spor som er lagt ut	<ul style="list-style-type: none">• Lydlotto• Storlek/Rammelek• Musikkeventyr• Øve på friminutt

Månedsopplegg : Februar

Tema: Begreper- Form og farge, år/årstid

Fremlyd i ord

<i>5 årsklubb/Skolegruppe</i>	<i>Gymrom/Allrom/Tur</i>	<i>Ulike aktiviteter</i>
<ul style="list-style-type: none">• Begreper om farge og form• Ulike oppgaver med farger og form• Begreper om år/ årstid, måneder, ukedager...• Ulike oppgaver rundt år/årstid, uke, måneder• Jobbe med fremlyd- Oppgaver og leker med første lyd i ord <ul style="list-style-type: none">• Tegneoppgave hver gang og alltid skrive navnet sitt• Klippe og lime oppgave hver gang• Lytteleker• Klappe/stavelsesleker• Øve på friminutt <p>Kartlegging:</p> <ul style="list-style-type: none">• Finmotorikk, skjema• Papir og blyantoppgave, skjema• Riming, skjema• Dette kan jeg, skjema	<ul style="list-style-type: none">• Sosiale leker som tante Floke• Samarbeidsleker• Fallskjerm• Hoppe over hverandre• Haien kommer• Alle mine barn kom hjem• Stasjonslek med motoriske øvelser• Miming, hermegås <p>TUR</p> <ul style="list-style-type: none">• Videreføre hovedområde for mnd og videreføre grovmotoriske akt.• Hinderløype med føleposer med ulike former• Skattejakt på leting etter skatter som er lagt ut i terrenget (Laminerte pappbiter i former og med ulike farger, der man kan variere utfra form og /eller farger hvert lag skal finne. Antall hvert lag skal finne, vet barna på forhånd• Lytteleker i skogen; En gjemmer seg og lager lyd, de andre løper etter lyden• Bomgjemsel• Ringleker som forrige mnd.	<ul style="list-style-type: none">• Sanger om årstid, måneder• Sanger , Rim/regler med ukedagene• Rollelek• Kunstnere ute• Gruppere barna i fargegrupper og gi hver gruppe ulike oppgaver

Månedsopplegg : Mars

Tema: Begreper: plasseringsbegreper som over, under, bak, foran, ved siden av, først, sist, i midten....

Fremlyd i ord

<i>5 årsklubb/Skolegruppe</i>	<i>Gymrom/Allrom/Tur</i>	<i>Ulike aktiviteter</i>
<ul style="list-style-type: none">• Månedens begreper, brukes i alle situasjoner, bevisstgjøring• Instruksjoner der barna plasserer seg selv og ulike gjenstander utfra månedens begreper• Ulike skrive/aktivitetsoppgaver med månedens begreper (finnes i mange aktivitetsbøker eller de kan lages selv)• Jobbe med fremlyd- Oppgaver og leker med første lyd i ord• Tegneoppgave hver gang og alltid skrive navnet sitt• Klippe og lime oppgave hver gang• Lytteleker• Klappe/stavelsesleker• Rim og regler• Øve på friminutt	<ul style="list-style-type: none">• Ulike leker der plasseringsbegrepene er med og barna fysisk tar del• Samarbeidsleker med begrepene• Stajsonsleker der man bevisstgjøres i forhold til månedens begreper• Barna lage statuer sammen der begrepene brukes (Statuer der en er over, en er under, ved siden, oppå o.s.v)• Vi bruker månedens begreper aktivt når vi går• Skattejakt der begrepene brukes• Hinderløype med bilder og oppgaver utfra månedens begreper	<ul style="list-style-type: none">• Bruke begrepene i alle rutinesituasjoner,• Dekke bord der man setter foran, bak, ved siden av...• I garderoben stiller barna seg etter tur, foran, bak, ved siden av....• Når man rydder, settes ting foran, bak, oppå, under.....• Oppgaver i samling der begrepene brukes

Månedsopplegg : April

Tema: Grovmotorikk

Begreper om størrelse og tall

Fremlyd - ev. jobbe med siste lyd i ord

<i>5 årsklubb/Skolegruppe</i>	<i>Gymrom/Allrom/Tur</i>	<i>Ulike aktiviteter</i>
<ul style="list-style-type: none">• Begreper om tall og størrelser – brukes i alle situasjoner, bevisstgjøring• Synliggjøre klokke og tallbegrep, år, måneder og dager• Instruksjoner der barna plasserer seg selv og gjenstander utfra tall i rekken, høyde• Tegne/Aktivitets-oppgaver med tall, mengder• Rim og regler med tall, størst, minst o.s.v.• Sanger, rim og regler med ukedager, måneder• Spill der vi bruker terning, spill der vi skal telle når vi går videre, F.eks stigespill• Bruke stor terning i samling, den med høyest tall skal fortelle o.s.v• Eventyr med tall, størrelse og mengder• Jobbe med fremlyd- Oppgaver og leker med første lyd i ord• Introdusere siste lyd og bruke leker som bevisstgjør siste lyd• Sanger der man gjør alle sistelyder i ordene om til en lyd, for eksempel Tri, smi kinisiri pi• Tegne, klippe, lime oppgave hver gang	<ul style="list-style-type: none">• Ulike leker der vi har med tall, størrelse og mengder der barna fysisk tar del• Samarbeidsleker med begrepene• Stasjonsleker der man bevisstgjøres i forhold til månedens begreper• Barna lager statuer/figurer sammen der tall og mengder ligger i oppgaven (Enmannsstatue, statuer som krever to, tre, fire. o.s.v. <p>Lek med matter og utstyr:</p> <ul style="list-style-type: none">• Hoppe - Hinke• Rulle - Krype• Klatre - Stupe kråke• Balansere - Kaste , gripe ball• Krysse midtlinje <ul style="list-style-type: none">• Haien kommer, Alle mine barn kom hjem <p>TUR</p> <ul style="list-style-type: none">• Vi bruker tall, størrelser, mengder aktivt når vi går• Skattejakt der begrepene brukes• Hinderløype med bilder og oppgaver utfra tall, mengder, størrelse• Hinderløype med føleposer med tallene i, der barna gjetter hvilket tall det er• Rollelek, dramatisering av eventyr med tall, størrelser, mengder	<ul style="list-style-type: none">• Lage stor felles klokke på veggen• Lage sin egen klokke , med visere som kan snus rundt• Lage sitt eget årshjul med måneder, årstid• Bruke begrepene bevisst i alle rutinesituasjoner• Øve på friminutt

Månedsopplegg : Mai

Tema: Rollelek

Begreper om skole, år, dager, måneder

Fremlyd og siste lyd

<i>5 årsklubb/Skolegruppe</i>	<i>Gymrom/Allrom/Tur</i>	<i>Ulike aktiviteter</i>
<ul style="list-style-type: none">• Rim og regler• Navneleker• Dukketeater eller dramatisering av eventyr, en sang etc <p>Storlek/Rammelek Der vi først forbereder og lager utstyr og i etterkant leker for eksempel butikk, post, sykehus, bank, treningssenter, flyplass. La barna prøve seg i ulike roller.</p> <ul style="list-style-type: none">• Jobbe med begreper om skole, år, dager, måneder - Bruke tankekart / Y-diagram• Sanger, rim og regler med ukedager, måneder, årstid• Oppgaver utfra tema skole, år/årstid, f.eks tegne, finne bilder som passer i hovedkategoriene, Hva passer sammen med hva?• Tegne, farge og klippeoppgave hver gang, og alltid skrive navnet sitt• Lytteleker• Kartlegging: Tegneoppgave på nytt – vedlegg (den fra september)	<ul style="list-style-type: none">• Sosiale leker som tante Floke• Samarbeidsleker• Fallskjerm• Hoppe over hverandre• Haien kommer• Alle mine barn kom hjem• Dramatisering, miming, hermegåsa <p>TUR</p> <ul style="list-style-type: none">• Hovedområde for mnd og videreføre grovmotoriske aktiviteter• Sang, rim og regler• Ringleker: -Fløy en liten blåfugl -Så på ringen -Tyven, tyven skal du hete• Vi tar med dukker og bamser med på tur og lager eventyr og dramatiserer• Rollelek• Gjemsel• Balansetrening, klatre i trær• Leker med tau	<ul style="list-style-type: none">• Jobbe med begrepene skole, år, dager, måneder• Besøke skole• Tegne, male, klippe, lage utstyr til storlek/rammeleken• Lytteleker. Se vedlegg• Klappe/stavelsesleker <p>Øve på å skrive navnet sitt</p> <ul style="list-style-type: none">• Øve på friminutt

Månedsopplegg: Juni
 Tema: Auditiv trening

<i>5 årsklubb/Skolegruppe</i>	<i>Gymrom/Allrom/Tur</i>	<i>Ulike aktiviteter</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Rim og regler • Navneleker • Lytteleker • Klappe/stavelsesleker • Musikkeventyr med trening i rytme, dynamikk, tempo og lytting • Bruk av kroppen som instrument • Musikkinstrumenter • Sanger med bevegelser og lyd med kroppen • Lytte til ulike typer musikk • Tegne, klippe, lime oppgaver hver gang og alltid skrive navnet sitt • Øve på friminutt •) 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosiale leker som tante Floke • Samarbeidsleker • Fallskjerm • Hoppe over hverandre • Haien kommer • Alle mine barn kom hjem • Stasjonslek med motoriske øvelser • Miming, hermegås <p>TUR</p> <ul style="list-style-type: none"> • Videreføre hovedområde for mnd og videreføre grovmotoriske aktiviteter • Lytteleker i skogen; En gjemmer seg og lager lyd, de andre løper etter lyden • Sitte stille i 1-2 min. lytte etter lyder ute • Bomgjemsel • Ringleker: <ul style="list-style-type: none"> -Fløy en liten blåfugl -Slå på ringen -Tyven, tyven skal du hete • Rollelek 	<ul style="list-style-type: none"> • Lydlotto • Lytteleker • Tegne etter musikk, store ark, store bevegelser, på vegg, husvegg etc • Tegne sanger • Bruke rytme med kroppen som instrument • Bruke musikkinstrument • Klappe navn, etternavn, kroppsdel, ting i rommet, i lekekasser m.m i hender og på lår • Hoppe, hinke navn og etternavn • Danse, ringleker f.eks Per Sjuspring .

8. VEDLEGGSEDEL

8.1 Skjema - Oppgaver og kartlegging

- Skjema 1. Tegneoppgave september og i mai s. 50
- Skjema 2. Kartlegging rytme - Oktober s. 51
- Skjema 3. Kartlegging grovmotorikk s. 52
- Skjema 4. Finmotorikk - Februar s. 54
- Skjema 5. Kartlegging Rim og regler - Februar s. 56
- Skjema 6. Rim - Fargeleggingsoppgave 1. Februar s. 57
- Skjema 7. Rimoppgave 2. Februar s. 58
- Skjema 8. Sporningsoppgave 1 og 2 - Februar s. 59
- Skjema 9. Dette kan jeg! Februar s. 60

8.2 Litteratur s. 62

Litteratur barnebøker og sangbøker s. 62

Litteraturliste teori og metodisk opplegg s. 63

8.3 Flere tips leker og aktiviteter - maler s. 64

8.3.1 Flere eksempler på lyd og lytteleker s. 64

8.3.2 Eksempler på flere rim og regler

8.1 Skjema - Oppgaver og kartlegging

Skjema 1. Tegneoppgave september og i mai

Observasjon: Tegne/skrift utvikling.

Oppgave:	Den voksne:
1) Tegn et bilde/ tegning. Barnet tegner	La barna tegne en tegning av noe de selv ønsker- står de fast, gi de noen forslag. For eksempel. Ang tema dere bruker. Noter her som observatør ting du ser som er viktig. Hvordan barnet griper oppgaven. Hvilke hånd tar den blyanten med, valg av farge. Hvordan holder den blyanten? Hvordan brukes den andre hånden? Hvor er den plassert? Bruker barnet lang tid? kort tid? Sier barnet noe underveis. Hvordan avsluttes tegningen!
2) Fortell hva du har tegnet. Barnet forteller.	Noter det barnet forteller, og hvordan.
3) Skriv hva du har tegnet. Barnet skriver.	Noter hvordan oppgaven angripes. Hvordan barnet opplever oppgaven. Hvor barnet begynner. Fører barnet blyanten fra høyre mot venstre?? Begynner barnet på høyre side av arket, nede på arket? Eller?? Hvor har barnet den andre hånden?
4) Skriv navnet ditt. Barnet skriver.	Noter hvordan oppgaven angripes. Hvordan skriver barnet navet sitt, hvor begynner det å skrive, skriver det hele navnet, bare noen bokstaver, er de helt rett, eller??? Er det små eller store bokstaver. Er skriften liten eller stor. Hvordan er bokstavene?
5) Les hva du har skrevet. Barnet leser.	Noter hva barnet leser og hvordan oppgaven angripes. Få med deg hele teksten. Hvordan avslutter barnet oppgaven. Tilslutt, les for barnet det barnet har skrevet, bruk barnets ord.

Dette kan gjøres 3 ganger i året. Er en fin oppgave for barn som snart skal bli størst i barnehagen. Den er best når den gjøres alene, og uten forstyrrelser for barn og voksne. For eksempel i eget rom. For det er viktig at den voksne viser interesse, er «på» hele veien. Oppmerksomheten må være mot barnet hele tiden, slik at du får med deg alt.

Denne oppgaven/ observasjonen vil vise en enorm utvikling. Hvordan er tegneutvikling, skriveutvikling, stave bevissthet, jeg forankret, Valg av hånd, blyant grep. Se på "Teksten" illustrasjon, hva sier den. Hvor begynner barnet på arket, «skriver». Er det med bokstaver, «leke» skrijving. Det er viktig å lære barna iforkant hva/ og hvordan vi kan skrive selv om vi ikke kan bokstaver. At alt er «lov», for å skape mestring.

Skjema 2. Kartlegging rytme - Oktober

Vi har øvd på klapping av navn og andre ord. Barna blir bevisst på slag /rytme i ordene og antall klapp/slag. Vi ser om barna har fått med seg dette.

Navn på barnet	Kan klappe navnet sitt	Kan klappe ord med 1-4 stavinger	Kan telle slagene	Forstår aktiviteten	Merknad

Skjema 3. Kartlegging grovmotorikk

1. Samlet hopp fremover 5 meter (samlet ben)
2. Hoppe bakover 6 ganger
3. Hoppe over en snor som er 5 cm over gulvet
4. Stå på et ben 5-10 sek uten hjelp (høyre og venstre ben)
5. Hinke 5 m frem/tilbake venstre fot
6. Hinke 5 m frem/tilbake høyre ben
7. Vekselvise hopp 10 sek
8. Vekselvise klapp på skulder
9. Krysse midtlinje for å ta en gjenstand
10. Pekefinger på nesen - vekselvis høyre og venstre pekefinger
11. Balansere på sandkassen, ev, stokk el snor på gulvet/bakken
12. Gå på tå/hel
13. Kaste og ta imot ball. (eks. kaste opp i luften, ta imot, kaste mot en vegg, ta imot, kaste til en venn, få tilbake og ta imot)
14. Fange ertepose eller liten myk ball med en hånd
15. Stupe kråke uten hjelp
16. Rulle sidelengs nedover en mark
17. Klatre i ribbevegg, stige, tre
18. Henge etter armene i 5-10 sek (bare sin egen vekt)
19. interesse for tur i ulendt terreng og interesse for lek ute (passiv-aktiv)

Navn på barnet	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	Merknad		

Skjema kartlegging grovmotorikk

Navn på barnet	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	Merknad	

Skjema 4. Finmotorikk - Februar

1. Holde rett grep på saksen
2. Klippe langs rett linje ca 20 cm. Og holde seg innenfor en halv cm fra linjen
3. Klippe krum linje
4. Kan tegne enkle gjenkjennelige figurer som hus, menneske, tre
5. Fargelegge, og holde seg ca 95% innenfor linjene
6. Skrive de fleste bokstavene i navnet sitt med store bokstaver
7. Sprike med fingrene. Kan treffe tommelen med hver av de andre fingrene
8. Rett fingergrep. (Blyant mellom tommel og pekefinger der blyant «hviler» på pekefinger)
9. Hånddominans
10. Tegne/kopiere en firkant, trekant og en sirkel i samme størrelse som vist
11. Forstår lese- og skriveretning
12. Sporingsoppgave 1.
13. Sporingsoppgave 2.
14. Instruksjonsoppgave m/ sirkel

SKJEMA KARTLEGGING FINMOTORIKK																
Navn på barnet	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	Merknader	

Skjema 5. Kartlegging Rim og regler - Februar

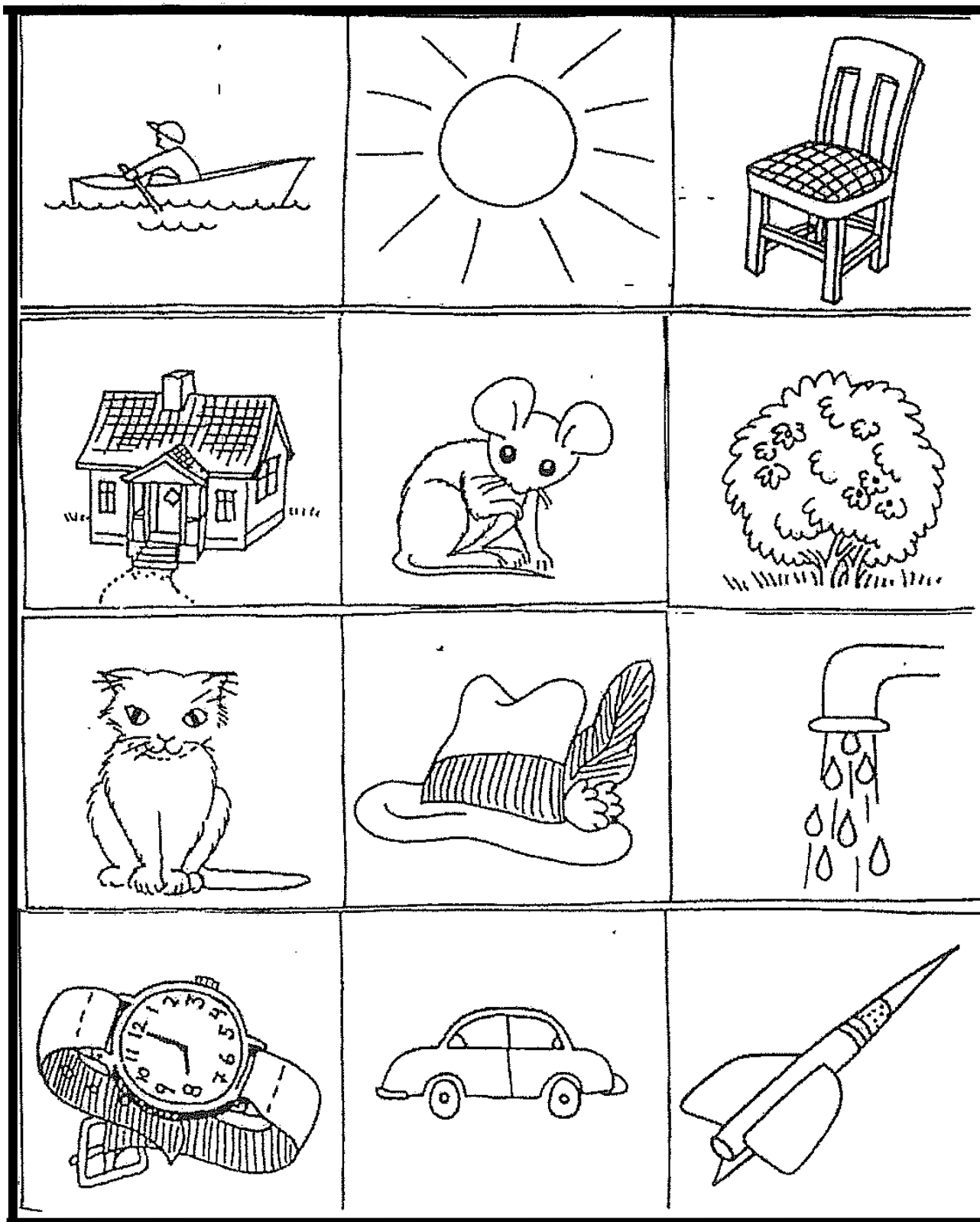
Barna har fått auditiv trening på riming ved bruk av rim og regler og ulike rimeleker. For å sjekke at barna kan rime er en oppgave å gi barna et ark med bilder av ulike ord, der noen av ordene rimer. Barna fargelegger de ordene som rimer med lik farge.

Eksempel i vedlegg nr.

SKJEMA KARTLEGGING RIM				
Barnets navn	Hører at ord rimer	Rimeoppgave skjema 6. Resultat	Produserer rim selv Skjema 7	Kommentar

Skjema 6. Rim - Fargeleggingsoppgave 1.

To av ordene på hver linje rimer. Fargelegg de

Skjema 7. Rimoppgave 2.

Tegn to ord som rimer på hverandre i de to øverste rutene.

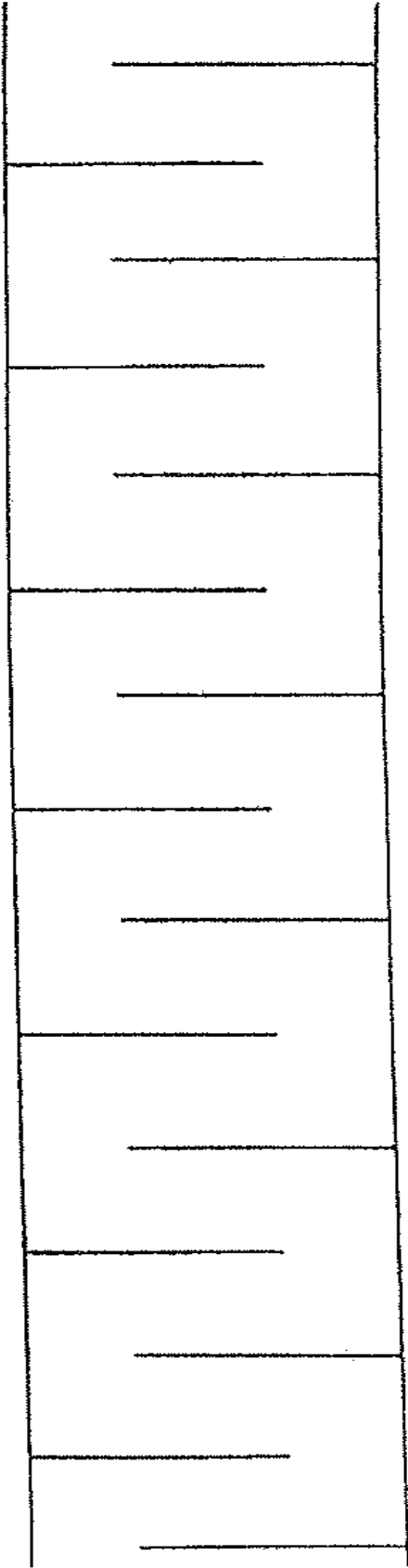
Finn to nye ord som rimer på hverandre som du tegner inn de i de to nederste rutene

--	--

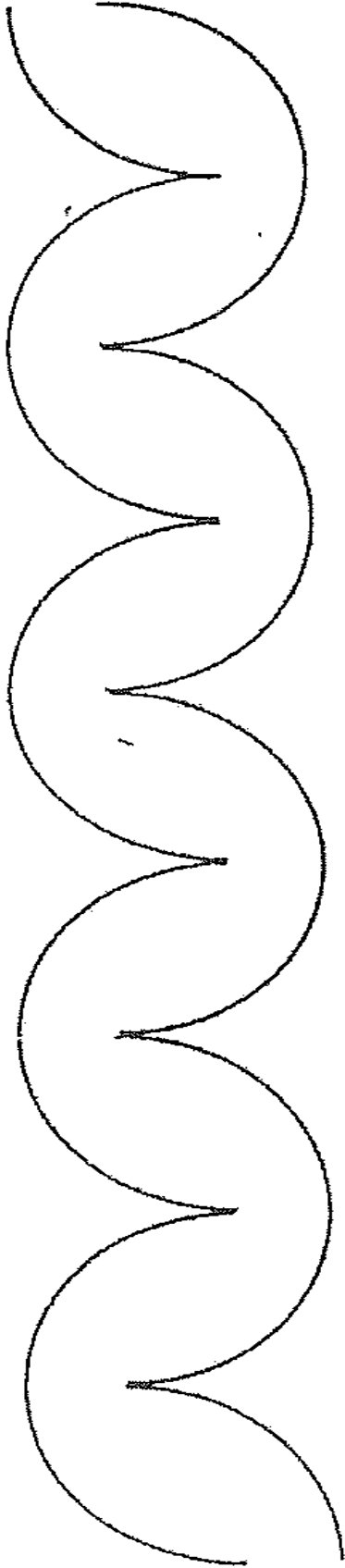
--	--

Skjema 8. Springingsoppgave 1 og 2 - Februar

1.

2.

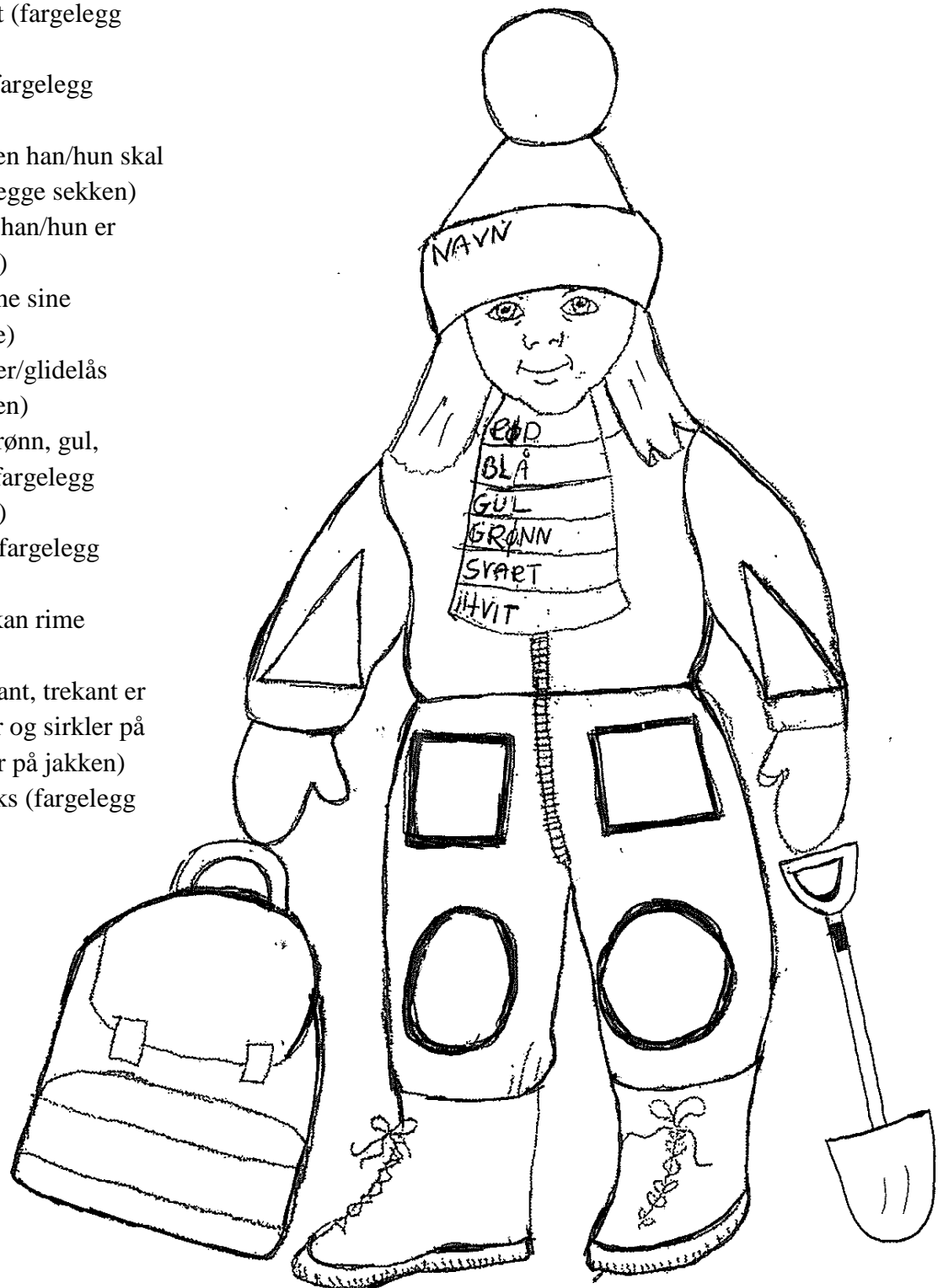

Skjema 9. Dette kan jeg! Februar

Kartleggingsoppgave der barna blir bevisste på hva de kan. Det som står i parentes skal fargelegges når barnet klarer oppgaven

F.eks når barnet kan adressen sin så fargelegger hun sekken.

1. Kan skrive de fleste bokstavene i navnet sitt (Skriv navnet på luen og fargelegg den)
2. Kan etternavnet sitt (fargelegg vottene)
3. Kan adressen sin (fargelegg spaden)
4. Vet navnet på skolen han/hun skal begynne på (fargelegg sekken)
5. Vet hvor mange år han/hun er (fargelegg buksene)
6. Kan ta på seg skoene sine (fargelegger skoene)
7. Kan kneppe knapper/glidelås (fargelegg glidelåsen)
8. Kan fargene rød, grønn, gul, grønn, svart, hvit (fargelegg stripene på skjerfet)
9. Tallforståelse 0-6 (fargelegg øynene)
10. Forstår rimord og kan rime (fargelegg håret)
11. Vet hva sirkel, firkant, trekant er (fargelegg firkanter og sirkler på buksen og trekanten på jakken)
12. Kan klippe med saks (fargelegg jakken)

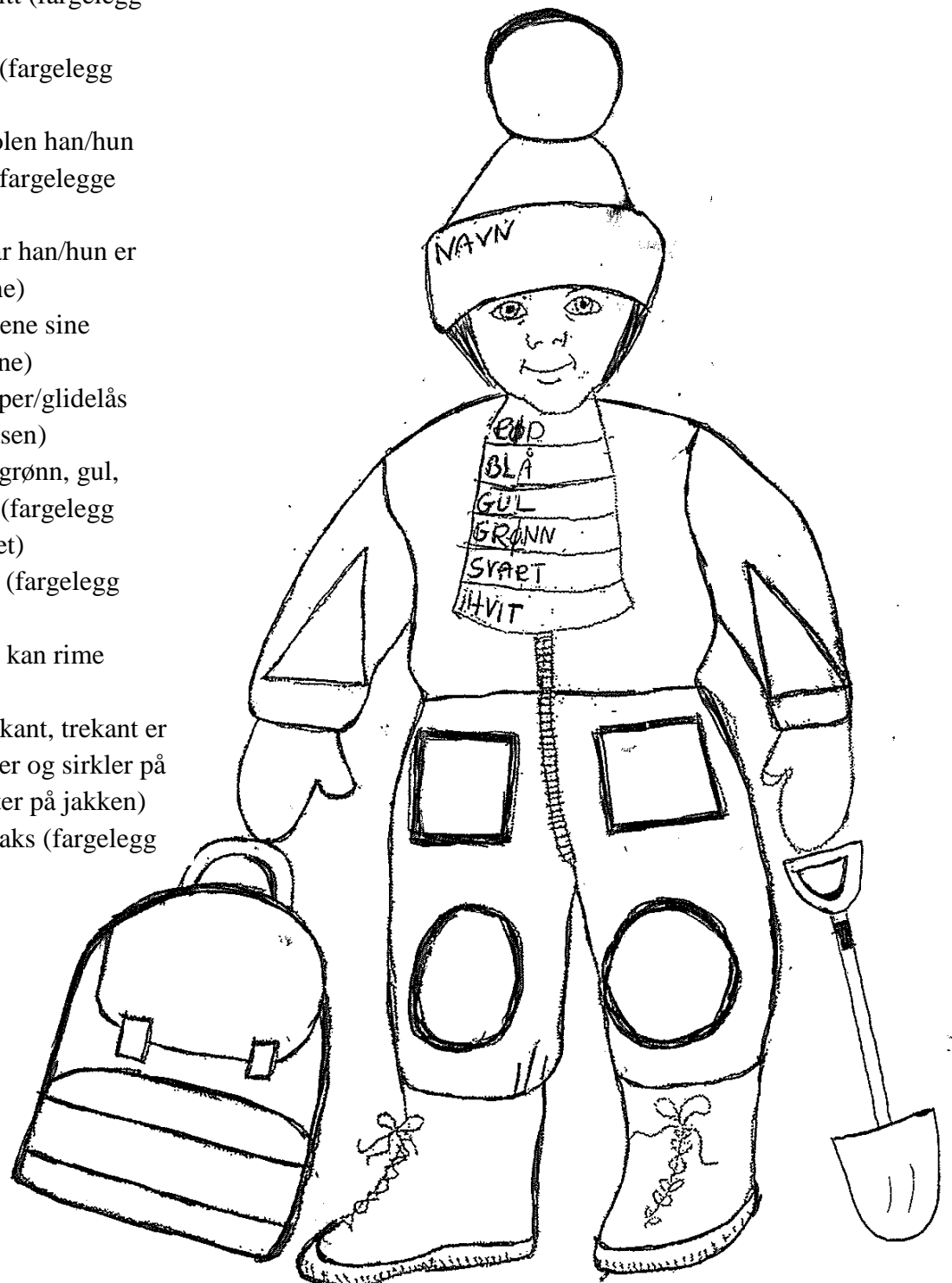

Skjema 9. Dette kan jeg! Februar

Kartleggingsoppgave der barna blir bevisste på hva de kan. Det som står i parentes skal fargelegges når barnet klarer oppgaven

F.eks når barnet kan adressen sin så fargelegger hun sekken.

1. Kan skrive de fleste bokstavene i navnet sitt (Skriv navnet på luen og fargelegg den)
2. Kan etternavnet sitt (fargelegg vottene)
3. Kan adressen sin (fargelegg spaden)
4. Vet navnet på skolen han/hun skal begynne på (fargelegg sekken)
5. Vet hvor mange år han/hun er (fargelegg buksene)
6. Kan ta på seg skoene sine (fargelegger skoene)
7. Kan kneppe knapper/glidelås (fargelegg glidelåsen)
8. Kan fargene rød, grønn, gul, grønn, svart, hvit (fargelegg stripene på skjerfet)
9. Tallforståelse 0-6 (fargelegg øynene)
10. Forstår rimord og kan rime (fargelegg håret)
11. Vet hva sirkel, firkant, trekant er (fargelegg firkanter og sirkler på buksen og trekanten på jakken)
12. Kan klippe med saks (fargelegg

8.2 Litteratur

Barnebøker med rim og regler

NB! Nyere rim og reglebøker (Virkelig verdt å bruke)

Cathrine Grøndal og Rune Johan Andersson	<u>Åtte prinsesser i magen</u>
Kari og Werner Grossman	<u>Barnets første bok</u>
Trond Brønne og Iben Sandemose	<u>Røde hunder</u>
Eva Jensen og Inger Lise Belsvik	<u>Alle i Alta kan (alfabet dikt)</u>

Eldre rim og reglebøker

Aschehoug Forlag	<u>Norske barnerim og regler</u>
Bjerke, Andre	<u>Morovers, For moro skyld, Fru Nitters datter og Mer moro</u>
Tenfjord	<u>Ro, ro til regleland</u>
Hagerup, Inger	<u>Så rart og Lille Persille</u>
Hamilton Hugo	<u>Hei, hoppeli, hoppe</u>
Rasmussen, Halvdan	<u>Tullerulle Tappenstrek og Trippe, trapp trappe stein</u>

Bildebøker skrevet på rim

Arasenius, Ivar	<u>Kattereisa og andre eventyr</u>
Beskow, Elsa	<u>Puttes eventyr i blåbærskogen, De små skognisser,</u>
Janson, Tove	<u>Den farlige reisen</u>
Lindgren, Barbro	<u>En mor og hennes ville unge og Den ville ungen får en hund, og Den ville ungen reiser</u>
Olsen, Ib Sprang	<u>Ballen min</u>
Seuss, Dr.	<u>Padda Sifadda, og Storskryterne</u>

Barnesangbøker

Bjørkvold, Jon Roar	<u>Barnas egen sangbok</u> JW Cappelens Forlag
Eek, Ragnhild J.	<u>Sanglekboka</u> (NW, Damm & sønn As.
Holen og Nordberg	<u>Den store sangboka</u> (Aschehoug)
Waagene , Anita	<u>Barnas glade musikkbok</u> (Norsk musikkforlag)

Bøler til høytlesning;

NB! Nyere litteratur (Virkelig verdt å lese)

<u>Loraxen</u>	<u>Dr. Seuss</u>
Irene Hantveit og Øyvind Tumyr	<u>Truls og Mia reiser på ferie</u>
Lauren Child	<u>Den løse tanna mi må ikke falle ut, aldri, aldri</u>
Tor Åge Bringsværd	<u>Tambar er et troll</u>
	<u>Karsten og Petra på skøyter</u>
Ingunn Aamodt	<u>Pulverheksa og plagånden</u>
	<u>Hokus og Pokus, sier Pulverheksa</u>

Eldre litteratur

Bergstrøm, Gunilla	<u>Albert Åbergbøkene</u>
--------------------	---------------------------

Dahl, Roald	<u>Den kjempestore krokodillen</u>
Egner, Torbjørn	<u>Kardemommeby, Jumbo som dro ut i verden, Klatremus og de andre dyrene i Hakkebakkeskogen</u>
Lindgren, Astrid	<u>Jo visst kan Lotta nesten allting, Brødrene Løvehjerte og Ronja Røverdatter</u>
Vestly, Anne-Cath:	<u>Lillebror og Knerten bøkene , Mormorbøkene</u>

Viktig når det gjelder barnelitteratur

Barne- og ungdomslitteraturen bør gjenspeile den hverdagen de fleste barn og unge møter til vanlig. Hvis foreldre og besteforeldre og barnehagepersonell stadig satser på den sikre og gamle litteraturen, går barna glipp av den nye som er aller mest aktuell for samfunnet og tiden vi lever i.

Lektor i barnelitteratur, Anna Karlskov Skyggebjerg, mener barn og unge i dag fortjener å lese litteratur som reflekterer den tiden de selv lever i, ellers frykter hun at dette kan gå ut over barnas leselyst. Hu sier som følger;

– Å lese litteratur blir for barna som å gå på museum, hvis de utelukkende leser bøker av eldre dato. Når barn eksponeres i så stor grad for det foreldrene likte å lese da de var små, kommer de jo til å lære å kjenne en verden med verdier og språk som ikke er like aktuell nå, sier Skyggebjerg til NRK.no, og legger til:

– Barn og unge i dag fortjener å lese litteratur som reflekterer den tiden de selv lever i.

Litteraturliste teori og metodisk opplegg

Barne og familiedepartementet	<u>Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver</u>
Bjøllykke, Bjørn	<u>Barnespråk og barnekultur opp til syv år</u> (Cappelen Akademisk Forlag)
Dal-Fredriksen, P.E	<u>Fumlere og tumlere og idræt</u> (Bogforlaget Duo aps)
Elsbakk og Valle	<u>Språksprell</u> (Gyldendal Norsk Forlag)
Frost, J og Lønnegaard, A	<u>Språkleker</u> (Universitetsforlaget)
Hagtvedt, B. E	<u>Skriftspråkutvikling gjennom lek</u> (Universitetsforlaget)
Haugstad, Odd	<u>Forberedende trening og begynneropplæring</u> (Pedagogisk Forlag)
Heggstad Kari Mjåland	<u>7 veier til drama. Grunnbok i dramapedagogikk for lærere i barnehage og skole</u> (Fagbokforlaget)
Hovda, Pytte, Tandberg, Øen	<u>Fra innhold til form</u> (Universitetsforlaget)
Rydja , C og Strand Ellen H.	<u>Språklek 2, Morsomme språkvøvelser i barnehagen</u> (Gan Aschehoug)

- Idehefte fra ergo, fysioterapitjenesten i Fjell kommune «Bevegelse er gøy»

8.3 Flere tips leker og aktiviteter - maler

8.3.1 Flere eksempler på lyd og lytteleker

LYDMEMORY - FINN SAMME LYD

Du trenger:

- tomme fyrstikkesker eller lignende
- innpakningspapir
- Innhold til eskene som lager ulike typer lyd, eks; erter, ris, sukker, fyrstikkesker

Pakk inn to og to like esker

Gjennomføringen Finne to like lyder. Vanskelighetsgraden kan du variere ved antall esker i bruk om gangen

Hva er jeg?

Du trenger:

- Ulike typer rekvisitter som lager lyd, eks; saks, fløyte, krølle papir, knipse, klappe, sprette en ball o.l
- Forheng eller en usjenert krok der barna ikke kan se deg

Gjennomføringen Barna blir presentert for en lyd, og skal gjette hva de hørte. Vanskelighetsgraden varieres ved å øke antall lyder før barna får gjette. Leken kan og varieres ved at barna får være de som lager lyder på omgang

Lydgjemsel

Barna sitter i ring. Et barn får bind for øynene og et annet barn gjemmer seg og lager lyd. Den som har bind for øynene skal gjette hvor lyden kommer fra

Min hemmelige lyd

Du trenger rekvisitter som barna har med

Gjennomføringen; Denne kan med stor hell gis som hjemmelekse, at barn skal ta med seg noe hjemmefra som lager lyd. Barna sitter i en halvsirkel og skal gjette på de ulike lydene som blir presentert.

Urmakeren

Du trenger; En vekkerklokke eller annet ur som tikker litt høyt

Gjennomføringen: Et barn blir pekt ut til å være urmaker. Urmakeren forlater rommet, mens en voksen eller et av barna gjemmer uret. Når urmakeren hører de andre barna si «Tikk-takk-tikk-takk, prøv å finne

klokkelyden di !», så kommer han/hun inn for å lete etter klokken. Det er viktig at de andre barna er stille, slik at urmakeren greier å lytte seg frem.

Oppgavemesteren

Du trenger ingen spesielle rekvisitter

Gjennomføringen; Dett er en instruksjonslek hvor barna skal utføre noen oppdrag i bestemte rekkefølge. Det valgte barnet får en instruksjon som forteller hva og i hvilken rekkefølge tingene skal utføres.

Vanskelighetsgraden varieres ved å øke eller minske antall instruksjoner. Et eks. på en instruksjon kan være; «Gå bort til den blå døren, bank tre ganger, før du konker tilbake på plassen din

Kra, kra, sier kråka

Barna er ulike fugler som gjemmer seg rundt i rommet. Et barn går ut mens fuglene gjemmer seg, Den får bind for øynene og skal så finne en av fuglene ved å gå etter fuglelyden/fuglesangen. Den voksne gir tegn til det barnet, den fuglelyden som skal synges. Når fuglen er funnet, kan leken starte på nytt igjen. Skift på barna som har de ulike rollene Eks på fuglelyder; ko-ko (gjøk), kra-kra (kråke), (kykeliky (hane), (pip-pip (kylling), gakk-gakk (gås), U-huuu (ugle), klukk-klukk (høne), kurr-kurr (due), kvirre-vitt (spurv), tsjtt, tsjtt (trost).

Lyttingen

Et barn trekker et bildekort, og legger det ned på gulvet med bilde ned. Barnet skal viske ordet på bildet til den ved siden av. Ordet sendes hviskende rundt hel ringen til det kommer tilbake til barnet med kortet. Så sier det ordet slik det ble sagt til slutt og viser bildet.

Lyden bak et teppe

Hold oppe et teppe eller sett opp et lerret. Et barn på omgang får gå bak teppet og lage en lyd f.eks tromme, bjellekrans, vekkerklokke, fløyte, bestikk, ballong som blåses opp og lyden slippes ut

Høre på hverandres stemmer.

Et barn står i ringen med lukkede øyner. Et barn får etter signal fra den voksne om å gå bort til barnet i midten og banker lett på dennes rygg. Barnet i midten spør «hvem er det som banker på min dør?» Barnet som banker svarer «Det er jeg». Og den som er i midten, fremdeles med øynene lukket , skal gjette hvem det var . Og så forsetter leken ved at den som banket blir i midten og gjetter neste gang og slik forsetter man ev. til alle har vært i midten.

Morsomme lyder å lage;

- Telefonstemme - Snakk inn i et rør eller en plastmugge
- Fugler. Fukt en kork og gni den mot en glassflaske
- Dampbåt- blås over åpningen på glassflasken
- Ild - klem sammen cellofan eller en tom fyrstikkeske
- Skritt i skogen. Lag en ball av cellofan og klem den sammen som steg
- Løpe i gresset/sivet- Gni hendene sammen
- Regn. Tromme lett med fingrene på bord, på gulvet , eller ha erter i et dørslag og rør sakte rundt
- Ha erter i lokket på en skoeseke og vipp lokket fra side til side

Hviskeleken

Barna sitter i en ring. En sier et ord, som hvisker det til neste barn, som igjen visker det til neste barn, og sistemann i ringen sier det høyt. Var det det samme ordet som ble visket først?

Munmotoriske leker/Munngymnastikk:

Is-festen

Vi leker at vi har spist masse, masse is, og så har vi griset oss veldig til rundt munnen, og har ingen papir eller håndkle å tørke oss med. Og vi må slikke av den gode isen i oss og bruke tungen, akkurat som hunden gjør. Varier mellom å slikke fort og sakte. Og med kort og lang tunge

- Is rundt munnen - slikk rundt
- Is på haken - strekk tungen ned og slikk på hake
- Is under nesen - strekk tungen opp og mot nesen så langt du kommer
- Is i begge munnvikene - beveg tungen frem og tilbake fra munnvik til munnvik og slikk godt ut på hver side, slik at tungen trekkes godt

Storvask i heimen Det er storvask hjemme i huset og vi må hjelpe mamma og pappa å vaske huset. Munnen vår er huset og tungen er den vi vasker med.	
Førts så skal vi feie/koste trappen	-Slikk med tungen på underleppen, frem og tilbake
Så må vi feie oppe på balkongen/altanen	-Slikk med tungen på overleppen, frem og tilbake
Og så må vi vaske veggene i huset	-Slikk på innsiden av kinnen, opp og ned slik at det ser ut som du lager en kul på kinnet
Og så må vi vaske taket som er blitt så skittent	-Slikk med tungen fra baksiden av fortennene i overmunnen og bakover til du kommer langt bak i ganen)
Og så var det gulvet som trenger en vask	-Slikk med tungen i bunnen av munnen)
Så må vi jammen ta vinduene også. Fy hvor skitne de er. Alle vinduene må vaskes	
Først må vi vaske vinduene i 2. etasje Først utsiden Så innsiden	-Slikk med tungen på forsiden og baksiden av tennene oppe
Og så er det vinduene i første etasje - Både utsiden og innsiden	-Samme måte som i overetasjen - bare det er tennene nede, på forsiden og baksiden nede
Til slutt må vi riste teppene	-Stikk tungen ut og rist godt på den
Og nå er vi så slitne etter all den vaskingen, så vi setter oss ned og sier Puhh , mens vi puster sakte ut Men nå hadde det vært godt med en varm kakao, så det koker vi oss. Men det ble så varm at vi alle må blåse på den	Puste sakte ut -Blåser med liten åpning i munnen

Uff forsett varm, så vi tar den oppi en asjett og prøver å slurpe i oss. Forsiktig så dere ikke søler!!	-SLURP, SLURP
Men vi er nok enda så slitne at vi får legge oss ned på sofaen og vips-så sovner vi. Og så snorker vi. Hvordan høres vi ut da??	-Snorkelyder
Vi snorker og sover - helt til vi hører dette;	-Bank.- bank
Hva tror dere det er? Vet dere- det er gjestene som kommer på besøk - da blir det fest	Hurra, hurra (Roper vi)

Flere eksempler på rimeleker

Lage små vers med rimord

- Ta utgangspunkt i Lillebjørn Nilsens «Er det ikke rart». Syng gjennom sangen. Lag nye vers med barnas navn.
- Barna sitter i en halvsirkel. Den voksne leser opp rimet, og barna sier det ordet som mangler;
 1. Per kan gå - Ola kan ...(stå)
 2. Havet bruser- vinden ..(suser)
 3. På et fat- ligger det...(mat)
 4. En katt - fant en ... (skatt)
 5. Solen lyser- Kari...(fryser)
 6. En rev - skrev et ...(brev)
 7. En gris- åt en ...(is)
 8. I et hus- bor en(mus)
 9. Hunden knurrer,- bien...(surrer)
 10. Veien går opp - til en...(topp)
 11. Jeg skal kjøpe en avis - og en kjempediger....(is)
 12. Barna springer - klokken ..(ringer)
 13. Per skulle bake - en kjempegod.....(kake)
 14. Lise skriver med penn - Kari har en(venn)
 15. Kari har en fin hest - Tor han skal på(fest)
 16. En tykk gammel flue - i farmor sin ...(stue)
 17. En lang tynn ål - stakk seg på en ...(nål)
 18. Når klokken er seks- kommer en heks
 19. Nå kommer en gutt - så nå er det ...(slutt)

Pakkeleken med rimord, første lyd, siste lyd, klappe/stave

Man sitter i ring. Man har pakket inn mange pakker med bilder av gjenstander/dyr som man kan rime på. Bildene skal også ha teksten på. Pakken sendes rundt en og en , (eller to og to), mens man har musikk på. Når musikken stanser, så skal barnet som da har pakken- pakke den opp og si hva som er på bildet, og så si noe som rimer. Hvis barna har problemer med å finne rimord, så hjelper man dem. Man kan også pakke inn flere bilder lag på lag i en stor pakke og så pakker man ut når musikk stopper, helt til alt er pakket ut. Denne kan også brukes med at barnet skal si første lyd av ordet på bilde, siste lyd, ev stave ordet.

Karre varre

Lage regler med barnas navn med tøyseord.

Maja, paja, karre varre vaja,
Karre varre vinkn stinken staja

Rim og regler i en «magisk eske» eller «hemmelige pose»

Du trenger enten en skoeseke pyntet med f.eks sølvpapir e.l stoffpose, og rimkort til å ha i esken, posen. Den magiske eske er en mystisk/underlig boks med mange overraskelser. Esken fylles med små kort hvor det står ulike regler/ellinger eller rimevers. Kortene trekkes opp av esken og rimeversene leses høyt- repeter gjerne flere ganger

Fisketuren- med den magiske boksen

Du trenger

- Den magiske boksen
- Bildekort med brikke som magnet matcher med
- En fiskestang med magnet (en pinne, en snor og magnet)

Gjennomføringen; Bildekortene legges i den magiske boksen. Med en fiskestang skal man så prøve fiskelykken. Barna får etter tur fiske et bildekort. Når kortet er fisket opp, er oppgaven å finne et rimord til bilde på kortet. Hvis det er vanskelig å finne selv, kan man spørre hverandre om hjelp. De som ønsker å hjelpe, rekker opp hånde. Vanskelighetsgraden kan varieres med antall bildekort og bildekortene selv.

Hemmelig pose eller magisk boks

Lag en pose og fyll den med ting som barna kan forsøke å rime med. Bruk enkle og hverdagslige ting som f.eks stol, bord, gris, hest, ku, katt, ball, dukke, bil, bok, tog, hus o.s.v.

Lag to poser der kortene i den ene posen rimer på kortene i den andre posen. Er det 12 barn, så legger du 6 i hver pose. Barna trekker hvert sitt kort fra posene. Alle viser kortet sitt og sier hva det er på bildet. Etterpå skal et og et av barna komme frem og spørre Hva rimer på f.eks katt, Den som da har hatt kommer frem og stiller seg ved siden av den som har katt. Forsett til alle står sammen med sin rimvenn.

Finn Rimpar

Du trenger; Bildekort og en liste med rimpar

Gjennomføringen

Denne leken kan lekes med og uten bildekort. Av tre ord skal barna velge ut de to ordene som rimer. Her kan man variere vanskelighetsgrad med å ha med to ord med samme mening (men som ikke rimer). Bruk av visuelle bildekort gjør det visuelle inntrykket sterkere og kan bli en sterk påvirkning for noen barn slik at det blir vanskeligere å lytte etter formen på ordene (fokus på innhold)

Vanskelighetsgrad kan og varieres med at flere ord er like men uten at de rimer, og at det blir vanskelig å skille ut de to som rimer.

Rimelekse

Et bildekort til hvert barn

Gjennomføring; Barna får med seg hvert sitt bildekort hjem. Sammen med foreldre eller søsken får barna hjelp til å finne en gjenstand som rimer på bildekortet de har fått med seg. Bilde og gjenstand tas med i barnehagen. Her lages det en utstilling/oppslag av resultatene. Hvert barn viser frem sin gjenstand og bildekort.

Rime med farger

Barna sitter i ring. Med utgangspunkt i farger skal barna se om de finner noe som rimer. Eks. Grønn - skjønn. For å variere kan man lage setninger utav rimparene: eks «Liker du grønn- er du skjønn»

Rimestafett

Du trenger tavle eller flippover, kritt eller tusj, smartboard

Gjennomføringen; Barna sitter i ring. Hvor mange rimord klarer barna å finne ut fra ordene som blir presentert. Den voksne tar et ord om gangen og synliggjør ordene ved å skrive de på tavlen/flippoveren. Da synliggjør vi og skriftspråket, og vi får et fint utgangspunkt for å telle antall ord.. Så blir det spennende å se hvilket ord som får flest rimord.

Stavelser og klappeleker

Bøtteknotten:

Bøtteknotten heter han som kommer på besøk og han heter det fordi han alltid har med en bøtte som han samler ting i. Han liker å dele opp ord og klappe ordene, og sitt navn er bøl-te-knott. I dag vil han ha alle navnene våre i bøtten sin, men for å få det til, må vi også dele opp navnene våre og stave de. Barna kan etter tur være bøtteknotten som går rundt og samler inn navnene. Denne kan varieres med at Bøtteknotten vil samle inn frukt, mat vi liker, leker mm. Og vi kan variere med å klappe, trampe, bruke rytmeinstrumenter.

Stavelser med den magiske esken

Den magiske esken kan utmerket brukes til stavelserøving. Man kan bruke bildekort eller gjenstander som utgangspunkt for å kloppe stavelser. De trekker kortene/gjenstandene etter tur for å klappe antall stavelser. Og telle stavelser i de ulike ordene.

Tøysekoppen

Den voksne introduserer «Tøysekoppen», med mange rare ting oppi, Den voksne snakker litt om at tøysekoppen samler på tøyseord og forklarer hva tøyseord er. Barna trekker hver sin gang opp noe fra koppen, og så skal de lage et tøyseord utifra det de trekker, f.eks en knapp som kan bli til knappelapp. Dette ordet stavelserdeler man og klapper stavelserne sammen. Forslag til ting man kan ha oppi tøysekoppen, knapp, perle, tråd/taustump, plasterlapp, legokloss, en mynt, papirbit, sukkerbit, dukkesko, terning.

Kle på leken

Samle sammen ulike klær i en sekk. Vi leker at vi skal ut i et fryktelig vær og hvilke klær må vi da ha på?: La barna komme med forslag Eks « vi må ha på regnjakke», så stavelserdeler og klapper vi regn-ja -kke. Snakk om klærnes funksjon. Etterhvert som barna nevner klesplagg, tas de frem fra sekken og stavelserdeles og klapper ordene.

Klappelek ute

Be barna finne ulike ting i naturen. Samle dem i ring og en etter en viser det de har funnet., og så klappes stavelserne i disse ordene som koraktivitet.

Klappemaskinen

Du trenger klosser. Denne leken er fin å gjennomføre når man har holdt på med stavelser en stund. Et barn får i oppgave å si et ord og for hver stavelse

i ordet legges det ned en byggekloss. Neste barn i ringen skal finne et ord med like mange stavelser. Slik fortsetter leken til alle har fått prøve seg.

Sangkoret

Vi tenker oss at munnen er limt igjen. Så «nynner» vi sammen på en kjent sang som har tydelig stavingsdeling f.eks. En elefant kom marsjerende..... el. Fader Jacob..... Kan senere bygges ut ved å markere stavelsene ved å klappe, og videre dele inn i lydgrupper der noen nynner, noen klapper og noen synger teksten.

Gåter med lyd

<p>1 Dette er en ting som begynner på LLLLL Den kan stå på bordet, eller henge i taket, eller henge på veggen eller stå på gulvet. Den er god å ha når det blir mørkt (lampe)</p>	<p>6 Dette er noe som slutter på OOOOOO Det finnes både store og små av dem. De finnes i forskjellige farger, og det går an å sette dem sammen. Man kan bygge med dem, og det er morsomt å leke med (lego)</p>
<p>2 Dette er et dyr som begynner på AAAAAA Det finnes i dyreparken, klatrer i trær, kan henge etter halen og liker veldig godt bananer (ape)</p>	<p>7 Dette dyret begynner på iiiiiii Den er både stor og farlig, selv om den ser myk og god ut. Den har tykk hvit pels og liker seg der det er kaldt (isbjørn)</p>
<p>3 Det jeg tenker på begynner på ssssss Den er stor og rund og gul, gir oss varme hele året, men mest om sommeren, og vi kan se den høyt oppe på himmelen (sol)</p>	<p>8 Denne tingen begynner påBBBBBB Den kan være i tre eller plast. Den flyter og kan ha motor, mast eller årer (båt)</p>
<p>4 Dette er en ting som begynner påMMMMM Du kan ha den i lommen eller i vesken. Du kan trykke på de og da kommer det lyd. Den ringer også. Du kan snakke med andre i den, men også lese på den (mobiltelefon)</p>	<p>9 Dette er en som slutter påUUUUUU Den er stor, gir oss melk og er mamma til en kalv</p>
<p>5 Dette er et dyr som begynner påFFFFFF Den spiser frø. Den har fjær og den har vinger</p>	<p>10 Denne tingen begynner påNNNNNN Den kan være både stor og liten. Vi bruker den til å åpne noe med. En bil eller en dør kan åpnes med en slik (nøkkel)</p>

MORO MED ORD

Tommelen opp for JA og tommelen ned for NEI

KAN MAN

trolle med et troll?

spille med et spill?

lage med et lag?

spraye med en spray?

stryke med et strykejern?

hoppe med et hoppetau?

bære med et bær?

fryse med en fryser?

grille med en grill?

ringe med en ring?

kamme med en kam?

sage med en sag?

måle med et mål?

leke med en lekebil

Noen eksempler på flere rim og regler

Pelle plopp plopp Plopp
Tok et hopp, hopp, hopp
Flere mil, mil, mil
Som en pil, pil, pil
Han fikk mat, mat, mat
På et fat, fat, fat
Det var grøt, grøt, grøt
Som var søt, søt, søt

Akka bakka,
bonka rakka
etla metla
sjong dong
fili fong
issa bissa
topp stopp

En gul bil
kjørte mil etter mil
En dag stoppet den
hos en jente (gutt)
M-A-J-A (staves)
M-O-R-T-E-N

Et lite rim om musa og musehuset

"Lille mus, hvor har du ditt hus?"
"Lille mus, hvor har du ditt hus?"
tre skritt til høyre og fire skritt til venstre,
fem skritt frem og seks tilbake!"
sa musa som bodde høyt under taket.

Tips til bevegelser: Gå gjerne bøyd i lag med barna og "mys" etter musa. På "høyre" tar dere ett skritt til høyre, på "venstre" ett skritt til venstre, på "frem" ett skritt frem og på "tilbake" ett skritt tilbake. Strekk dere så lange dere er til "høyt under taket"

Ormen lange

Ormen den lange krøyp som en slange (håndflatene mot hverandre, "slangebevegelser")
Under et gjerde (den ene hånda "kryper" under andre armen)
Tok seg en pære (strekker armen og "plukker" en pære)
Delte den i to ("deler" pæra med kanten av den ene hånda over den andre håndflata)
Vær så god! (byr fram "pæra")

Det finnes også en egen "Ormen den korte"-versjon.

Ormen den Korte, krøp som en rotte.
Over en gråstein, tok seg et kjøttbein.
Gnagde det i to, vær så god!

Tippehøne satt på gjerdet,
tippehøne falt ned.
Ingen doktor kunne hjelpe,
For tippehøne var død.

1, 2 lapp din sko.
3, 4 spill på lire.
5, 6 tegn en heks.
7, 8 fang en rotte.
9, 10 da får du fri.

Pille, pille pute,
Skjorta henger ute.
Pille, pille pang,
Buksa er for trang

Fem apekatter (med bevegelser)

Fem små apekatter lekte i noen trær. *(Hold frem fem fingre, dette er apekattene)*
De ertet krokodillen: "Du kan ikke ta oss her!" *(vise pekefinger frem og tilbake)*
Men så kom krokodillen, så diger og så svær. *(Lag krokodillegap med tommel og fingre)*
GLEFS!!! Så var det bare fire der! *(«Glefs» etter en apekatt/finger og spis den)*
Fire små apekatter.....o.s.v
Tre små apekatter.....o.s.v
To små apekatter.....o.s.v
En liten apekatt lekte i noen trær.
Han ertet krokodillen: "Du kan ikke ta meg her!"
Men så kom krokodillen, så diger og så svær.
GLEFS!!! Så var det ingen apekatter som lekte i noen trær! *(Lag knytteneve uten aper)*

BALLONGEN SOM FLØY

Du holdt den i hyssingen nettopp, og nå
er den bare en ørliten prikk i det blå.
Å sveve der oppe - hva tror du man ser?
Du skulle vært med som ballong - passasjer.
Kan du tenke deg noe så barsk og så stolt.
Som flukten i ballong? Dersom hyssingen holdt?
Tenk, ingen i verden av barn eller menn
har funnet de rømte ballonger igjen.
Det er vel et spennende luft - eventyr:
Hvor blir det av alle ballonger som flyr?

REGN

En er en og to er to
- vi hopper i vann,
vi triller i sand.
Sikk, sakk,
vi drypper på tak,
tikk, takk,
det regner i dag.
Regn, regn, regn, regn,
øsende regn, pøsende regn,
regn, regn, regn, regn,
deilig og vått, deilig og rått!
En er en og to er to
- vi hopper i vann,
vi triller i sand.
Sikk, sakk,
vi drypper på tak,
tikk, takk,
det regner i dag.

Tekst: Sigbjørn Obstfelder

Apekatten Bonga Bonga

Apekatten Bonga Bonga,
vet du hva han kan?
Han kan klatre bonga, bonga,
helt til topps kan han!

Apekatten Bonga Bonga
sitter i et tre.
Når han danser bonga, bonga
faller nøtter ned!

Sikk, sikk mann

Det var en sikk-sakk mann
som gikk en sikk-sakk mil
Han fant en sikk sakk mynt
og gikk et stykke til.
Så kjøpte han en sikk-sakk katt
som fanget sikk-sakk mus
nå bor de alle samme
i et lite sikk-sakk hus

Vers og moro med dyrene

Jeg balanserer på en kant, sa en elefant
Se på min røde lue, sa en due
Jeg leser en bok om gangen, sa slangen
Jeg er sjalu, sa en ku
Jeg åpner pakken, er det greit, sa en geit
Det er godt med appelsin, sa en delfin

Jeg reiser til Lillesand, sa en and
Med sko er jeg en kløne, sa en høne
Jeg er en blomstret gardin, sa en pingvin
La meg være, sa en skjære
Mitt navn er Jane, sa en svane
Jeg galer av gammel vane, sa en hane
Jeg vil opp på en topp, sa en edderkopp.

INNE I MIN MUNN.

I munnen to rader med tenner jeg har.
En har jeg mistet de andre jeg har.
Jeg børster dem nøye hver morgen og kveld
De liker ikke drops og ikke karamell.
Da hull jeg får og tannverk likeså.
Til tannlegen jeg da hurtig må gå.
Han tetter mitt hull og sier som så:
"Hver gang du har spist så la tannbørsten gå."

SOMMERFUGLEN JOMPA

Sommerfuglen Jompa var en liten larve.
Han hang i en puppe i toppen av et tre.
Helt til han en dag nøs og falt ned.
Det bar mot jorden så fort som fy,
dette var dagen han lærte å fly.

STEINEN

En mosete stein på veien lå,
jeg snudde på den, og vet du hva jeg så?
5 lopper og 5 små lus,
tenk dette var deres lusehus.

TUSENBEINET KÅRE

Tusenbeinet Kåre har mange bein,
likevel er han så fryktelig sein.
Så mange bein er så vrient å samle,
og enda lettere blir det å ramle.
Så Kåre han kjøper seg nye sko,
ja - det ble mange kan du tro.
Og nye sko det gjorde susen,
for en tass med føtter mer enn tusen.

BUKKEN OG GUTTEN

Nå skal jeg fortelle deg
den store bukken stanga meg.
I bakken han sto,
med horna han slo.
Og alle killingene
brekte og lo.

TOBEIN

Tobein satt på trebein,
og gnog på ettbein.
Så kom firebein
og nappet ettbein,
men da tok tobein trebein
og slo til firebein,
så han mistet ettbein

DINKELI, DUNKELI, DØJA

Dinkeli, dunkeli, døja,
heter den grønne papegøya.
Dinkeli Dunk,
Heter en munk,
Han bor på den øde øya

HVA SKAL GUTTEN LAGE?

I en skog en løype går.
Gutten ut i løypa står.
Titter opp, hva får han se?
At det har begynt å sne.
Fort, fort hjem hva skal han lage?
Snemann ute i guttens hage.

SNEKRYSTALLER

Snekrystaller!
Sne som faller!
Sne på trærne!
Sne på knærne!
Sne på bakken!
AU! En sneball midt i nakken!

TEDDYBJØRNENS REGLE

En bukseknapp nese,
to øyne av lakk.
Litt skinn fra ei kåpe, litt for fra
en frakk.
En pose med sagflis,
litt lysebrun tråd.
Så har du en venn du kan stole på.

POTTE REGLE

HO, ho, ho!
Jeg har potter å selge.
Ho, ho, ho!
Jeg har potter å selge.
Noen er gule,
noen er grå,
noen er store,
noen er små.
Her er det noen med roser på.
Ho, ho, ho!
Disse er sprukne i botnen.
Så pass på ikke tiss opp i potten_

EN MAUR!

En maur, en staur og en hare.
De skulle over bekken fare.
" Jeg maurer meg over;"
sa mauren.
" Jeg staurer meg over;"
Sa stauren.
Men hva var det tredje? -
En hare.
Klyp han i skinnet
og la han fare.

Å; Å; Å; KATTER SMÅ

Å , å, å, katter små,
en er sort, og en er grå.
De gjør ingen verdens ting,
bare svinser og svanser omkring.

KLAPP I HENDENE.

Klapp i hendene så fort du kan.
Bak på ryggen og så fort fram.
Fort på magen og så på knærne.
Kos på kinnet ditt mer enn gjerne.

DEN LILLE GUBBEN i STUBBEN

Ute i skogen står en gammel stubbe,
i stubben bor det en liten gubbe.
Kom så lister vi oss frem,
bort til gubbens lille hjem
Bøy deg ned- og ikke tulle,
Lytte gjennom nøkkelhullet
Legg så håret bakom øre,
stille - kanskje du kan høre.
Lille gubben sier Hikk, hikk, hikk.
Klokken hans sier tikk, tikk, tikk.
Og gubbens kone rund og fin
Sier «kjære-Kom hit du gubben min".

UTE PÅ VANNET

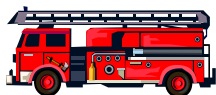
Her er en båt som på bølgen går,
høyt over kanten bølgen slår.
Her er kapteinen høyt oppe på dekk,
titter i kikkerten, står der så kjekt.
Styrmann tar båten til fremmede land,
fyrene viser dem trygt ifra strand.
Båten den styres nå lett inn til kai,
sjømannen vinker med lua på svai.
Nede på bryggen står barna og venter,
Der står tre gutter og to store jenter.
(Og endelig kom far hjem.)

A OG B

Stor A og liten a,
og mellom dem en B
Katta er på skapet
og hopper sikkert ned.

BRANNMENNENE

Tre små brannmenn satt på vakt.
Måtte ikke sove hadde brannmesteren sagt.
Pling sa telefonen:
Det brenner oppe hos Moen.
Tre små hjelmer kom på i en fei,
en - to - tre så var bilen i vei.
Sirenene ulte og bjella klang,
og barna de fort etter brannbilen sprang.
Utenfor Moens hus de stoppet,
og tre brannmenn ut av bilen hoppet.
Stigen ble heist, den var veldig stor,
og en liten brannmann opp stigen for.
Han brukte øksa, det hørtet på klangen.
Den andre pumpet vann,
mens den tredje brukte slangen.
Da hørtet brannmannens stemme fra taket.
Stopp - stopp ikke mer vann,
for nå har vi slukket en pipebrann.

FINGERAVTRYKK

Hver dag blir jeg større,
ja en dag blir jeg stor.
Og alle mine avtrykk,
vil bli til svake spor.
Men se,- her er mitt avtrykk,
så du kan huske og forstå,
hvor søte mine fingre var,
den gang da de var små.

FAMILIEN MIN

Dette er mor så god og snill.
Dette er far,- han får det til.
Dette er bror så lang og fin.
Dette er søster med dukken sin.
Dette er baby'n den lille kjære.
Dette skal hele familien være.

NØFFE - NØFF

Nøffe - nøff og Nøffe - no,
var så sultne begge to.
Bak det store, tunge grind
ventet de på maten sin.

Nøffe - nøff og Nøffe - no,
kløv på grinda begge to.
De strakte hals og sto på tå,
ingen middagsmat de så.

Nøffe - nøff og Nøffe - no.
de var harme begge to.
Men med ett gikk grinda opp,
ut for begge i galopp.

Nøffe - nøff og Nøffe no,
tenk, da fikk de begge to.
Se at Guri maten slo,
i den store grisetro.

Nøffe - nøff oh Nøffe - no.
Grådige var de begge to.
Stupte like i sitt fat,
sto på hodet i sin mat.

HÅNDEN

Hånden er et høstblad,
som vinker friskt og glad.
med fem små spisser på,
som peker mot det blå.

Hånden er en stjerne,
den hilser deg så gjerne.
Er mild som en vind,
kan stryke på ditt kinn.

BUKKENE BRUSE VAR LEI AV OG TRIPPE!

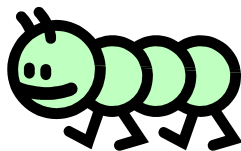
Bukkene Bruse var lei av og trippe
og trampe på broen: "Å la oss få slippe!"

"Til seters til seters å gjøre oss fete,
se hvordan vi eser, for mye å ete!"

Og trollet sa: "Flott, det passer meg godt,
her ute i fossen er det så vått

Så søndag dro trollet til seters i fossen
mens Bukkene Bruse tok skumbad i fossen!

Ja slik kan et eventyr bli snudd på hodet,
og snipp snapp, snute-hvis ingen vil tro det!

DEN LILLE LARVEN ALDRIMETT

Det satt en larve på et blad,
og larven var så veldig glad!
For larvers aller beste mat,
er blader, blomster og salat.

Og larven spiste seg så mett,
at skinnet sprakk,- ja rett og slett!
Den kastet skinnet og sa "Pytt",
"jeg har et til, helt splitternytt"!

Den lille larven ble så trett,
for maten gjorde larven mett.
Den skrudde på sitt vekkerur,
og tok en deilig sovelur.

Et hylster var dens sovetøy,
men plutselig så hørtet støy,-
fra Aldrimetts pyjanasskjul,
det fløy en vakker sommerfugl.

EVENTYR

Det var en gang en mann som het Even.
En dag møtte han en kone som het Tyr.
Sammen ble de Eventyr!

HUTTETU

Huttetu så kaldt det er,
det er skjerf- og vottevær.
Rim i busk og rim i trær,
rim i denne sangen her.

PLIPP SIER REGNET

Plipp sier regnet på taket på hytta,
Plopp,sier regnet på min paraply.
Heldig er det som i tønna kommer,
for der sier regnet; tromme lomme lom!

ELLE MELLE

Elle, melle,
deg fortelle
Skipet går
ut i år
Rygg i rand
to i spann
Snipp snapp snute
- du er ute

ELLE MELLE NIKKEN

Elle melle nikken
du har tikken.
Elle melle nå
du skal stå!

TRAFIKK REGLE

Skilter som er runde og røde,
sier hva du ikke skal gjøre.
Skilter som er runde og blå,
sier hva du skal gjøre nå.

Røde skilter med tre kanter,
viser fare for trafikanter.
Skilter med fire sider som er blå,
er skilter med opplysninger på.

Skal du krysse vei og gate,
kryss der fotgjengerfelt er malte.
Reglene som gjelder for de små,
gjelder for de store og.

BOKSTAVER

Alle bokstaver, er lure som rever,
kloke som paver og rike som grever.
Kommer de sammen og synger i kor,
danner bokstavene levende ord.
Ord som er ville og ord som er snille,
ord som kan more og ord som kan slå,
ord for de store og ord for de små.

HIMPELMANN OG PIMPELMANN

Himpelmann og Pimpelmann steg opp på et berg
Himpelmann var nisse og Pimpelmann var dverg
De satt der på hver sin tue og viftet med sin lange lue
De satt der i timer, jeg tror det var fem, 1, 2, 3, 4, 5
Så krøp de inn i berget, adjøss med dem!
MEN hvis du er riktig stille, så kanskje du hører dem spille
(Lag bevegelser med bruk av fingrene)

PAPPA LIKER KAKER,
MAMMA LIKER BRØD

Pappa liker kaker best,
og mamma liker brød.
Pappa liker kulde,
og mamma hater snø.
Pappa vil ha puddel,
men mamma sier nei!
De liker aldri samme ting,
men begge liker meg!

SJO BANG SJOKOLADEMANN

Sjo bang sjokolademann
Sengen full av lopper
Vi kan ikke fange dem
slik som de hopper.

*(Veksle mellom å klappe på lår og klappe
hendene sammen. Husk -store lopper trenger
lyd og kraftige bevegelser, mens små lopper
trenger lav lyd.....)*

MÅNEDENE

I januar tar vi på oss ski,
I februar aker vi i li
I mars er snøen så fin og kram
I april titter blomstene fram
I mai ser vi at løvet spretter
I juni er det lyse netter
I juli svømmer vi til Liaskjær
og i august kan vi plukke bær
Ut i september vil vi plukke sopp
Og i oktober tas potetene opp
November kommer med regn og vind
Og i desember ringes julen inn

KLOKKEN

Klokken ett var jeg mett
Klokken to måtte jeg på do
Klokken tre måtte jeg le
Klokken fire måtte jeg flire
Klokken fem fikk jeg en klem
Klokken seks så jeg en heks
Klokken sju måtte jeg snu
Klokka åtte så jeg en rotte
Klokka ni var jeg fri
Klokka ti ville jeg ri
Klokka elleve måtte jeg skjelve
Klokka tolv så jeg et troll

Ukedagene

*Jeg tenkte på mandag
At jeg skulle på tirsdag
Gå til deg på onsdag
Og si til deg på torsdag
At du skulle på fredag
komme til meg på lørdag
Og drikke kaffe på søndag*

EN LITEN MUS

- En liten mus kom ut av sitt hus (Starter med hendene på ryggen, så tar man frem pekefingeren som er musa)
- Den så etter mat i kopp og i fat (lage en kopp med to hender, og så brettes hendene flatt ut som viser et fat)
- Kanskje hvis jeg leter? (Henden over øynene og skue ut i rommet til begge sider)
- Finner jeg en liten bete (Vise en liten bete mellom to fingre)
- En liten bete her (Finner en liten bete og plukker opp fra gulvet på ene siden, på liksom)
- En liten bete der , sa musa (Finner en liten bete på andre siden)
- (Bruker man ev tagn til take, er det viktig å finne tegn som er korrekte.)

NISSEN RØD OG NISSEN BLÅ

- Her er nissen Rød (Vis høyre tommel)
- Og her er nissen Blå (Vis venstre tommel)
- Begge har de luer på (Vift med begge tomlene)
- Nissen Rød kan nikke (Nikk med høyre tommel)
- Og nissen Blå kan vrikke (Vrikk med venstre tommel)
- Nissen Rød kan gjemme seg (Gjem høyre tommel bak ryggen)
- Og nissen Blå kan klemme seg (Klem tommelen mellom peke- og langfinger)
- Her er nissen Rød (Vis høyre tommel)
- Og her er nissen Blå (Vis venstre tommel)
- Men nå må begge gå! (Nikker med tomlene og så forsvinner de bak på ryggen)

PIA, PUTT OG PELLE (tegn til tale)

Det var en familie på fem,
som skulle ut å skaffe seg et hjem,
og det var pinnsvinfar,
og det var pinnsvinmor,
og det var Pia, Putt og Pelle.

Til niste så hadde de en makk,
to snegler og en kakkelakk.
og det var pinnsvinfar,
og det var pinnsvinmor,
og det var Pia, Putt og Pelle.

INNE I ET EPLE

Inne i et lite eple, der ser det vakkert ut,
der er det fem små stuer som i et riktig hus
I hvert et rom i huset to frøbarn hvile får,
der ligger de og drømmer om sol og lys og vår

FUGLEN FØNIX FIKSER ALT

Fuglen	Fønix	fikser	alt
1	2	3	4
Smør og	brød og	ost og	salt
1	2	3	4
Fløy til	by\n en	fredags	kveld
1	2	3	4
Tok et	rom på	et	hotell
1	2	3	4
Og	bestilte	stekt	makrell
1	2	3	4

Bevegelser

1. Slå knyttneven mot bord eller kne
2. dunk på bordet med armene i kryss
3. Slå på bordet med håndflaten
4. Klapp i hendene

BAMSE BRAKAR

Her kommer far bamse brakar,
det knitrer og det knakar.
Han spiser store bjørnebær,
en stor neve her og en stor neve der.
Han putter dem i sin store munn
og knir seg på magen en lang,lang stund

Kalle Lang

Kalle Lang - fikk en gang
Høre på en vakker sang
Ding-dang - ding dang
Ut med deg for denne gang

MITT LILLE EPLESKRIN

Se, mitt lille epleskrin,
formen er så rund og fin.
Skjult for øye dypt der inne,
du et stjernerom kan finne

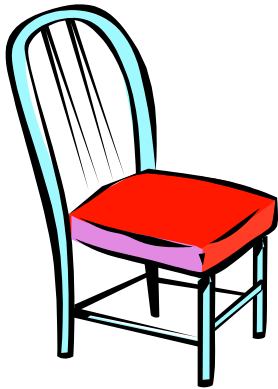
Eksempler på rimkort

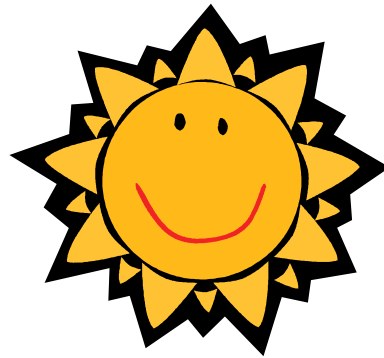
TRÆR

TÆR

STOL

SOL

HUS

MUS

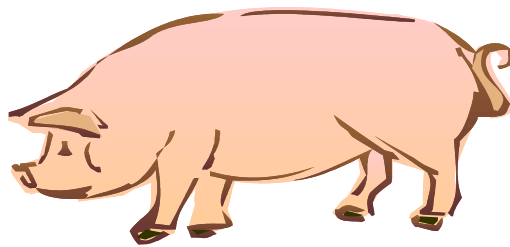
LAM

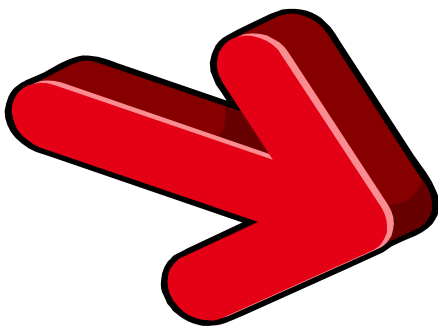
KAM

IS

GRIS

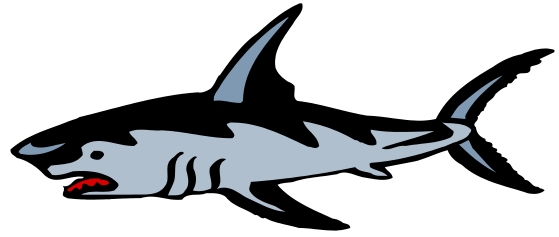
PIL

BIL

PAI

HAI

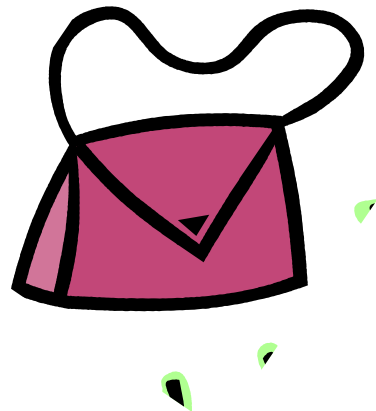
HATT

KATT

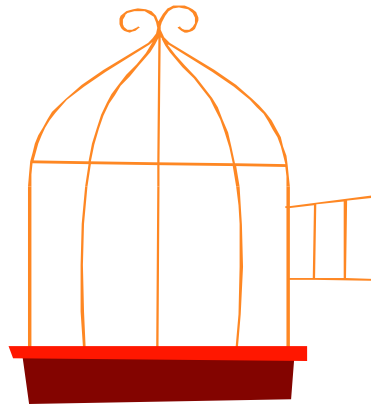
ESKE

VESKE

SUR

BUR

SKO

TO

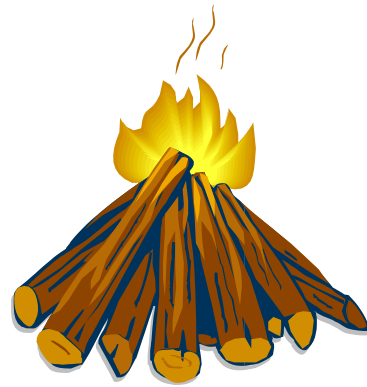
LÅS

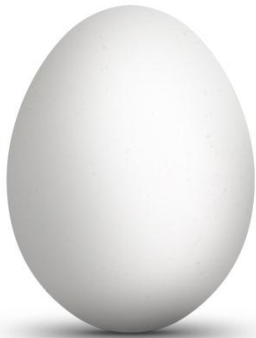
GÅS

KÅL

BÅL

EGG

SKJEGG

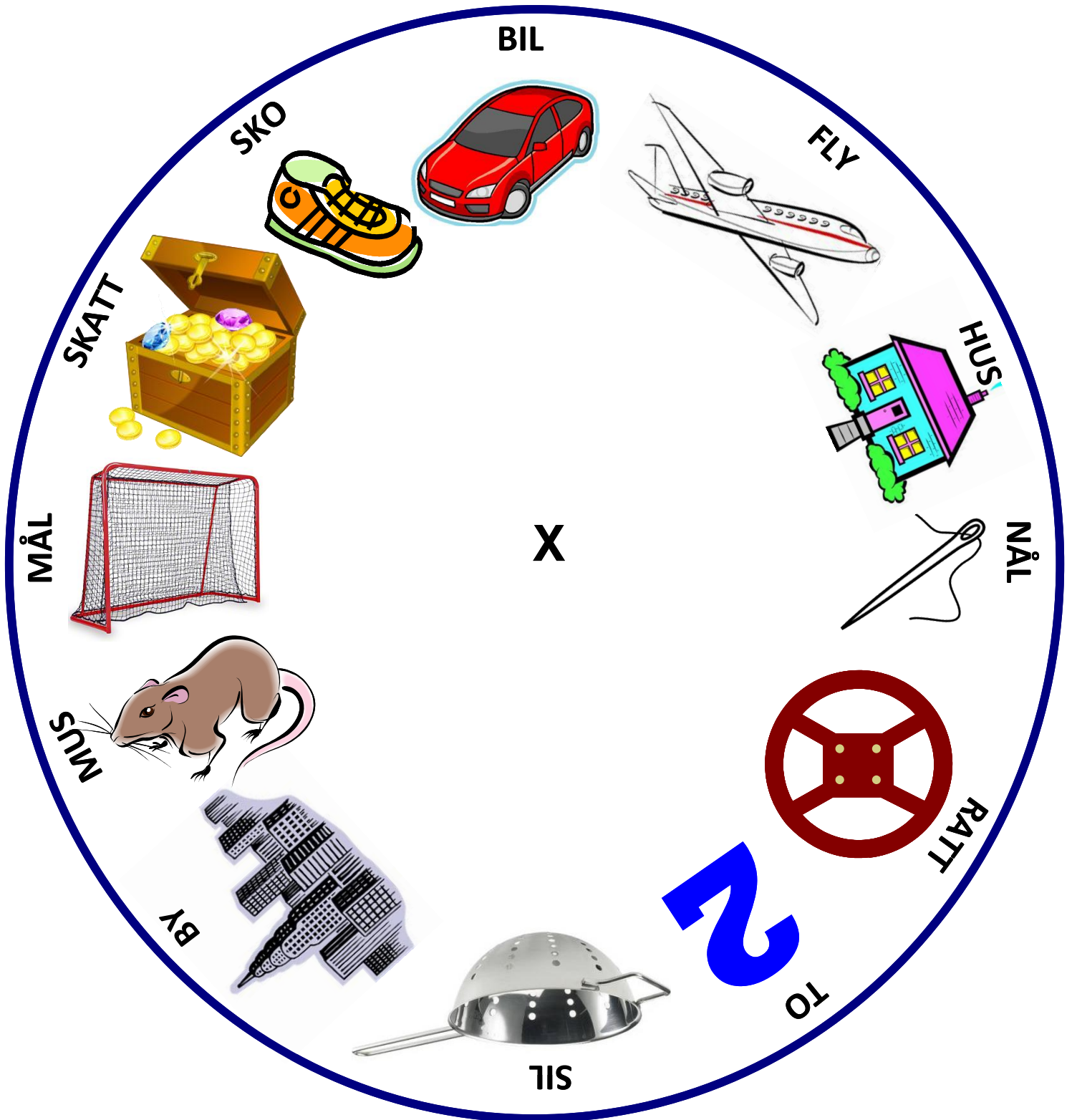

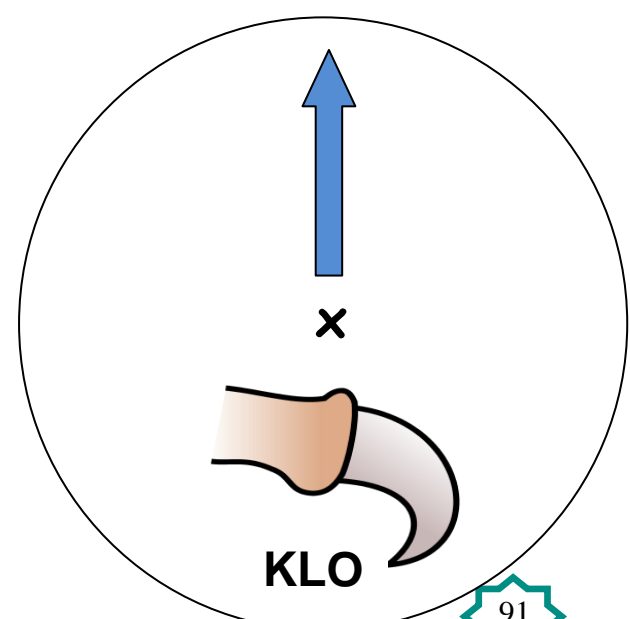
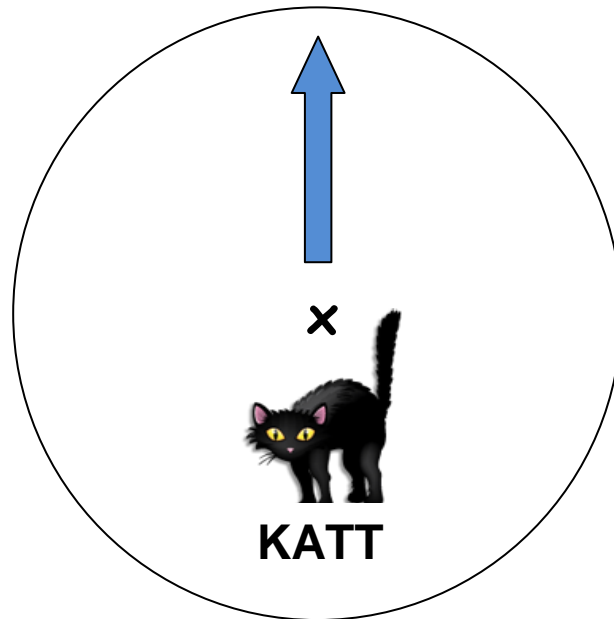
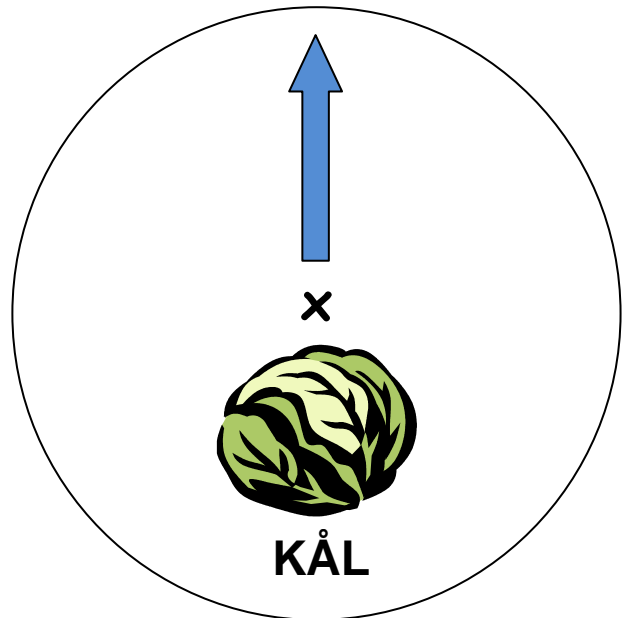
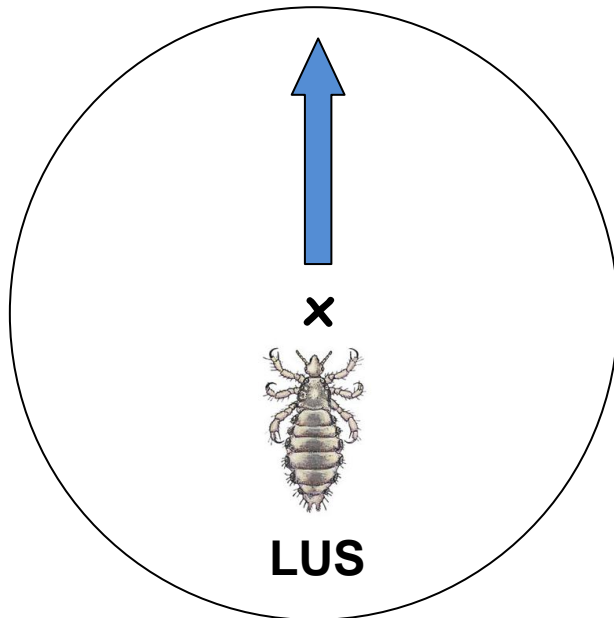
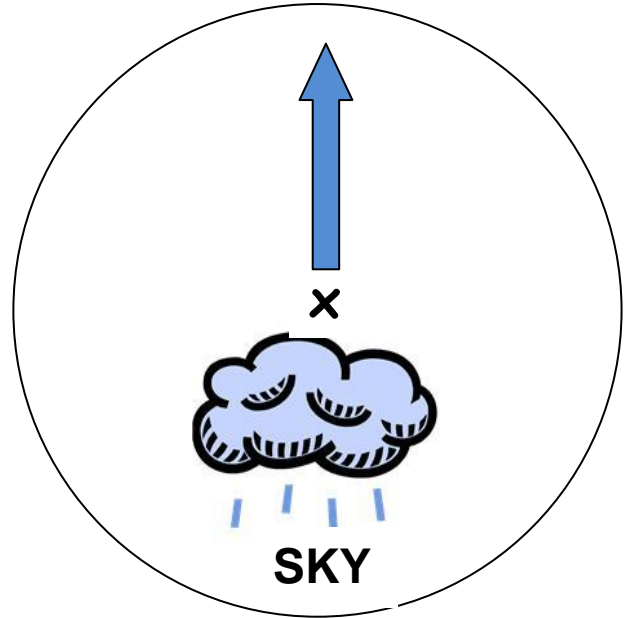
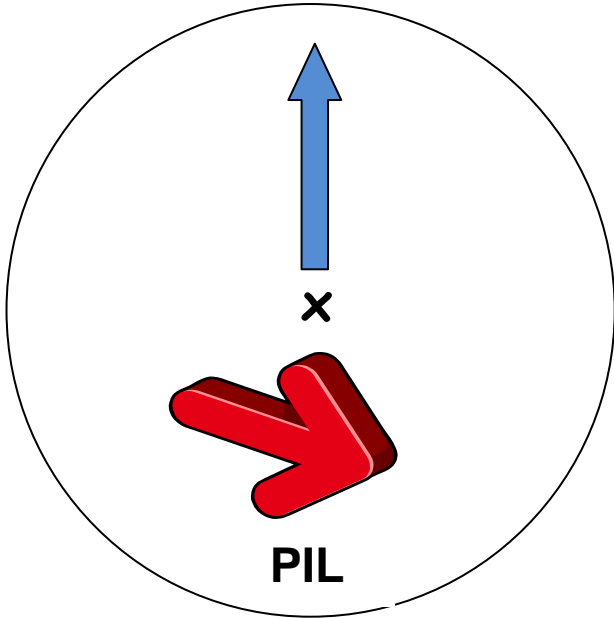
ÅL

MÅL

RIMEHJUL

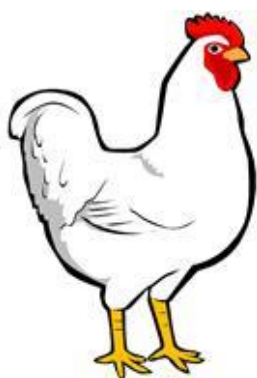
RIMKORT DYR

FLUE

APE

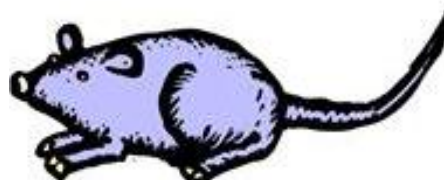
HØNE

TIGER

KATT

MUS

MAUR

BJØRN

MYGG

KANIN

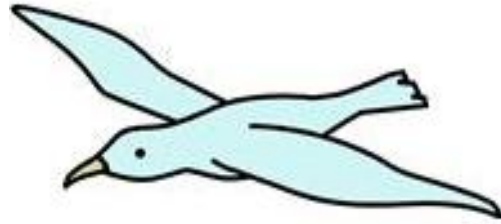
HUND

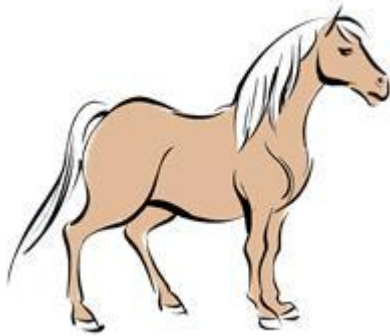
AND

FISK

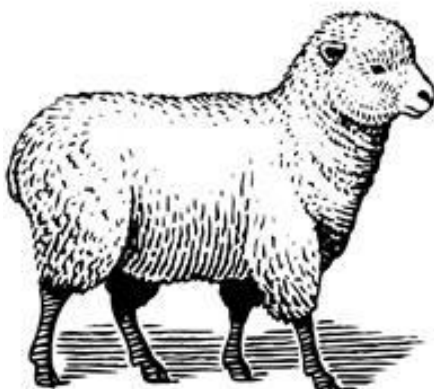
MÅKE

HEST

SVANE

SAU

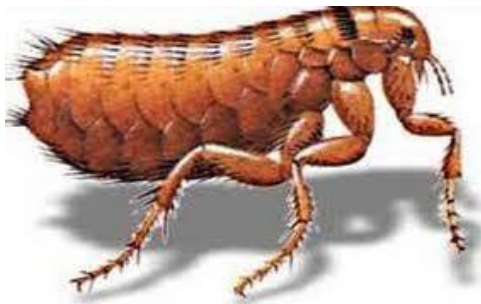
LAM

SNEGL

HVAL

LOPPE

PANDA

ROTTE

MEIS

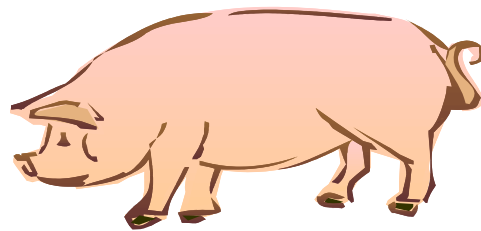
LUS

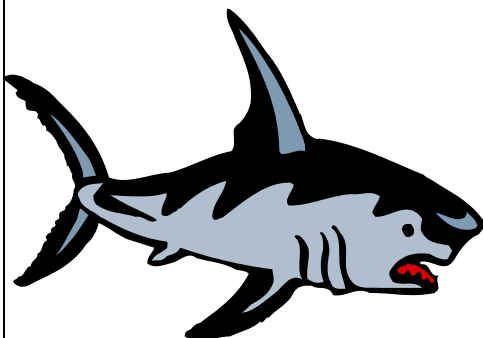
GÅS

ÅL

GRIS

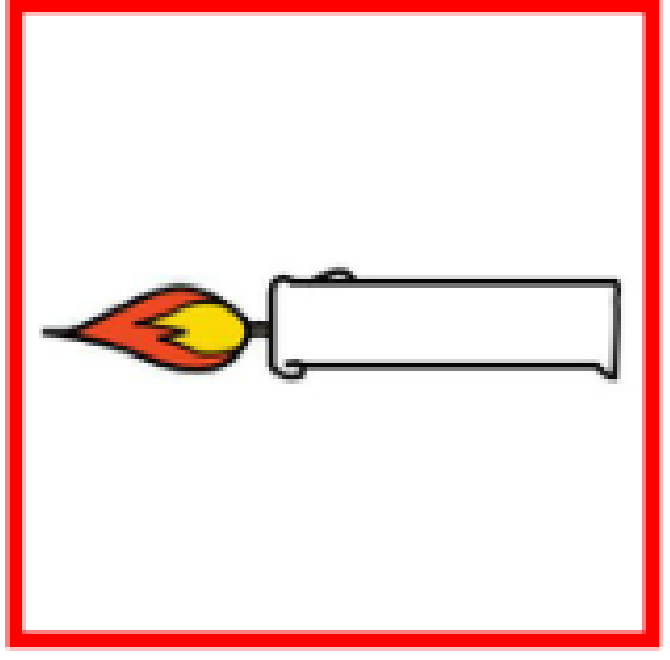
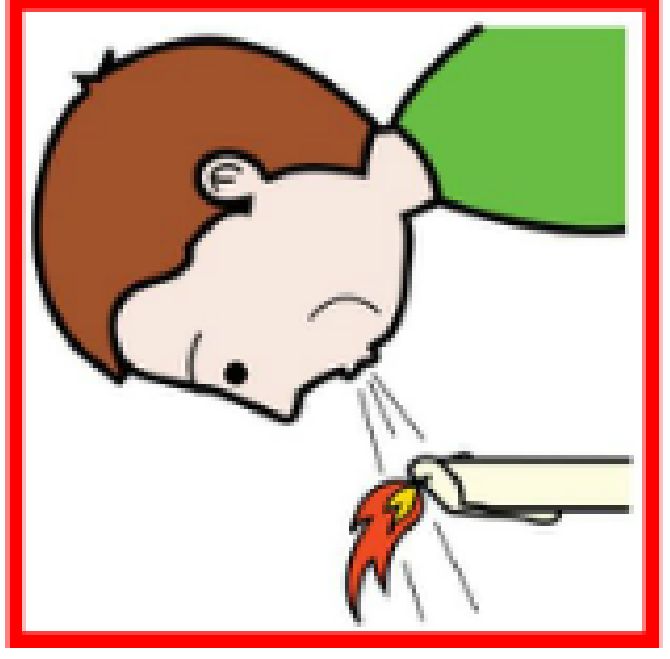
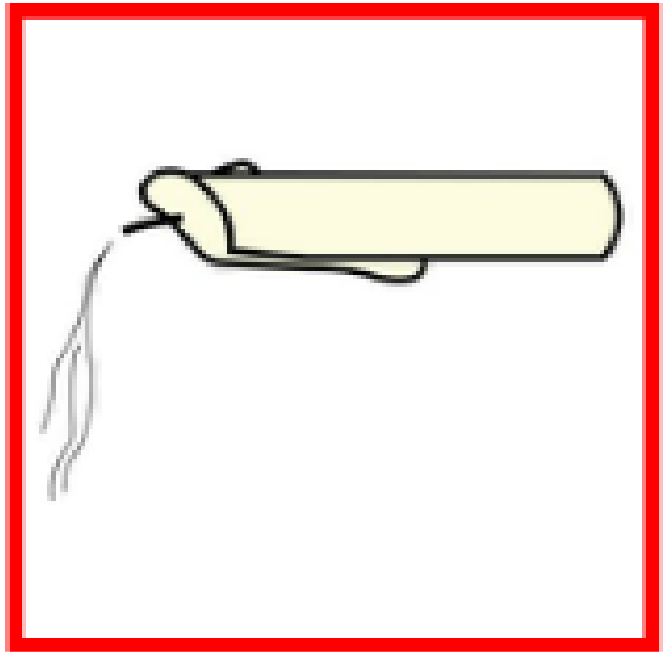

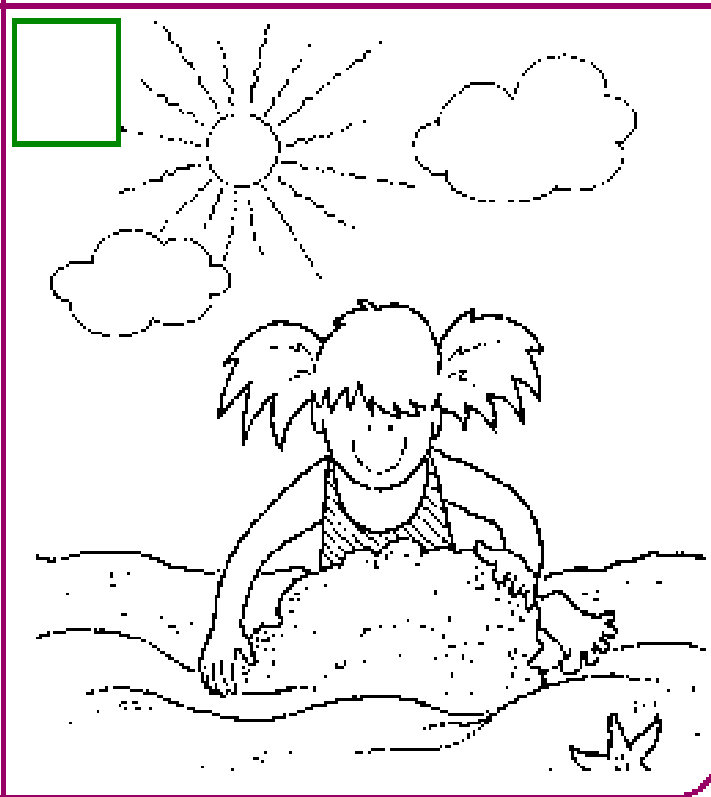
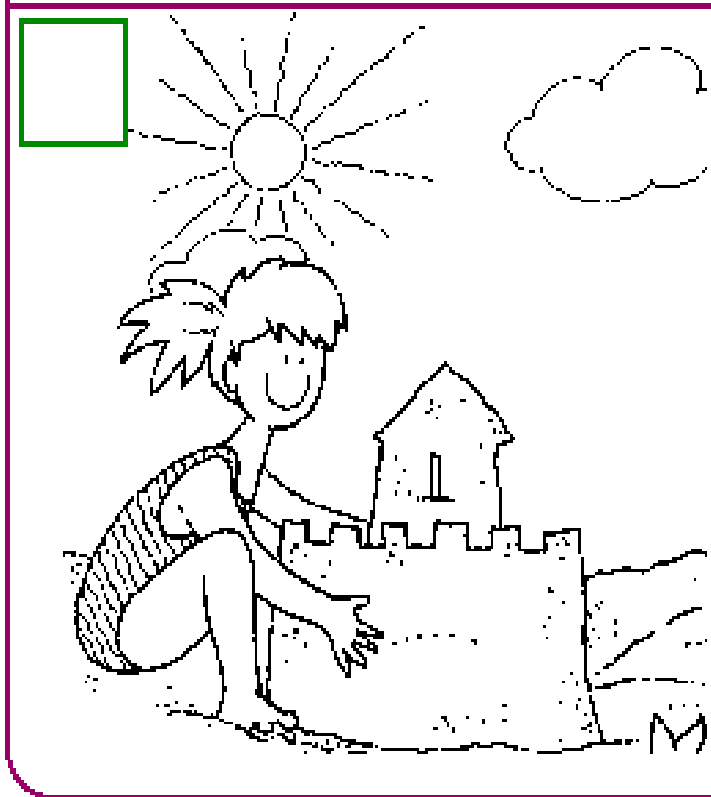
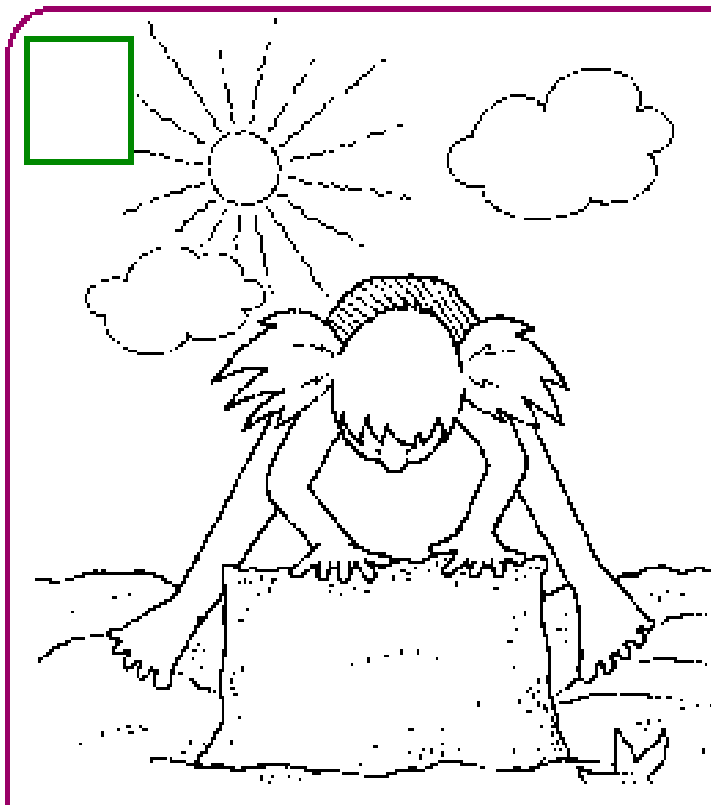
HAI

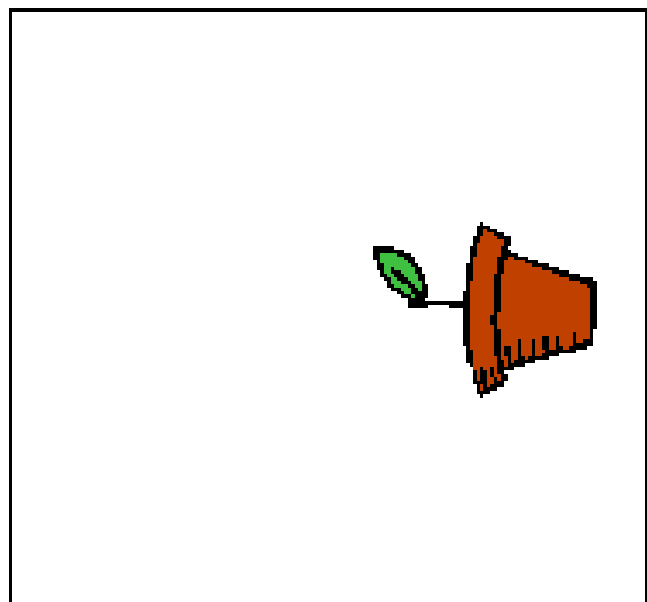
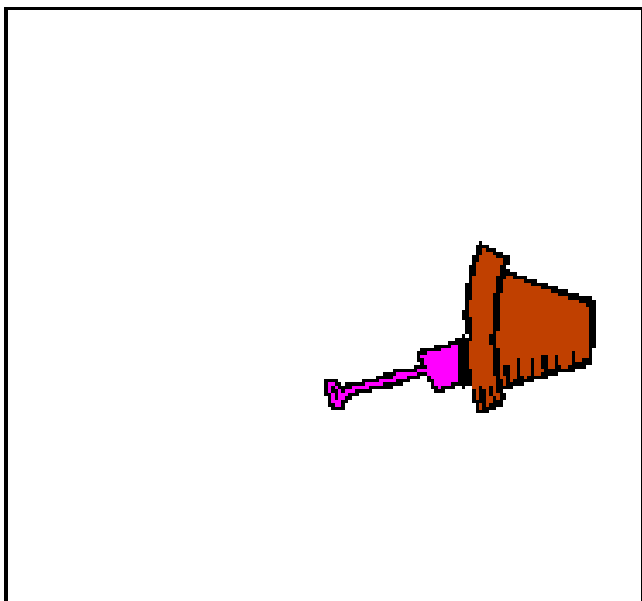
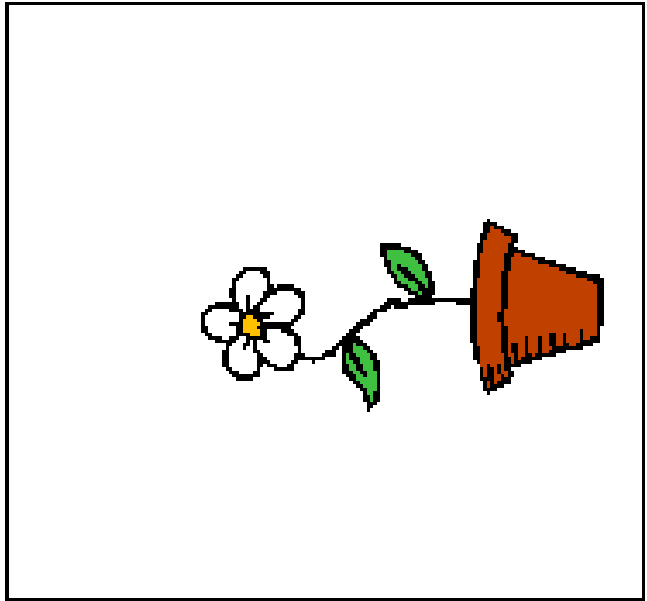
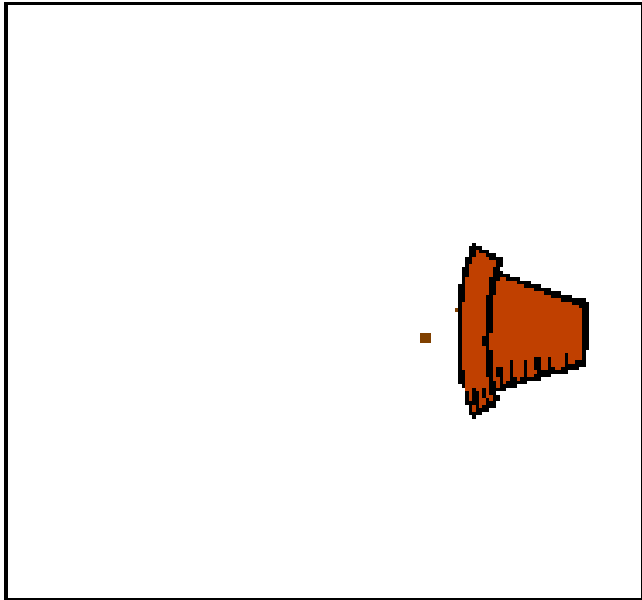
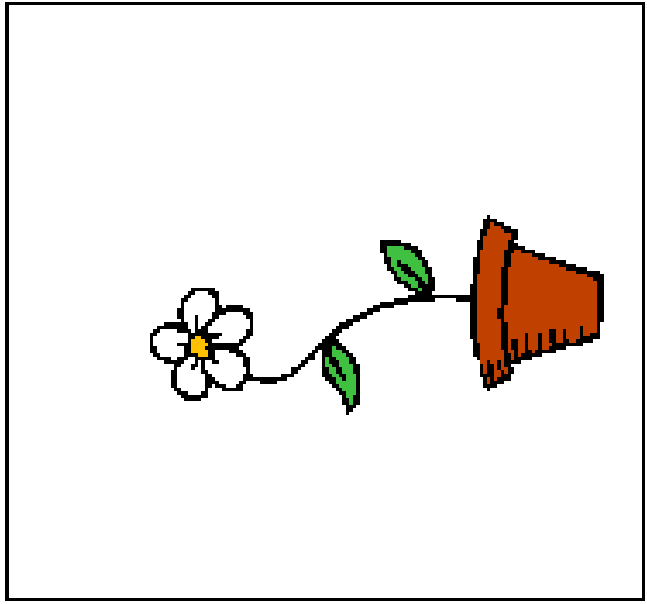
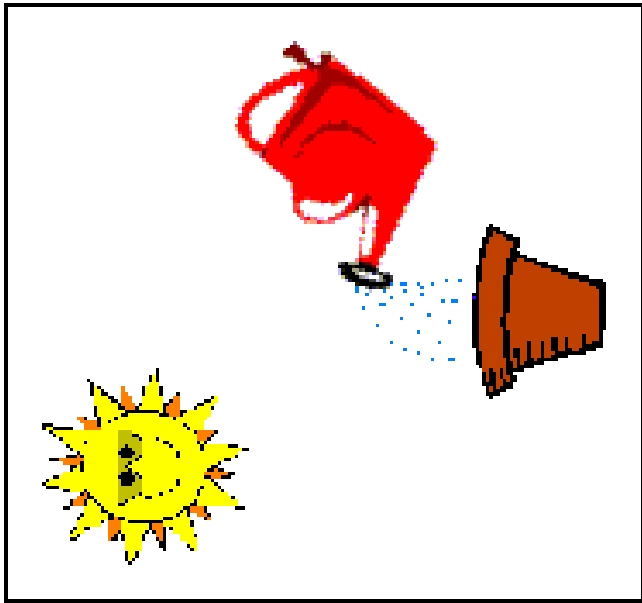

HANE

Eksempler på sekvensbilder

Idehefte med grov- og finmotoriske aktiviteter 8 S. 100-116

(Hentet Fra Fjell fysio og –ergoterapitjeneste)

BALLAKTIVITETAR

1) Balløvingar med stor eller liten ball:

- Kaste opp i lufta, ta imot
- Kaste mot veggen, ta imot
- Kaste mot veggen, la ballen sprette i bakken, ta imot
- Sprett ballen i bakken til veggen og ta imot
- Kaste mot veggen, klappe, ta imot ballen
- Pakke ned i bakken, ta imot
- Kaste på blink(ein kasse/ mellom to erteposar/ opp i basketkorg/ gjennom røkkering), ta imot

2) Balløving med stor ball, to eller fleire i lag:

- Kaste til kvarandre og ta imot
- Pakke ballen i bakken til kvarandre, ta imot
- Stå i ring dersom ein er fleire, kaste til kvarandre, enten la ballen gå rundt i ringen. Alternativ: la ein stå i midten og kaste ut til dei andre som står i ring. Ballen skal heile tida tilbake til den i midten
- Står i ring fortsatt, men kan kaste til den ein vil, krev meir merksemd.
- Liggje på magen i ring/ to og to, kaste til kvarandre
- Trille til ein i ringen som må reise seg opp og springe rundt ringen og leggje seg ned igjen før han trillar til neste

3) Samarbeidsøvingar/ koordinasjon med ball:

- Gå utan å bruke hendene og halde ballen mellom to magar/ ein mage og ein rygg, osv, utan å miste ballen i golvet, evt også som ”tikken”
- Hoppe/ gå med ball mellom knærne, anklane
- Rulle mens dei held ballen mellom knærne, anklane

4) Variasjon:

- Variere med ulike størrelser på ball i dei ulike aktivitetane; stor ball, liten ball, basketball, handball, fotball, skumball, sprettball, medisball(tung).
- Bruke andre hjelpemiddel/ leiker til same aktivitetar som t.d. **erteposar**, klinkekuler. Utandørs: snøball, kongler, pinnar, småstein, poteter.
Ballong kan vere ein god start for barn som strevar. Den er lettare å handtere, dei har betre tid for å gripe den, eller slå etter den med samanrulla avis/ kølle. Prøve å halde ballongen oppe i lufta med hand eller kølle/ badmintonracket e.l. Prøve både i sitjande, kneståande og ståande.

- Variere med ulike stillingar når ein kastar; stå på ein fot, kaste med begge hender/ ei hand/ overarmskast/ underarmskast, kaste/trille ball mellom beina (stå med ansiktet mot kvarandre, føre ballen bak knea og bruke begge hender til å sende ballen framover).

5) Balleiker:

- Halde hagen rein: to lag, eit på kvar side av eit tau/ ein benk e.l. Bruk ting som kan kastast t.d. ballar, erteposar eller kongler. Fordel likt antal på kvar side av skiljeveggen mellom "hagane". Det gjeld så å halde hagen sin rein for "ting"(ballar, erteposar...) ved å kaste dei over i motstandaren sin hage. Den som har minst "ting" igjen når leiar seier stopp har vunne!
- Kanonball: mange ulike variasjonar av denne leiken, men vanlegvis to lag, eit på kvar side av ein midtstrek og ein mjuk ball. Så er det om å gjere å ikkje bli treft av ballen.
- Ballongvolleyball
- Ballstafettar: 1) trille ballen gjennom laget/ rekka og bakarste mann springer fram og trillar på nytt, osv. 2) Bruke stor ball, pakke mot eit mål, kaste til ein treffer og pakke tilbake til laget, og så startar neste mann. 3) ertepose på hovudet, klare å gå fram til t.d. veggen utan å miste den ned og tilbake til laget så neste mann får starte. 4) ball mellom knærne, hoppe fram til veggen og tilbake, så får neste starte.
- Handball
- Fotball/ sitjefotball
- Basketball

STASJONSTRENING

Stasjonstrening er ein fin måte å få inn kroppsbevissthet, stabilitet og styrke på hos borna i ei gøy setting. Avgjer på førehand kva som er hovudfokus for dagens økt og lag 4-5 stasjonar. Dei fleste born synest det er gøy med musikk til, og kan då lettare gløyme at dei gjer noko tungt eller vanskeleg å utføre. Gjerne ha musikken på mens dei jobbar, så ha pause mellom. Det kan og vere ein ide å ha ein god oppvarmingsleik før ein går i gong med stasjonane. Då har borna fått brukt litt av oppsamla energi, er gode og varme og er meir fokuserte på kvar oppgåve. Her kjem eit forslag til "stasjonar" som har fokus på styrke, stabilitet og kroppsbevissthet;

1) "Magestasjonar":

- Ryggliggjande på golv/matte, halde ball i hendene, ballen skal bak i golvet over hovudet og vere med vidare opp mot sitjande stilling og pakke i golvet der.
- Sitjande på baken, halde armar og bein oppe frå underlaget, variasjon er å sitje på ei balansepute
- Bruke to born ryggliggjande med føtene mot kvarandre. Skal sykle med beina mens fotsålane deira er "limt fast" mot kvarandre.
- Ryggliggjande med beina i taket. Prøve å senke strake bein mot golvet – passe på at korsryggen er i underlaget heile tida likevel.

2) "Ryggstasjonar":

- Mageliggjande på golvet/ diagonal strekk; løfte opp og strekke fram høgre arm og venstre bein slik at ein forlengar kroppen, så motsatt venstre arm og høgre bein.
- Same øving som over men i firfotståande stilling.
- Firfotståande stilling, krumme og svaie i ryggen.
- To og to saman, mageliggjande på golvet. Sende ball til kvarandre utan at armane er i underlaget.

3) "Stabilitetstasjonar":

- "Planken": Mageliggjande stilling, støtte på albogane/ underarmene og kne i starten(tåspissar når/ viss ikkje det er tungt). Klare å halde kroppen heilt rett, slik at sete, rygg, skuldrer og hovud er i same høgde. Då får ein til eit godt samspel mellom rygg og magemuskulatur i tillegg til skuldrer.

- Aktivitet ståande på kne, gjerne oppå balansepute/ ball. T.d. i kombinasjon med kasting av erteposar på blink. Kan og brukast som utgangsstilling for "bryteaktivitet" mellom to born.
- Aktivitet ståande i halvt kneståande. Kan kombinerast med kasteaktivitet som over, eller at to og to står saman og "bryter" mot kvarandre.
- Firfotståande stilling, klare å halde stillinga når nokon skyv på ein frå ulike retningar.
- Gå trillebår med kvarandre; den eine går på strake armar mens den andre held han/ ho under lår eller legg.
- Stå oppreist heilt inntil ein vegg. Senke kroppen nedover som om det var ein krakk under setet, stoppe når ein "sitt" på den usynlege krakken. Halde stillinga t.d. etter ein viss tid, til musikken stoppar e.l.
- Ståande på ein snudd benk, klare å halde balansen mens ein bøyer seg ned, plukkar opp ein ertepose og kastar den på blink.
- Vanleg benk, sitjande på kne som utgangsstilling oppå benken. Startar med armene utfor benken på eine sida for å nå ein ertepose som den vaksne har lagt ut, alt i frå 0,5m til 1,5 m frå benken. Tærne skal "stå igjen" på benken, og berre hendene får vere i golvet på vegen ut til erteposen. Ta med seg erteposen opp igjen på benken.

"Diverse kroppsbevissthet":

- Borna skal lage bokstavar med kroppane, først skal ein vaksen sei kva bokstavar dei skal lage, deretter skal borna sjølv lage bokstavane og den vaksne gjette kva bokstav dei har laga.
- Kvart born har ein rokkring. Den vaksne seier kva kroppsdel om skal vere inne i ringen, t.d. høgre bein og venstre arm, hovudet og høgre arm....osv. Kan avanserst med at t.d. to born er på kvar ring. Den vaksne seier så tre bein inn i ringen, to høgre armar og eit bein....osv
- Bruke musikk. Springe rundt i rommet mens musikken spelar. Når musikken stoppar finne ein partner og røre kvarandre med det den vaksne seier, t.d. alboge mot alboge, hofte mot hofte, tommel mot tommel, fotsole mot fotsole...osv.
- Gruppevis, kvar gruppe har ein rokkring. Den som held ringen held den litt opp frå underlaget og seier kva for ein kroppsdel dei andre skal bruke til å gå gjennom ringen med (eks. høgre alboge fyrst). Prøve å ikkje røre ringen!

HINDERLØYPE

Hinderløype kan vere tung og vanskeleg, eller ganske flat med mindre hinder alt etter kor store utfordringar borna treng. Krevjar berre litt fantasi, så synest dei fleste born at det er gøy. Kan enkelt lagast til både ute og inne.

1) Utandørs: Bruke naturlege hinder i terrenget som trestammar/ stokkar, steinar, ulendt terreng som hinder i løypa. Kan i tillegg hengje opp tau frå eit tre til eit anna, som dei skal balansere på. Lage hinder med pinnar (ein pinne på kvar side og ein på tvers oppå), både små lave som dei skal hoppe over og større som dei skal smyge seg under. Finne store steinar/ knausar dei kan klatre over.

Ute kan ein og lett få inn meir kondisjon/ tempo, med at løypa endar/ startar på langs av t.d. skuleplassen/ ein lang flat sti/ gang- og sykkelsti, slik at borna kan springe langs den eine langsida og så går resten av løypa ute i terrenget.

2) Innandørs: Det er ikkje alltid ein har ein gymsal tilgjengeleg, men det er fullt mogeleg å lage hinderløype likevel. Då gjeld det å bruke det som allereie står i rommet, som bord, stolar og passande leiker. Hindera kan då vere **krabbe/ åle under bordet, under stolane, over stolsetene, hoppe/ hinke på tillaga merker/ eller mønster/ eller rokkingar/ eller over erteposar, på golvet.**

Dersom ein har ein gymsal eller liknande tilgjengeleg, er det mykje utstyr som er gøy å ta i bruk til ei hinderløype; **Tjukkas, ribbevegg, benkar, bom, turnkasse, ulike balanseutstyr(balansesteinar, - puter, - ballar, - klossar), matter, rokkingar.** Det gjeld og å variere vanskegraden på hinderløypa etter kva ein er ute etter. Nokre gonger vil ein at borna skal halde høgare tempo, og kan då skru ned vanskegraden på hindera. Andre gongar kan fokus vere meir på balansen og meistring/ forsering av hinder, og ein aukar vanskegraden på hindera.

- Tjukkasen kan brukast til å jogge over, stupe kråke over eller hoppe ned på frå ribbeveggen.
- Ribbeveggen kan brukast til å klatre opp og ned i, klatre sidelengs, setje benkar opp i den som borna kan dra seg opp på og segle ned igjen på, henge opp rokkingar i som borna kan klatre gjennom.
- Benkane kan dei hoppe fram og tilbake over, dra seg framover på. I tillegg kan dei brukast snudd slik at dei vert smalare og borna kan balansere på dei.
- Bommen kan brukast til å balansere på, hoppe over, åle under.
- Turnkassen kan brukast til å hoppe/ klatre opp på, setje benk inntil og krabbe opp/ dra seg opp. Variere høgde på kassen etter kva den skal brukast til.

- Balanseutstyret brukast til å balansere over, men kan og brukast til å gå på tærne, gå baklengs og gå sidelengs i tillegg.
- Mattene kan brukast til ulike måtar å gå over dei på; hoppe, hinke, stupe kråke, rulle...
- Rokkeringane kan brukast til å lage ulike hoppe/ hinkemønster på golvet eller t.d. hengast opp i ribbeveggen som hinder der.

BALANSE

- 1) Turar i **ulendt terreng**; bruke naturlege hinder i naturen for å få utfordringar som t.d. steinar, greiner/stokkar, skråningar o.l.
- 2) Ulike balanseaktivitetar inne og ute: balansere på strekar, liggjande tau, kantar, rutenett, trapper, hellegonger, steinar, teppefliser, liggjande trestammar, sandkassekant, balansebom, klatrestativ, vippebrett/vippefjøl m.m.
- 3) Bruke **balanseutstyr** som balansebøtter, vippebrett, hoppestokkar, hoppestrikk, stylter m.m.
- 4) **Halde ulike stillingar**; stå på ein fot om gongen, stå i riddarstilling(halvt kneståande) mens ein t.d. kastar ball, oppreising frå riddarstilling utan bruk av armane, stå heilt i ro på ujamne underlag(t.d. smal benk, balansesteinar/puter), klare å gjere ein aktivitet mens ein held balansen i ulike stillingar. **T.d. halde stillingane i ein rokkering**: stå på høgre fot og venstre arm/ venstre fot og begge hender/ sitte på setet utan at hendene eller føtene er nedi bakken, o.l. **"Frys"- leiker**; kan då variere mellom individuell aktivitet og gruppe/ paraktivitet. Klare å stoppe ein bevegelse t.d. to hender i bakken, strekk eit bein, strekk opp høgre arm og venstre bein. Bruke rokkeringar e.l. la barnet stå i ringen på den måten som instruktør/ leiar seier for å gjere det å litt gøyare. Bevege seg rundt om i eit rom/ ein sal til musikk. Når musikken stoppar skal dei "fryse" i den stillinga dei då er i. **"Rødt lys"**: Ein står med ansiktet mot ein vegg, dei andre borna står ved motsett vegg, den som står framme tel til ti før han/ ho snur seg og ropar rødt lys. Då må dei andre stå heilt i ro, til den som står har snudd seg igjen. Dersom dei ikkje klarar å stå i ro, må dei tilbake til start.
- 5) **Hoppe/ hinkeaktivitetar fremjar og balansen**: Hoppe med samla bein, hoppe/ hinke i ruter/ paradiso, hoppe tau, hoppe sikksakk, hoppe vekselhopp, hoppe over hinder, hoppe lengde med og utan fart, hoppe opp og ned frå ulike høgder, hoppe opp og ned trappetrinn med samla bein.
- 6) **"Fix-mix barbra trix"**: To born held hoppestrikken, og lager eit "nett" mens dei seier regla. Barna skal så etter tur planleggje rute/ løysing og kome seg gjennom nettet utan å kome borti strikken.

VERONICA SHERBORNE AKTIVITETAR

Veronica Sherborne har laga øvingar som legg vekt på bruk av kroppen på ulike måtar utan bruk av reiskapar. Øvingane legg vekt på ulike ting som samhandling med andre, utvikling av kroppsbevissthet og kvalitet på bevegelsane. Under kjem eit utval av slike øvingar:

- 1) **"Tømmerstokkstransport/ valseverkmaskin"**: 4-5 born i lag. Ein er tømmerstokk, resten er valseverket. Borna i valseverket legg seg ned på golvet med armene strake framfor seg. Tømmerstokken legg seg så oppå dei første valsane. Alle valsane begynner så å rulle samtidig, sånn at tømmerstokken transporterast til enden av bandet.
- 2) **"Fiskepudding/ superlim"**: 2 born i lag. Bevisstgjering spenning/ avspenning. Den eine legg seg ned på golvet. Skal vere slapp som ein "fiskepudding", og gje etter for underlaget. Den andre kjenner/ løfter på dei ulike kroppsdelane at dei let seg bevege utan motstand/ heilt avslappa. Så skal dei kjenne på spenning, ved at den som ligg på golvet "limer" seg fast til golvet og ikkje lar seg bevege/ lar den andre løfte på nokon kroppsdel.
- 3) **"Esel/ hus i vind"**: 2 born i lag. Bevisstgjering på bruk av kraft mot motstand, bruke kraft til å halde igjen mot kraft utanfrå, trener stabilitet, samarbeid. Den eine barnet står på alle fire og er sta som et esel eller eit stødig hus. Den andre barnet prøver å dytte eselet ut av balanse ved å skyve frå ulike retningar/ skyve på huset ved å vere ein sterk vind. Eselet/ huset skal halde igjen og ikkje miste balansen.
- 4) **"Falle/rulle frå sideleie"**: 2 born i lag. Bevisstgjering på avspenning, "våge" å la seg bevege av andre. Den eine ligg i sideleie med armene over hovudet. Han/ ho får hjelp til å "falle" over på rygg eller mage. Vidare progresjon er å fortsetje bevegelsen ved å rulle den andre bortover golvet, variasjon er å rulle den andre framover, først med armene, så med beina.
- 5) **"Bru/ seng"**: 4-5 born i lag. Bevisstgjering av samarbeid, stole på kvarandre. Tre eller fire av borna står på alle fire. Ein legg seg oppå brua/ senga på mage eller rygg. Brua/ senga kan så gyngje fram og tilbake, frå side til side, eller prøve å gå framover. Barna gjer kvarandre ei oppleving av å "flyte".
- 6) **"Rygg mot rygg"**: 2 born i lag. Bevisstgjering av tryggleik, kroppsbevissthet, evne til å la seg føre, samarbeid. Borna setter seg rygg mot rygg. Den eine prøver å skyve den andre roleg bortover golvet. Den andre er passiv og lar seg skyve. Variere retning i rommet; framover, bakover, til sida,

rundt i ring, og tempo; raskt, langsomt. Så må dei bytte. Kan og prøve å reise seg opp i ståande stilling mens kontakten mellom ryggane oppretthaldast. Vidare setje seg ned igjen utan at ryggane mister kontakten.

- 7) **"Tunell"**: 3 born eller fleire. Bevisstgjerung av samarbeid og tryggleik. Lag ein tunell med å stå ved sida av kvarandre på alle fire. Ein kryper gjennom og stiller seg i enden, så kan neste krype gjennom tunellen. Kan variere med å lage tunellen brei eller smal.
- 8) **"Bein mot bein"**: 2 born i lag. Bevisstgjerung av samarbeid, balanse og trene magemuskulatur. Borna ligg mot kvarandre, med at dei støttar seg på armene bak seg, og beina mot kvarandre. Den eine beveger beina i ulike retningar, mens den andre "limer" beina sine fast og føl bevegelsane til den andre.
- 9) **"Skulptur"**: 5 born i lag. Samarbeid og kreativitet. Borna skal sleppe fantasien laus og lage ein skulptur med og av kvarandre.
- 10) **"Bli dregen rundt"**: 2 born i lag. Den eine legg seg på ein liten tøybit (handkle, genser, teppeflis). Den andre tek tak i beina og dreg den andre forsiktig rundt i rommet.
- 11) **"Pakke opp vanskeleg pakke"**: 2 born i lag. Spenning/ samle kroppen. Den eine krøller seg saman som ein ball og tek tak rundt dei bøygde beina med armene. Så skal han/ ho halde igjen mens den andre skal opne "pakken".
- 12) **"Utskytningsrampe"**: 2 born i lag. Bevisstgjere samarbeid, spontanitet, evne til å la seg "bli sendt av garde." Den eine ligg i ryggliggjande på golvet, føtene dannar eit sete, partneren set seg ned og vert "skoten" av garde.
- 13) **"Pakkelevering"**: 3 born i lag. Samarbeid, tryggleik, avspenning, gje frå seg kroppsvekta. Den i midten er som ein "påle"/ stor avlang pakke. Beina står heilt i ro mot underlaget, personen gjer så frå seg kroppen sin til den eine som varsamt leverer han vidare til den andre.

FINMOTORIKK OG SKRIVEFORBEREDANDE ØVINGAR.

Å kjenne til ulike bevegelsar med fingrane, kva dei ulike fingrane heiter og ha erfaring med å bruke fingrane i ulike aktivitetar, er viktig for barnet sin handmotoriske utvikling. Ein god handfunksjonen er sentral i forhold til barnet sine mogelegheiter til meistring av daglige aktivitetar.

Det er viktig at aktivitetane tilretteleggast slik at barnet opplever meistring og vert motivert for å jobbe.

Under er det satt opp forslag til aktivitetar som er med på å gi barnet erfaringar med å bruke hendene på ulike måtar.

” It`s not possible to learn to use your hands by just watching. “
Nancie Finnie.

Motorisk planlegging av fingerbevegelser

- bøye og strekke fingrane. Alle samtidig og ein for ein. Gjer det samme utan å sjå på fingrane, for eksempel gjer øvinga med armane over hovudet eller ut til sida.
- sprike og samle fingrane, hold fingrane rette.
- rekk begge armar strakt frem ca 5cm over bordet, sprik med fingrane og la dei falle slapt ned på bordet.
- ved strekk og sprik med fingrane, kor lang kan du få avstanden mellom tommel og lillefinger? (Mål for moro skyld)
- tommeltott besøker lillefinger. (vær obs på om barnet klarer dette – det er ein viktig fingerfunksjon).
- tommeltotten føres til kvar enkelt fingertupp
- lag ein fin runding mellom tommel og peikefinger – gjenta fleire gonger. Strekk fingrane slik at hullet forandrar seg til ein lang, smal åpning.
- prøv å leggje langfingeren over peikefingeren – ringefingeren over langfingeren – lillefingeren over ringefingeren.
- prøv å banke med den eine peikefingeren i pulten, samtidig som peikefingeren på den andre handa glir fram og tilbake
- press fingrane mot kvarandre eller mot bordplata

- teikn og fargelegg egne hender, dekorer, klipp dei ut og lag bilde av hendene
- teikn egne hender, dekorer dei med ringer, klipp ut og sett sammen hender til eit bilde.
- teikn ansikt på egne fingre, og lek rollelek.
- syng sangen "Tommelfinger hvor er du?" evt. andre sanger med fingerbevegelser til.

Taktil og kinetisk persepsjon.

Vi skal kjenne og "sjå" med fingrane våre, med og utan å sjå på det vi gjer.

- skattekiste: leite etter gjenstander i ris, pasta, erter, deig, pose (barnet kan få beskjed om ein gjenstand det skal finne og gjenkjenne med hendene, eller finne ein gjenstand og deretter navngi gjenstanden)
- arbeide med ulikt materiale. Lage naturbilde, modeller, leire, ulike taktile spill, baller
- børsting, bruk ein mjuk børste, ulike typer svampar, skrubber, til å børste hendene til kvarandre
- toving av ull
- fingermaling
- teikn bokstavar, tall eller former i handflata til barnet, og barnet skal kjenne etter og sei kva som blir teikna.
- gjenkjenne stoffer – bomull, ark, dopapir, plast m.m
- kjenne forskjell på varmt og kaldt vann, eventuelt ulike væsketyper

Styrke, stabilitet og kraft i hendene.

- for å oppnå stabilitet i handleddet, (som igjen fremjer god bevegelse i fingre) er det ein veldig god øvelse å teikne/ skrive i vertikal stilling, for eksempel på tavle. Bevisstgjering i forhold til bevegelsane.
- ligge i mageliggjende på rullebrett. Lage hinderløype
- gå trillebår
- klatre
- henge opp klær med klesklyper
- elte bolledeig.
- tegne med tykke fargekritt på stort papir
- fingermaling, lage handtrykk
- hald fingertuppene på hø. og ve. hånd mot kvarandre og press. Pass på at alle ledda på fingrane vert heldt kontrollert i ein lett bøygd stilling. Unngå overstrekk. Det skal være plass til ein liten ball inni handflatene.
- ta fingerkrok med kvarandre eller med deg sjølv.
- ”lime ” handa til bordflata, prøve å få laus ein og ein finger.

Tosidig samarbeid mellom hendene

Mange av dei aktivitetene barnet gjer i det daglige, innebærer at dei må bruke begge hender saman på ein smidig og koordinert måte. For eksempel avpåkledning, smøre og lage mat, dekke bord.

- klippe/lime i ulike retninger
- dele ut og spille kort
- dekke på bordet/vaske opp
- bake boller, kutte opp grønnsaker, smøre brødskive
- sangleiker med armbevegelser
- skrivedans
- tegne på ballong ved hjelp av begge hender
- lage maske på ballong(gips)
- lage collage
- lage perlesmykke, tre perler på snor
- held hendene med handflata opp ved sida av kvarandre, knytt den eine handa og strekk den andre
- ei handflate på bordet som dreier i sirkler, mens den andre teiknar streker i lufta

Auge-hand koordinasjon

- fingermaling
- bollebaking
- puslespill
- kinasjakk
- teikning, fargelegging, bruke store ark
- tavle og kritt
- papir, ukeblader; til riving og krølling/klipping (collage)
- leire, trolledeig, plastelina
- legoklossar, store og små
- puttekassar, enkle og mer kompliserte geometriske figurar
- alle former for sortering av småting
- plastsnor å tre store og små perler på
- mosaikk
- pappmasje
- verktøy, hammer, spiker, sag, filer, knipetang osv.
- sko, skolisser, knapper, glidelås
- dukkeklær med knapper, trykk-knapper, knyting
- silkemaling
- kaste med blikkbokser
- småballer kastes mot store baller for å få de i bevegelse
- teikn, fargelegg, klipp ut papirballonger. På eit stort ark er det tegnet ei sløyfe, elevane klistrar opp sine ballongar og teiknar ei snor frå ballongen gjennom sløyfa. Til slutt blir det eit knippe ballongar med sløyfe rundt.
- trill ein pingpongball mot elevane som har eit youghurtkrus, eleven skal fange ballen med kruset. Eventuelt sprett ballen i bordet og deretter skal eleven fange den oppi kruset
- hive kule inn i mål, sitte på gulvet
- ballaktivitet

Visuell persepsjon, rom/retning

- kopiering av ulike figurer, bilder, mønstre. Dominobrikker kan brukes til beskrive ulike mønstre
- kaste ball mot ulike mål, lek med dart, ringspill
- bygge playmo/ lego etter oppskrift
- skjemategning: lage sjalblonger, figurer, firkanter, trekkanter og andre geometriske figurer
- sette figurer sammen og lage figurer
- puslespill
- papirdukker
- tegne på tavle
- tegne mennesketegning sammen med en voksen – bevisstgjøre, hva er øverst og hva er nedst, høyre, venstre.
- kopiere bevegelser etter hverandre/ være hverandres speil
- fingerlek – bevisstgjøring – hva kan fingrene egentlig gjøre? Bøye, strekke, sprike og samle
- hobbybøker/finne fem feil
- lage vindmølle av papir
- lage bilbane med fingermaling
- flere elever står på rekke og står likt bortsett fra en som lager en bestemt stilling, be de andre elevane om å beskrive på kva måte den stillingen er annerledes.
- en elev med bind for øynene beskriver stillingen til en annen -retning på kroppsdelene o.s.v.
- hoppe/gå i ulike opptegnede sporløyper, paradiser, utlagte ringer, hoppetau, fotavtrykk – elevene beskriver hvordan bevegelsene endrer retning

Manipulasjon av gjenstander i hendene.

For å få til god bevegelse i fingre, kreves det at den eine delen av handa (ringefinger og lillefinger) er stabil.

En måte å trene dette på er ved ulike oppgaver kor man må manipulere flere gjenstander i handa samtidig.

- For eksempel plukke opp en og en perle, mens man holder de første i hånden da nye plukkes opp – og motsatt gi fra seg en og en perle, og samtidig holde de andre i hånden.

Man kan godt variere leken med ulike gjenstander: terninger, kronestykker, erter eller små leker. For å gjøre leken spennende kan man få barnet til å konkurrere med seg selv, hvor mange klarer jeg å plukke opp fra gang til gang – klarer jeg å plukke opp flere erter etter øvelse?

- Bruke eventuelt solitaire med små pinner, samme fremgangsmåte som med perlene
- Flytt en gjenstand fra håndflaten ut til fingertuppene
- Ha to gjenstander i hånden og flytt den ene ut til fingertuppene
- Pennen ligger horisontalt på bordet med skrivespissen på radialsiden av barnets hånd, barnet plukker opp og roterer pennen til skriveklar
- Småpenger - opp fra bordet, i sparebøssen, opp fra lommen
- Ertebøtte – ta opp ting både med og uten synet
- leire- rulle små kuler med fingertuppene
- F. eks. snurre blyant i hånden, uten hjelp fra den andre hånden eller kropp / bordet. (Dette kan kanskje være en grei aktivitet som pausegym?)

Skriveforberedende øvelser / grunnlag for et godt skrivegrep

For å lære å lese og skrive er det mye som skal være på plass. God øye-håndkoordinasjon er viktig for å kunne kopiere bokstaver og ord riktig og leselig og etter hvert raskt og automatisk. Det vil si at barnet bruker energien sin på å få til bokstavene og ikke på å se hvordan en holder blyanten. I tillegg må en ha hånddominans og utviklet håndmotorikk.

Grunnlaget for et godt skrivegrep og skriving, er at barnet innehar en generell grovmotorisk modning, stabilitet i overkropp, bevegelse i skulder, arm og hånd. Tommeloposisjon er en forutsetning for å holde/ gripe skriveredskaper og andre redskaper. Det vil si at en kan føre tommel over til lillefingersiden og tilbake, samtidig som de andre fingrene holdes strake.

Skrivegrepet må læres: Vis barnet hvordan en holder blyanten riktig. Dette må trenes på hver dag så lenge en ser at grepet ikke er automatisert. Til og begynne med brukes tykke blanter, gjerne trekantet.

Dette er en god øvelse for å oppnå et bedre skrivebevegsler.

Denne figuren dekker alle skrivebevegelser, utføres i en bevegelse. Syng og tegn.

Melodi: Herman er en lystig fyr

Tekst:

”Opp og ned og ned og opp

Det blir fine streker.

Ut og inn og inn og ut

Med min strek jeg leker.

Siden går det rundt i ring –

Rundt og rundt som ingen ting.

Se hvor hånden hviler, rolig mens jeg skriver.”

- La barna øve på border, dette er med på å fremme rytme i flyt i forhold til skrivebevegelsen.
- Skrivedans er en metode hvor en jobber med skriveforberedende bevegelser, ved bruk av musikk, rytme, lek, grov- og finmotoriske bevegelser.
- øve på enkeltbokstaver, varier mellom store
- blyantøvelser, holde blyanten i skrivehånden. Bruk fingrene til å "gå" flytte blyanten opp og ned. Snurr blyanten mellom fingrene.
- teikne/ skrive på tavle (skrivning i vertikal stilling)
- bokstavborder, jobbe med lukking av bokstaver som a-g-o
- bøyd albuer tett inn ved siden av kroppen, drei deretter underarmene og hendene langsomt ut
- legg underarmene på bordet, drei underarmene med en håndflate opp og en ned på bordet
- spre fingrene, og slutt de inntil hverandre igjen (eventuelt med motstand)
- løft hver finger (eventuelt når de andre er bøyd)
- av og til kutte synet, ikke skrive i blinde, men styrke kinestetiske sans med å jobbe uten å se
- lage korte streker, frem og tilbake
- legg press på blyant slik at strekene blir sorte (skrivetrykket)
- fine, tynne streker – hold løst rundt redskapet (fingertrykket) (kan utføre andre former som sirkler, ovaler med utgangspunkt med de tre punkt over)
- bruk grepsutbygger viss nødvendig, for å oppnå et bedre grep.